

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
چکیده کتب منتشر شده.....	۱۱
پیام‌های سیر تنزیلی اسماء و صفات قرآن در قرآن.....	۱۳
زینب بهجت‌پور	
جسم‌انگاری خدا نزد وهابیت.....	۱۶
ریحانه حقانی	
اسلام و سکولاریسم.....	۱۸
وجیهه خوش‌کلام	
بررسی تطبیقی ارث زوجه در فقه اسلامی.....	۲۰
زینب رحیمی تالارپشتی	
نقاشی و مجسمه‌سازی از نگاه شیعه.....	۲۲
فهیمه یوسفی	
بررسی تأثیر اشتغال زنان بر روابط خانوادگی.....	۲۴
مرضیه هروی	
چکیده مقالات منتشر شده طلاب.....	۲۷
بررسی هستی‌شناسی قوهٔ خیال از منظر علامه حسن‌زاده.....	۲۸
حسین حسن‌زاده / فاطمه حسن‌زاده	
بررسی تطبیقی تأویل از دیدگاه ابن تیمیه و علامه طباطبائی.....	۳۰
محمد فاکر میدی / سیده مرضیه علوی	
تحلیلی بر میزان از منظر علامه طباطبائی.....	۳۲
رقيه محمدی	
رشد جنین و کودک از منظر روان‌شناسی دین، راست مغزی و چپ مغزی.....	۳۳
سکینه کوهی / سیدعلی حسینی‌زاده	
بررسی و نقد دیدگاه پیتیر سینگر درباره اخلاقی بودن سقط جنین.....	۳۴
فاطمه تیز قدم / فاطمه جمشیدی / علیرضا آل بویه	

- بررسی تطبیقی اندیشه مهدویت در تفاسیر امامیه و زیدیه مطالعه موردی:
تفاسیر زید بن علی، ابوالجارود و فرات کوفی ۳۶
فریده پیشوایی
- احتجاجات قرآنی امام موسی کاظم (ع) با برخی جریان‌های انحرافی ۳۸
مریم قوجائی خامنه
- معنایابی واژه فساد در آیه ۲۲ سوره انبیاء ۴۰
فریده پیشوایی / نرجس السادات محسنی
- گستره، مقدار و ملاک تعیین نفقه واجب زوجه در مذاهب خمسہ ۴۲
نسرین اسدیگی
- راهکارهای ایجاد خشوع در نماز ۴۴
زهره سادات یاسینی
- زنان در اندیشه ابوالعلا مودودی ۴۵
محبوبه پدیدار
- نقش ولایت معنوی امامان معصوم در هدایت باطنی با تأکید بر دیدگاه علامه
طباطبایی ۴۶
هاجر عساکره
- چارچوب نظام مدیریت در خانواده ۴۷
مهین نوروزی / حجت الاسلام والمسلمین دکتر مسترحمی
- بررسی شبهات انطباق نظام حقوق جزائی اسلام با سنن فطری ۴۹
محمد صادق یوسفی مقدم / زهره نیک‌پرور
- نقش مادر در نهادینه کردن فرهنگ کار و تولیدبا تأکید بر آیات و روایات ۵۰
فاطمه حسن‌زاده / حورا سرفرازپور، سارا توفیقی، فاطمه نعمت‌اللهی
- تبیین و تحلیل حکمت الهی در مهندسی تنزیلی توصیف قرآن در قرآن ۵۱
زینب بهجت‌پور / سیدحمید جزایری
- اهمیت تولید علم و راهکارهای پیشرفت علمی در تمدن نوین اسلامی از
منظر قرآن و نهج‌البلاغه ۵۲
زهره محمدی نبی‌الله
- تحلیل و بررسی کتاب «زواج المسیار، حقیقه و حکمه» (تألیف: دکتر یوسف
القرضاوی) ۵۴
خدیدجه آلبوغبیش

چکیده پایان نامه‌های دفاع شده طلاب ۵۵

چکیده پایان نامه‌های رشته تفسیر و علوم قرآن	۵۷
نقش اهل بیت (ع) در جلوگیری از تحریف قرآن	۵۸
روش قرآن در نهادهای سازی امر به معروف و نهی از منکر	۶۰
علل بروز ناملایمات زندگی و مقابله با آن از دیدگاه قرآن	۶۲
تأثیر یاد مرگ در روابط اجتماعی انسان از منظر آیات و روایات	۶۴
تحلیل روش‌شناختی قصص قرآن در تعلیم امر اخلاقی	۶۷
سلامت قلب از منظر آیات و روایات	۶۹

چکیده پایان نامه‌های رشته فقه و اصول	۷۱
زکات پول از دیدگاه فقه‌های معاصر	۷۲
حکم فقهی مصادیق رایج سحر در ایران	۷۴
بررسی فقهی رفتارهای والدین در تربیت کودک	۷۶
بررسی قاعده حکمیت از دیدگاه فریقین	۷۸
بررسی شروط ضمن عقد نکاح و تطبیق آن با حقوق مدنی ایران	۸۱
پوشش ورزشکاران و رؤیت بازی آنها توسط جنس مخالف از نگاه فقهاء امامیه	۸۳
حکم جراحی زیبایی در فقه امامیه	۸۵

چکیده پایان نامه‌های رشته کلام اسلامی	۸۷
تبیین و نقد آراء کلامی میرزا مهدی غروی اصفهانی	۸۸
بررسی مهدویت از نظر سلفیان دو سده اخیر	۹۰
معنای زندگی از منظر آیت الله جوادی آملی	۹۲
اندیشه‌های کلامی عبدالجلیل قزوینی رازی	۹۴
بررسی رویکردهای بی‌نیازی وجود خدا از استدلال	۹۶
تناسخ از دیدگاه اسلام و هندوئیسم (ادله و نقد)	۹۹
بدعت از دیدگاه سلفیه و نقد آن	۱۰۱
امامت و ولایت از دیدگاه شیخ صدوق و شیخ مفید	۱۰۳
گناهان کبیره و صغیره از منظر مذاهب اسلامی	۱۰۴
اندیشه‌های کلامی علامه محمدجواد مغنیه	۱۰۶
تحلیل تطبیقی نیابت خاص و عام در عصر غیبت	۱۰۸
پاسخ به نقدهای دیدگاه سیف‌الدین آمدی در کتاب ابکار الافکار در باب امامت عامه	۱۱۰

- اندیشه‌های کلامی آقا جمال خوانساری ۱۱۲
- شناخت از منظر امیرالمؤمنین علی علیه السلام ۱۱۴
- راهبردهای امام کاظم و امام رضا علیهما السلام جهت آماده سازی مسلمانان برای ورود
به عصر غیبت ۱۱۶
- بررسی وجوه سازگاری رأفت امام مهدی علیه السلام با منتقم بودن امام ۱۱۸
- بررسی حکمت تفاوت‌ها و تمایزها در خلقت انسان از منظر متکلمین اسلامی ۱۲۰
- چکیده پایان‌نامه‌های رشته فلسفه اسلامی ۱۲۳
- بررسی و نقد فلسفی دیدگاه جودیت جاروین تامسون درباره سقط جنین ۱۲۴
- نقد و بررسی دیدگاه جان مکی در باب برهان‌های وجودی بر اساس کتاب
معجزه خدا باوری ۱۲۶
- ارزیابی و آثار برهان قوه و فعل از دیدگاه حکیم ملاصدرا و پیروان ایشان در
عصر حاضر ۱۲۸
- بررسی فلسفی - تفسیری عشق از دیدگاه علامه جوادی آملی ۱۳۰
- بررسی انتقادی اندیشه پائولو کوئیلو درباره معنای زندگی با تکیه بر آراء
عرفانی امام خمینی علیه السلام ۱۳۲
- نقد و بررسی فلسفی دیدگاه دان مارکوس درباره سقط جنین از منظر
اخلاقی ۱۳۵
- بررسی و ارزیابی اندیشه‌های ملا رجبعلی تبریزی ۱۳۷
- علل معرفتی و غیر معرفتی دوگانگی رفتار فرد در فضای حقیقی و مجازی و
راهکارهای اخلاقی برون رفت از آن ۱۳۹
- چکیده پایان‌نامه‌های رشته مطالعات اسلامی زنان ۱۴۱
- مسأله اشتغال، تصدی مناصب سیاسی و قضایی و تحصیلات زن از دیدگاه
علامه سید محمدحسین حسینی طهرانی و آیت‌الله محمد مهدی شمس‌الدین
..... ۱۴۲
- بررسی تطبیقی تفاوت‌های تربیتی دختر و پسر در خانواده از منظر اسلام و
فمینیسم ۱۴۴
- نقش جنسیت در هنجارهای اخلاقی از منظر اسلام و فمینیسم ۱۴۶
- چکیده پایان‌نامه‌های رشته اخلاق اسلامی ۱۴۹
- نقش محبت به خدا در مهم‌ترین هنجارهای اخلاق اجتماعی ۱۵۰
- چکیده پایان‌نامه‌های رشته تاریخ اسلام ۱۵۳
- وضعیت تعلیم و تربیت زنان در دوره پهلوی دوم ۱۵۴

نقش زنان در حمایت از اهل بیت (ع) پس از رحلت پیامبر (ص) تا قیام عاشورا ۱۵۶
 گونه‌شناسی اصحاب و راویان امام هادی (ع) ۱۵۸
 مناسبات قبیله خزاعه با بنی‌هاشم از دوره جاهلیت تا شهادت امام رضا (ع) ۱۶۰
 بررسی اصالت چند تن از امامزادگان زن مدفون در ری از دیدگاه تاریخ .. ۱۶۲
 شخصیت و نقش سیاسی - اجتماعی وفکری - فرهنگی سعید بن جبیر ۱۶۴
 سیره عبادی حضرت علی (ع) ۱۶۶

گزارش نشست‌های علمی و کرسی آزاداندیشی معاونت پژوهش ۱۶۹

گزارش نشست علمی - پژوهشی: «ابعاد اخلاقی انتحال» ۱۷۱
 گزارش نشست علمی - پژوهشی: «رویکردی نو به فقه الاخلاق، ضرورت و نتایج» ۱۷۵
 گزارش نشست علمی - پژوهشی: «شباهت‌ها و تفاوت‌های طب اسلامی با طب سنتی» ۱۷۹
 گزارش کرسی آزاداندیشی: «کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران» ۱۸۵

مقدمه

تحقیق و پژوهش در علوم اسلامی در راستای نیل به سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر است. تغییرات و اقتضائات دنیای معاصر نیز نیازمندی به تحقیقات و پژوهش‌های نوین و کارآمد را مضاعف ساخته است.

معاونت پژوهش مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه به منظور تقویت جایگاه حوزه‌های علمیه خواهران در عرصه پژوهش، پرورش و ارتقاء استعدادها و ظرفیت‌های پژوهشی طلاب خواهر، بستری مناسب برای فعالیتهای پژوهشی ایجاد کرده است.

نیازسنجی تحقیقات، به روز بودن موضوعات پیشنهادی، حمایت علمی و پژوهشی از طلاب در فرآیند نگارش پایان‌نامه و تشویق پژوهشگران برتر در زمینه چاپ کتاب و مقالات معتبر علمی از اهم فعالیت‌های این معاونت است.

مجموعه پیش‌رو دربردارنده دستاوردهای پژوهشی خواهران طلبه مؤسسه معصومیه در مقاطع تحصیلی دو، سه و چهار یک سال اخیر است که در ۴ بخش ارائه شده است:

- چکیده کتب منتشره؛

- چکیده مقالات منتشره در مجلات معتبر علمی؛

- چکیده پایان‌نامه‌های دفاع شده در رشته‌های مختلف مؤسسه که شامل رشته‌های: تفسیر و علوم قرآن، فلسفه و کلام، تاریخ، فقه و اصول، اخلاق و تربیت اسلامی و مطالعات اسلامی زنان می‌باشد.

- چکیده نشست و کرسی‌های آزاد اندیشی برگزار شده توسط معاونت پژوهش.

امید است در سال‌های آتی شاهد پیشرفت روزافزون خواهران طلبه در عرصه تحقیق و پژوهش باشیم.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

آذر ۱۳۹۸

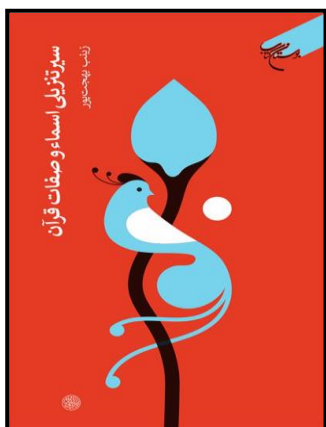
چکیده کتب منتشر شده

پیام‌های سیر تنزیلی اسماء و صفات قرآن در قرآن

زینب بهجت پور*

چکیده

خدای متعال در قرآن حداقل با دو گروه از مخاطبان سخن گفته است. گروه اول کسانی هستند که خطابات مستقیم قرآن متوجه آنها بوده و تغییر و تحول ایشان هدف اولیه نزول کلام الله بوده است. این گروه مکيان و مدنيان معاصر نزول قرآن بودند. گروه دوم کسانی هستند که بعد از آنها آمده و نقش‌هایی

مشابه گروه اول بازی کرده و به طور طبیعی مشمول احکام آنان شده‌اند. نزول قرآن به «ایاک اعنی و اسمعی یا جارة» اشاره به این دو گروه است. ترتیب نازل شده بهترین و بیشترین اثر را بر گروه مخاطبان اول ساکن در مکه و مدینه داشته است؛ چرا که نزول هر بخش از آن، با توجه به وضعیت، نیاز و مواضع مثبت و منفی آنها صورت می‌گرفت. اسماء و صفاتی که قرآن به خود نسبت می‌دهد، بسته به

---

* طلبة سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

عوامل مختلف، مانند نوع و سطح مخاطبان اول و اینکه آنان در چه مرحله‌ای از سیر تحول و هدایت هستند، متنوع است. سرایت احکام این گروه به مخاطبان دوم با استفاده از قاعده جری و تطبیق و تفکیک ویژگی‌های مشترک انسان‌ها از ویژگی‌های عربی معاصران نزول صورت می‌گیرد. قرآن در آغاز نزول، با شبهه‌افکنی مشرکان برای ایجاد تردید درباره حقانیت کلام‌الله مواجه شده است. در برابر این رویکرد، از جایگاه آسمانی قرآن و نزول آن به اراده خدا و به واسطه جبرئیل با کاربست صفات متناسب با این وضعیت دفاع شده است. در این مسیر بر اوصافی که حاکی از تناسب و توافق این کلام، با فطرت و مواجید درونی افراد است، سخن گفته می‌شود. عناوینی مانند قول فصل، فرقان و کتاب در خطاب به مؤمنان در این دوره، بر مراحل رشد آگاهی و تلقی درست این گروه از قرآن توجه می‌دهد. از دیگر سو تا زمانی که وحی نازل شده بر حضرت رسول ﷺ، هویت جمعی به خود نگرفته است، از واژه حدیث و قول برای اشاره به آن استفاده شده و یادکرد از کلام‌الله با نام‌های قرآن و کتاب به آینده موکول شده است. کاربرد برخی صفات مانند ذکر، حدیث و قول در سور مدنی کاهش چشمگیری یافته و در برابر، کثرت استفاده از نام کتاب و آیات الهی در خطاب به مؤمنان را شاهد هستیم. حکمت این گسترش را باید در جامعه‌سازی قرآن و نظام بخشی به هویت جمعی مؤمنان در مدینه جویا شد. در این دوره نام کتاب که به احکام و قوانین الهی اشاره دارد و غالباً در خطاب به مؤمنان به کار گرفته می‌شود، با هدف سامان‌دهی

جامعه ایمانی تناسب کامل دارد. در مرحله پایش و مراقبت نیز که احتمال ارتداد یا انحراف اهل ایمان وجود دارد، از اسماء و اوصاف مناسب این مرحله استفاده شده است.

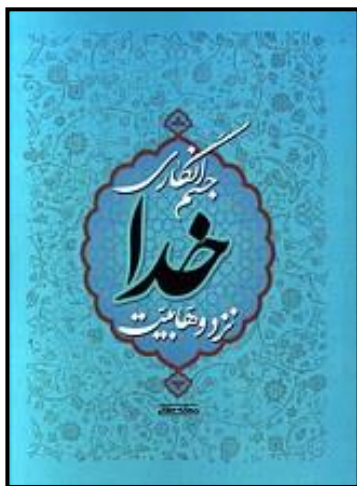
واژگان کلیدی: اسماء و صفات قرآن، ترتیب نزول، تنزیل، عناوین قرآن

جسم‌انگاری خدا نزد وهابیت

ریحانه حقانی*

چکیده

اثبات ادعای «اعتقاد وهابیان به جسمانیت خداوند» اگر چه به ظاهر دشوار می‌نماید و آنان چنین انتسابی را ناروا می‌شمارند، اما پژوهشی در متون روایی مورد اعتماد آنان، صحت این ادعا را اثبات می‌کند. این فرقه اگرچه گروه‌های زیادی از مسلمانان را با تازیانه‌ی تکفیر و اتهام شرک می‌نوازند، اما خود صفاتی را برای

خداوند معتقدند که اعتقاد به آن مساوق با جسمانیت خداست. این دسته صفات که در روایات مورد اعتماد اهل سنت به چشم می‌خورد، به فرض صحت سند، تأویل آن از منظر حقّ ضروری است، آن چنان که آیاتی از قرآن که موهم جسمانیت خداوند است توسط پیشوایان اهل بیت علیهم‌السلام تأویل گردیده؛ اما وهابیان که تأویل را جایز نمی‌شمارند و

* طلبه سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

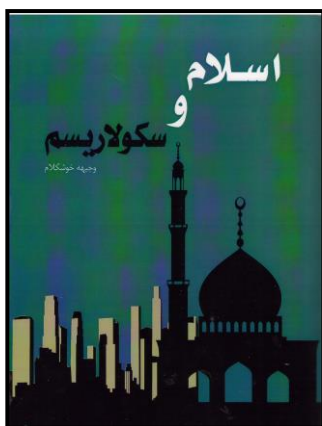
منکر نقش عقل در فهم آیات و روایات‌اند، آن را با حفظ همین معنای ظاهری پذیرفته و به ورطه‌ی تجسیم افتاده‌اند و این گمراهی را تحت عنوان توحید اسماء و صفات مطرح می‌سازند در حالی که این عنوان از آموزه‌های والای اسلامی است و معنای دیگری دارد. اعتقاد به جسمانیت خداوند که در عرب جاهلی با تأثیرپذیری از اعتقادات یهودیان وجود داشته، در اثر کوتاه فکری و ظاهر بینی عده‌ای از مسلمانان به نظام اعتقادی برخی فرقه‌ها از جمله وهابیت راه یافته است و تمسک به آموزه‌های مکتب اهل بیت علیهم‌السلام از جمله کاربرد عقل در فهم متون دینی، راه‌هایی از چنین انحراف‌هایی است.

واژگان کلیدی: شیعه، وهابیت، تجسیم، توحید، تشبیه، رؤیت، تأویل، تفسیر

اسلام و سکولاریسم

وجیهه خوش کلام*

چکیده

کتاب حاضر با موضوع «اسلام و سکولاریسم» سعی دارد به رابطه میان دین مبین اسلام و نظریه سکولاریسم بپردازد و به این سؤال که، آیا نظریه سکولاریسم در اسلام جایگاهی دارد؟ پاسخ دهد. از لحاظ تاریخی سکولاریسم زاده مسیحیت و غرب است و در واقع واکنشی به عملکرد

ناصریح و غیر دینی (دین مسیحیت) ارباب کلیسا است. اما آیا می توان اسلام را هم با مسیحیت غرب به قیاس گذاشت و اتفاقی که دامان غرب را به خود گرفتار کرد، در اسلام هم انتظار داشت.

در نگاه اول شاید به نظر رسد این نظریه فلسفی - سیاسی چرا نباید دامن گیر اسلام شود؟ ولی روشن است که حساب دین تحریف یافته مسیحیت با دین مبین اسلام که با قدمت ۱۴۰۰ ساله هنوز احدی یافت نشده که به تحدی قرآن پاسخ بگوید جداست.

تز سیاسی - فلسفی سکولاریسم با پایه‌های انسان‌گرایی و علم‌گرایی سعی دارد که دین را یا از صحنه حکومت خارج کند و یا از صحنه امور دنیوی مردم جدا نماید. اما آیات نورانی قرآن و روایات معصومین (ع) به ارتباط تنگاتنگ و دوسویه دنیا و آخرت نظر دارد و نه تنها امور حکومتی را از نظر دور نکرده؛ بلکه مقام و منزلت انسانی را محدود به پرداختن به هوا و هوس‌های زودگذر نمی‌داند و انسان را از طریق عقل، که همانا رسول باطنی و حاضر نزد هر شخص منصف است، به کمال نهایی و سرمنزل مقصود راهنمایی می‌کند.

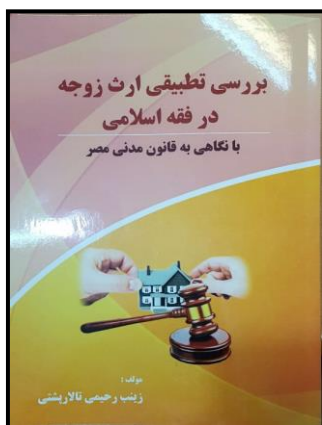
واژگان کلیدی: قرآن، اسلام، سنت، سکولاریسم، سکولاریزاسیون، اومانیزم و عقل‌گرایی

بررسی تطبیقی ارث زوجه در فقه اسلامی

زینب رحیمی تالارپشتی *

چکیده

ارث و مسائل مربوط به آن از زمانی موضوعیت یافت که حق مالکیت برای انسانها تعریف شد و سپس در پی فوت مالک اموالی از او به جا ماند. اما اسلام به ارث زوجه به طور خاص رسمیت داد. به دلیل تفاوت‌های موجود در مبانی و اصول کلی میان فقه امامیه، مذاهب اربعه و

قانون مدنی مصر، علی‌رغم شباهت‌های بسیار، تفاوت‌هایی نیز به چشم می‌خورد. اکثر این موارد اختلاف در جزئیات هستند؛ چرا که در اصل و میزان ارث زوجه از زوج به دلیل بیان صریح قرآن، که مهمترین دلیل مشروعیت ارث زوجه می‌باشد، همه مذاهب و قانون مصر اتفاق نظر دارند. عقد موقت بنا بر اعتقاد امامیه مشروع و صحیح است، لکن در مذاهب اربعه و قانون مصر چنین عقدی صحیح نمی‌باشد، پس این بحث در آنجا مطرح نمی‌شود. در فقه امامیه بنابر قول مشهور و مختار در

صورت شرط کردن، ارث خواهند برد؛ اما ارث زوجه موقت به اندازه شرط از ثلث داده می‌شود.

به نظر می‌رسد با وجود اقوال مختلف از فقهای امامیه در کیفیت ارث بردن زوجه، بهتر است قول منتخب آن باشد که زوجه چه با فرزند و چه بی‌فرزند، از عین همه‌ی اموال منقول و قیمت اموال غیر منقول ارث خواهد برد. قابل ذکر است که در فقه مذاهب اربعه و قانون مصر زوجه از عین همه‌ی اموال منقول و غیر منقول ارث می‌برد.

واژگان کلیدی: فقه، ارث، زوجه، عقد دائم، عقد موقت، اموال

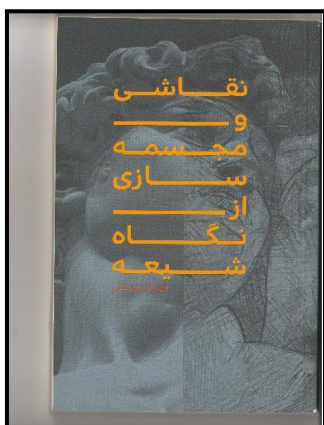
منقول، اموال غیر منقول

نقاشی و مجسمه‌سازی از نگاه شیعه

فهیمة یوسفی*

چکیده

نقاشی و مجسمه‌سازی شاخه‌ای از علم هنرهای تجسمی است که در سایر علوم از قبیل روانشناسی و تاریخ مورد استفاده قرار می‌گیرد، همچنین در عصر کنونی به عنوان یکی از ابزار اصلی آموزش و پرورش، نقش تعیین کننده‌ای را در عرصه تعلیم و تربیت ایفا می‌کند. در

مورد حکم تکلیفی و وضعی مجسمه‌سازی و نقاشی می‌توان بیان کرد که از دیدگاه فقها روایات مستفیضة نفخ روح، دلالت بر حرمت مجسمه‌سازی دارد، البته روایات مستفیضة از حیث اینکه مجسمه ساخته شده وجود خارجی داشته باشد یا ذهنی و خیالی مطلق است، در حکم ساخت آن فقها قائل به حرمت آن هستند و با خارج کردن ساخت ملک، جن، ... از مصادیق روایت، حکم جواز را در آن موارد به اثبات می‌رسانند. همچنین با توجه به روایاتی که دلالت بر عدم دخول

* طلبة سطح ۴ رشته فقه خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

ملائکه دارد حکم به جواز نگهداری و به تبع آن جواز خرید و فروش می‌شود. اما در مواردی از قبیل به همراه داشتن اشیاء مصور، خواندن نماز در مقابل نقاشی و مجسمه، نماز خواندن با لباس و انگشتر نقش دار و همچنین نماز خواندن در مسجدی که در آن نقوش است یا با طلا تزیین شده است، حکم به صحت نماز به نحو کراهت داده‌اند.

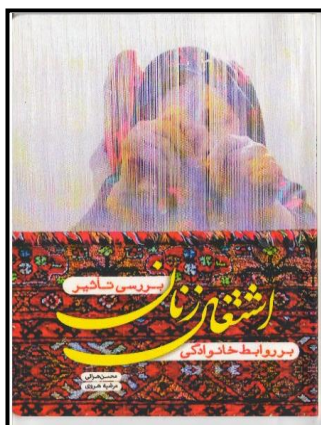
واژگان کلیدی: مجسمه، تصویر، صورت، نقش

بررسی تأثیر اشتغال زنان بر روابط خانوادگی

مرضیه هروی*

چکیده

اشتغال زنان در خارج از خانه تأثیرات بسیاری بر خانواده و روابط خانگی دارد. در اسلام خانواده و زن از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و مادر مربی و پرورش دهنده کودک شناخته می‌شود. همچنین اشتغال زنان دارای آثار فردی و اجتماعی و خانوادگی می‌باشد. در

بعد فردی آثار مثبتی که برای اشتغال ذکر کرده‌اند عبارتند از استقلال اقتصادی، اعتماد بنفس، افزایش آگاهی و... که مورد نقد قرار گرفته است. همچنین آثار منفی که برای آن ذکر شده عبارتند از تحولات هویتی، خستگی جسمی، تحقیر زن، هتک عفت و آزار جنسی و جسمی و افزایش استرس. در بعد اجتماعی هم از دو دیدگاه فرهنگی و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است. در بعد فرهنگی نقض عفت و حیای عمومی، افزایش سن ازدواج، افزایش نرخ طلاق، افزایش نحوه

* طلبه سطح ۳ رشته مطالعات زنان مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

جدید زندگی از آثار و پیامدهای اشتغال زنان شمرده شده‌اند. در بُعد اقتصادی توسعه و رفاه اجتماعی، بیکاری و تأخیر ازدواج پسران و مصرف‌گرایی از جمله آثار و پیامدها می‌باشند. از نظر خانوادگی نیز اشتغال زنان بر خانواده و ارکان آن یعنی همسر و فرزندان تأثیرات بی‌شماری دارد که نتیجه آن تضعیف بنیان خانواده می‌باشد. تأثیراتی که اشتغال زنان بر همسر و نیازهای وی می‌گذارد باعث کاهش ارتباط عاطفی، کلامی، جنسی و همچنین بی‌رغبتی نسبت به شوهر و ناسازگاری با حقوق وی و رقابت بر سر قدرت می‌باشد. شاید بتوان گفت، بیشترین تأثیر این موضوع بر فرزندان است که در نتیجه عدم حضور مادر به مدت طولانی کنار آنان مشکلات عمده‌ای برای آنان ایجاد می‌شود. مشکلاتی چون بحران عاطفی، عدم نظارت بر رفتارهای فرزندان و آزادی عمل بیش از اندازه آنان، کاهش هوش و افت تحصیلی و همچنین آسیب‌هایی که از ناحیه مهد کودک و مراکز نگهداری متوجه آنان می‌شود. فرزندان این مادران با ناهنجاریهای روانی - رفتاری بسیاری مواجه هستند که همگی ناشی از اشتغال مادران در خارج از خانه می‌باشد.

واژگان کلیدی: اشتغال، زنان، خانواده، روابط خانوادگی

چکیده مقالات منتشر شده طلاب

بررسی هستی‌شناسی قوهٔ خیال از منظر علامه حسن‌زاده

حسین حسن‌زاده^۱

فاطمه حسن‌زاده^۲

مجله انسان‌پژوهی دینی ۹۸-۹۷ - بهار و تابستان ۹۸

چکیده

هستی‌شناسی قوهٔ خیال و اثبات کارکردهای ادراکی آن یکی از اساسی‌ترین معضلات علمی در علم‌النفس فلسفی است و هریک از مکاتب مشاء و اشراق و حکمت متعالیه، رویکردهای متفاوتی در رابطه با تجرد یا مادی‌انگاری خیال، مدرک بودن و ماهیت صور خیالی برگزیده‌اند. در مقالهٔ حاضر، هستی‌شناسی خیال از نگاه علامه حسن‌زاده مورد بررسی قرار گرفته است. خیال در دیدگاه علامه، صرفاً در قوه‌ای باطنی که حافظ صور باشد؛ محدود نمی‌شود و متأثر از مبنای وحدت شخصیه، محدوده‌ای فراتر از تعاریف رایج مشائی و صدرایی دارد. ابعاد ماهوی خیال و کارکردهای این قوه نیز متأثر از این نوع نگاه، متمایز از سایر دیدگاه‌هاست. در دیدگاه حسن‌زاده آملی، فاعلیت قوه خیال در پرتو مقام انشائی آن معنا می‌یابد که بدون دریافت‌های شهودی حاصل نمی‌شود. تبیین مقام انشائی قوهٔ خیال و انشاء اسمایی

---

۱. استاد یار گروه تدوین دانش / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

۲. طلبه سطح چهار رشته فلسفه مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

این قوه، دو محور اساسی کارکرد خیال از نگاه ایشان است. در دیدگاه وی، صور خیالی موجود در عالم خیال نفسانی با عوالم ماورایی رابطه‌ای دو سویه دارد.

واژگان کلیدی: قوه خیال، وحدت شخصیه، صور خیالی، مقام انشائی نفس، حسن‌زاده آملی

بررسی تطبیقی تأویل از دیدگاه ابن تیمیه و علامه

طباطبایی

محمد فاکر میبیدی^۱

سیده مرضیه علوی^۲

نامه جامعه، پاییز ۱۳۹۷ - شماره ۱۲۷

چکیده

موضوع مهم تأویل که فهم متون دینی مبتنی بر آن است، از اصطلاحاتی است که در علوم قرآن و تفسیر و نیز در حدیث، اصول فقه، کلام و فلسفه و عرفان به کار رفته است. از دیر باز این واژه بحث برانگیز بوده و در چیستی و ماهیت آن آراء گوناگونی از سوی مفسران، عارفان و متکلمان و باطن‌گرایان ابراز شده که نتیجه آن، برداشت‌های مختلف، ناهمگون و بعضاً ناسازگار است. کاربرد نسبتاً فراوان آن در قرآن و حدیث نیز در طرح مناقشات علمی پیرامون این واژه بی‌تأثیر نبوده است. از جمله کسانی که به این موضوع پرداخته‌اند علامه طباطبایی از مفسران بزرگ شیعه و ابن تیمیه از متفکران اهل سنت هستند. ابن تیمیه و علامه طباطبایی در اصل معنای تأویل اختلافی ندارند و هر دو آن را از حقایق خارجی و امور عینی الفاظ دانسته‌اند.

۱. هیئت علمی گروه قرآن و حدیث مرکز جهانی علوم اسلامی

۲. طلبه سطح ۴ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه قم گرایش تفسیر تطبیقی و کارشناسی ارشد

مطالعات اسلامی به زبان انگلیسی

مهمترین عامل جدایی این دو دیدگاه، چگونگی و کیفیت این حقیقت خارجی است که این نوشتار به صورت تطبیقی آن را تحلیل کرده، نقاط افتراق و اشتراک آن را بررسی و در مجموع، مشخص می‌کند که دیدگاه علامه طباطبایی درباره تأویل با مدلول آیات قرآن سازگارتر از سایر نظریات، از جمله نظریه ابن تیمیه است.

واژگان کلیدی: تأویل، قرآن کریم، ابن تیمیه، علامه طباطبایی، بطن،

تفسیر تطبیقی

تحلیلی بر میزان از منظر علامه طباطبائی

رقیه محمدی^۱

میثاق - شماره ۶ - پاییز ۹۷

چکیده

خداوند متعال به حکم فیاضیت مطلق، همه موجودات را هدایت می‌کند و آن‌ها را به سوی کمال وجودیشان راهنمایی می‌کند. انسان نیز به عنوان اشرف مخلوقات از این نعمت بهره‌مند بوده است. هدایت علاوه بر آثار فردی، نمودهای اجتماعی نیز دارد که تحقیق حاضر با استفاده از آیات قرآن و تتبع در کتب اجتماعی و مقالاتی از قبیل ویژگی‌های جامعه آرمانی یا جامعه مهدوی و... برخی از این آثار را بر مبنای قرآن کریم بررسی نموده و به این نتیجه رسیده که یک اجتماع هدایت یافته، مستقل و خود کفا بوده و عدالت در آن نهادینه شده است؛ مردم چنین جامعه‌ای ولایت‌پذیر و استکبارستیزند؛ نسبت به یکدیگر مهر ورزند؛ بینشان وحدت و هبستگی وجود دارد و بر امور یکدیگر نظارت دارند.

واژگان کلیدی: هدایت، ولایت، نظارت، استکبارستیز، استقلال،

وحدت

۱. طلبه سطح ۴ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه قم گرایش تفسیر تطبیقی

رشد جنین و کودک از منظر روان‌شناسی دین،

راست مغزی و چپ مغزی

^۱ سکینه کوهی

^۲ سیدعلی حسینی‌زاده

مجله علمی پژوهش در روانشناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی، زمستان ۱۳۹۷، جلد اول، شماره ۱۴

چکیده

مطالعه حاضر با هدف بررسی تأثیر ویژگی‌های نیمکره راست و چپ مغز در رشد جنین و کودک از منظر روان‌شناسی دین صورت گرفت و در قالب یک پژوهش کتابخانه‌ای و به صورت توصیفی از نوع تحلیل محتوا انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که در مرحله دوم رشد درون رحمی و مرحله اول رشد بعد از تولد، توجه به ویژگی‌های نیمکره راست مغز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به علاوه این نتیجه به دست آمد که هر چه توجه به ویژگی‌های نیمکره راست مغز در این دو مرحله از رشد بیشتر باشد، این ویژگی‌ها در مغز، تکامل بیشتر یافته و نهادینه می‌شود و اثرات آن تا بزرگسالی باقی خواهد ماند و چنانچه توجهی به آن نشود، بعد از اتمام مرحله اول رشد بعد از تولد، در مراحل دوم و سوم رشد، کم‌کم چپ مغزی بر راست مغزی برتری می‌یابد و فرد توانایی کمتری برای استفاده از ویژگی‌های نیمکره راست مغز خواهد داشت.

واژگان کلیدی: رشد روانی، رشد جنین، رشد کودک، روانشناسی

دین، نیمکره راست و چپ

۱. سطح ۴ گرایش تفسیر تطبیقی، مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بررسی و نقد دیدگاه پیت‌ر سینگر درباره اخلاقی بودن سقط جنین

فاطمه تیزقدم^۱

فاطمه جمشیدی^۲

علیرضا آل‌بویه^۳

دو فصلنامه علمی پژوهشی، تاملات فلسفی، دوره ۸، شماره ۲۱ پاییز و زمستان، ۱۳۹۷، صفحه ۲۵۴-۲۲۹

چکیده

پیت‌ر سینگر از فیلسوفان اخلاق پرآوازه‌ای است که به خصوص در اخلاق کاربردی و حقوق حیوانات آثار بسیاری از او منتشر شده است و بسیار مورد توجه و نقد و بررسی قرار گرفته است. او در دفاع تمام عیار از حقوق حیوانات تلاش بسیار کرده است تا جایی که در مقایسه حیوانات با انسان‌ها نه تنها از یک سو، کشتن حیوانات و خوردن گوشت آنها را اخلاقی نمی‌داند بلکه از سوی دیگر، کشتن جنین و حتی نوزاد را اخلاقی تلقی می‌کند. اساس تفکر اخلاقی او در این زمینه بر مفهوم شخص استوار است. از نظر او موجودی شأن و منزلت اخلاق دارد که شخص به شمار آید و برای آن ویژگی‌هایی می‌شمارد.

۱. طلبه سطح ۳ فلسفه اسلامی، مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۲. دانش‌آموخته فلسفه اسلامی، مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۳. استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

در نتیجه، از آنجا که جنین و نوزاد از نظر او این ویژگی‌ها را به دست نیاورده‌اند شخص به شمار نمی‌آیند و حق حیات نیز ندارند. با توجه به اهمیت سقط جنین و نفوذ و تأثیرگذاری سینگر و لازمه شگفت‌انگیز دیدگاهش، در این مقاله به بررسی و نقد استدلال او درباره جواز سقط جنین و نوزادکشی پرداخته می‌شود و از جمله نقدهایی که می‌توان به سینگر وارد کرد عبارتند از بی‌ملاکی و دلبخواهی بودن معیارهای شخص بودن، ناکافی بودن این معیارها، اهمیت تفاوت در گونه به لحاظ اخلاقی، پیامدهای نامطلوب نوزادکشی و اهمیت عاطفه در اخلاق.

واژگان کلیدی: سقط جنین، ارزش حیات، نوزادکشی، شخصی بودن، پیتر سینگر

بررسی تطبیقی اندیشه مهدویت در تفاسیر امامیه و زیدیه مطالعه موردی: تفاسیر زید بن علی، ابوالجارود و فرات کوفی فریده پیشوایی^۱

پژوهش‌های مهدوی، ۱۳۹۷ - شماره ۲

چکیده

گفتمان مهدویت باوری یا همان منجی‌گرایی اندیشه‌ای است که پیروان سه گانه ابراهیمی و بخش چشم‌گیری از سایر ملل بدان ایمان داشته و دارند. در فضای سیاسی امروز بررسی اندیشه مهدویت در فرقه زیدیه به ویژه زیدیه متقدم به عنوان یکی از فرق شیعه می‌تواند به بازنمایی اشتراکات فکری و نزدیک کردن دیدگاه‌های شیعه زیدیه به شیعه امامیه یاری رساند و بسترهای تعامل و نزدیک کردن افق‌های فکری را فراهم سازد. به نظر می‌رسد این مساله از طریق مطالعه تفاسیر متقدم زیدیه به عنوان اصلی‌ترین متون زیدیه امکان‌پذیر و نیز متقن‌تر است، لذا این پژوهش به بررسی اندیشه مهدویت در امامیه و مقایسه آن با گفتمان مهدویت در زیدیه با محوریت تفاسیر می‌پردازد. مطالعه تفاسیر امامیه و زیدیه و نیز مراجعه به منابع زیدیه نشان می‌دهد اعتقاد به منجی که روزی خروج خواهد کرد، ظالمان را از بین برده و عدل و داد را در جهان حاکم خواهد کرد، از اشتراکات فکری امامیه و زیدیه و

۱. طلبه سطح ۴ گرایش تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

تفاوت در اصل معنای امام، فقدان طرح مسأله غیبت و امام غائب، اعتقاد به مهدویت نوعی و نه شخصی و اعتقاد به مهدی‌ها در دوران‌های مختلف حکومت زیدیه از مختصات زیدیه متقدم است و بخشی از این باورها در متون تفسیری آنان انعکاس یافته است.

واژگان کلیدی: زیدیه، زید بن علی، مهدویت، امامت، امامیه، ابوالجارود، فرات کوفی

احتجاجات قرآنی امام موسی کاظم (ع) با برخی جریان‌های انحرافی

مریم قوجائی خامنه^۱

نامه جامعه، پاییز ۱۳۹۷ - شماره ۱۲۷

چکیده

در طول تاریخ اندیشه اسلامی، فرق و مذاهب گوناگونی به وجود آمده است. در عصر امام کاظم (ع)، انشعابات شیعی، مذاهب مختلفی از اهل سنت و نیز جریان‌های فکری - سیاسی در جامعه اسلامی وجود داشت که با انتشار باورهای خود درصدد به چالش کشیدن مبانی و معارف اسلامی و ضربه زدن به تشیع واقعی بودند.

فعالیت‌های فرقه گمراهی مانند؛ غالیان در این دوره مشهود است. اعتقاد به الوهیت و نبوت امامان معصوم، تناسخ، اباحی‌گری و رها کردن واجبات دینی، از جمله باورهای غلات است. «اهل حدیث» با اکتفا بر ظاهر قرآن و احادیث، در بیان اعتقادات و استنباط احکام فقهی، جایگاهی برای نیروی عقل قائل نبودند. این گروه توجه ویژه‌ای به مسئله «قضا و قدر» الهی داشتند و انسان را مجبور و فاقد اختیار می‌دانستند. عدم ادراک «صفات خبری» خداوند توسط بشر و غیرمخلوق بودن قرآن، از دیگر باورهای ایشان بود. در مقابل، «معتزله»

۱. طلبه سطح ۴ گرایش تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

قرار داشتند که در بهره‌گیری از عقل راه افراط پیمودند و بعضی از صفات را به خداوند نسبت می‌دادند و یا از خدا سلب می‌کردند و قائل به اختیار در افعال انسان‌ها بودند. در این مقاله با بررسی روایات تفسیری امام کاظم (ع) و تحلیل داده‌ها با روش توصیفی - تحلیلی، به موضع‌گیری امام با استناد به قرآن در برابر آراء و عقاید این جریان‌های انحرافی پرداخته شده است. امام با استناد به آیات قرآن به عنوان معیار مشترک و فصل الخطاب و همراه کردن استدلالات عقلی، مبانی فکری این جریان‌ها را باطل اعلام نموده و به تبیین معارف صحیح اسلام پرداخته است.

واژگان کلیدی: قرآن، امام کاظم (ع)، غالیان، اهل حدیث، معتزله

معنایابی واژه فساد در آیه ۲۲ سوره انبیاء (لو كان فيهما آلهة إلا الله لفسدتا فسبحان الله ربّ العرش عَمَّا يصفون)

فریده پیشوایی^۱

نرجس السادات محسنی^۲

نامه جامعه، پاییز ۱۳۹۷ - شماره ۱۲۷

چکیده

آیه ۲۲ سوره انبیاء بر یگانگی خداوند چنین استدلال می‌کند: اگر در جهان بیش از یک خدا وجود داشت، جهان فاسد می‌شد، ولیکن جهان فاسد نیست؛ پس جهان بیش از یک خدا ندارد. اشکالات و شبهاتی بر این استدلال وارد شده که غالباً محور اصلی آنها عدم فهم صحیح واژه فساد است. همچنین تعیین مراد واژه فساد و اینکه کدام مرتبه توحید را ثابت می‌کند، در فهم دقیق آیه دخالت دارد. در یک دیدگاه مراد از فساد در آیه عدم اعتدال و بی‌نظمی جهان است که منجر به تباهی می‌شود و در دیدگاه دوم فساد به معنی نیستی جهان هستی است. در این نوشتار با تکیه بر معنای «اله» و کاربردهای قرآنی آن و تمسک به آیات مشابه این فرضیه ثابت می‌شود که واژه «فساد» بر معنای عامی دلالت دارد که عدم و بی‌نظمی مصادیق آن هستند، لذا آیه هم توحید خالق و هم توحید ربوبی را ثابت می‌کند. بنابراین

۱. طلبه سطح ۴ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (نویسنده مسئول)

۲. طلبه سطح ۴ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

دلالت آیه وسیع بوده و منحصر در رد عقاید مشرکان نمی‌شود و ثابت می‌شود اساساً تحقق فساد در عالم هستی محال است.

واژگان کلیدی: الهه، فساد، وحدانیت، توحید خالق، توحید ربوبی، برهان تمانع

گستره، مقدار و ملاک تعیین نفقه واجب زوجه در مذاهب خمسّه

نسرین اسدیگی^۱

نامه جامعه - فصلنامه علمی تخصصی معارف اسلامی - سال شانزدهم - شماره ۱۲۶ - سال ۹۷

چکیده

استحکام نظام خانواده در گرو رعایت حقوق و تکالیف متقابل زوجین است که این حقوق و تکالیف در نظام حقوقی اسلام مورد توجه قرار گرفته است. یکی از این حقوق، حق نفقه زوجه است که به دلیل تصریح نصوص، مورد اتفاق تمام مذاهب اسلامی است اما اینکه مصادیق نفقه کدام است و مقدار آن چگونه محاسبه می شود یا ملاک در تعیین نفقه واجب زوجه چیست؟ بین فقهای مذاهب خمسّه مورد اختلاف است.

بررسی ها نشان می دهد که نظرات فقهای مذاهب خمسّه در مصادیق نفقه، مقدار و ملاک تعیین آن، در عین تفاوت، از قَلّت به کثرت گرویده است؛ نظر فقهای متقدم امامیه، و همچنین فقهای اهل تسنن انحصار مصادیق نفقه به موارد ذکر شده در روایات است در حالی که فقهای متأخر امامیه تأمین کلیه نیازمندی های زوجه را بر زوج واجب می دانند. فقهای امامیه به جز شیخ طوسی، مقدار نفقه واجب زوجه را به عرف واگذار کرده اند، ولی - فقهای اهل تسنن برای نفقه

۱. طلبه سطح ۴ گرایش فقه خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

واجب زوجه مقدار تعیین کرده‌اند. هم‌چنین در مورد ملاک تعیین نفقه واجب زوجه، اکثر فقهای امامیه - مخصوصاً متأخرین - شأن متعارف زوجه را ملاک دانسته‌اند و فقهای اهل تسنن تمکّن زوج را ملاک قرار داده‌اند.

واژگان کلیدی: نفقه، گستره، مقدار، ملاک، زوجه، مذاهب خمسّه

راهکارهای ایجاد خشوع در نماز

زهره سادات یاسینی^۱

ره توشه میلفان - سال ۹۷

چکیده

خشوع، انکسار و فروتنی جان و روح انسان در برابر خداوند متعال است که در نماز به عنوان روح این عبادت جامع تجلی ویژه می‌یابد و از آنجایی که عامل رستگاری انسان نماز خاشعانه است بر عموم مؤمنین لازم است در مقام تحصیل آن برآیند.

برای ایجاد خشوع در نماز رعایت بعضی از ظواهر می‌تواند تأثیر داشته باشد اما بیش از همه، دست یافتن به باورهای عمیق و یا معرفت باطنی جایگاه ویژه‌ای در خشوع قلبی دارد.

نمازگزار با سعی در درک عظمت خداوند متعال در حد توان خویش و معرفت به نگاه خدا و رعایت ادب حضور در برابر آن وجود لایزال زمینه‌های اتصال دل و انکسار آن را فراهم می‌نماید و با رسیدن به مراتبی از خوف و یا محبت الهی خاشع‌تر می‌گردد.

همچنان که سالک باجدیت در ترک معصیت و زنده نگه داشتن یاد مرگ برای خودش می‌تواند گام‌های مؤثری برای انکسار قلب و جانش در برابر خداوند تعالی برداشته کم کم به روح و جان عبادت که خشوع واقعی است دست پیدا کند.

واژگان کلیدی: خشوع، تضرع، نماز

۱. طلبه سطح ۳ تفسیر و علوم قرآن مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

زنان در اندیشه ابوالاعلا مودودی

محبوبه پدیدار^۱

مجموعه مقالات همایش ملی، تحقیقی مذاهب اسلامی

چکیده

یکی از مهم‌ترین مسائلی که همه ادیان و احزاب را با چالش‌های اساسی روبرو کرده است، «زن بودن» و نقش‌های فردی و اجتماعی آنان و حضور در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی است.

در میان اندیشمندان مسلمان تفاوت و تنوع آراء زیادی در خصوص موضوع زن به چشم می‌خورد؛ برخی نقش اجتماعی زنان بیرون از محیط خانه را به طور مطلق منکر شده‌اند و برخی برای زنان نقشی برابر با مردان، در همه عرصه‌ها قائل شده‌اند. سید ابوالاعلی مودودی - یکی از دانشمندان بزرگ معاصر اسلام در شبه قاره هند - با نقد دیدگاه‌های غرب و اندیشمندان اسلامی که عمدتاً راه تفریط یا افراط را در پیش گرفته‌اند، به توضیح و دفاع از نظریه اسلام در خصوص زن می‌پردازد. به عقیده او در اسلام جایگاه و وظایف زن و مرد از یکدیگر متمایز است و اسلام تنها دین جامعی است که با در نظر گرفتن همه جوانب فطرت و نظام آفرینش و نیازهای بشری طرحی کامل و جامع برای چگونگی روابط و تقسیم کار زن و مرد، مطرح کرده است.

واژگان کلیدی: ابوالاعلی مودودی، زنان، فطرت

۱. طلبه سطح ۴ فقه خانواده مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

نقش ولایت معنوی امامان معصوم در هدایت باطنی با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبائی

هاجر عساکره^۱

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خواهران استان قم،
سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۷

چکیده

نزد شیعه عالی‌ترین مرتبه ولایت در مسأله امامت، ولایت معنوی امامان است که از طریق پیمودن صراط بندگی حق، برای امام حاصل می‌شود. از مهم‌ترین شئون ولایت معنوی امام، هدایت باطنی است که با اشraf و ولایتی که امام نسبت به قلوب و باطن دارد، افراد مستعد را به کمالات والا هدایت کرده و اعمال آن‌ها را رشد داده و به مطلوب هدایت می‌کند؛ ارشاد، هدایت و تصرف در جهان و جان انسان‌ها نمونه‌ای از این شأن ولی است. لذا این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و به شیوه کتابخانه‌ای، به نقش تکوینی ائمه و با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبائی که امامت را مقامی برتر از نبوت و پس از طی ابتلائات متعدد می‌داند، به وجود می‌آید. نقش تکوینی ائمه در این زمینه این است که با علم و قدرتی که در اختیار دارند، یا در باطن افراد مستعد تصرف کرده و آنان را به کمالات اعلی سوق می‌دهند و یا مسیر هدایت را برای فرد هموار می‌سازند.

واژگان کلیدی: ولایت، امامت، هدایت، هدایت باطنی، هدایت به امر

۱. طلبه سطح ۲ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه و کارشناسی ارشد مدرسی معارف اسلامی دانشگاه معارف اسلامی قم

چارچوب نظام مدیریت در خانواده

مهین نوروزی^۱

حجت الاسلام والمسلمین دکتر مسترحمی^۲

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خاوران استان قم، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۷

چکیده

در تحلیلی ابتدایی ضرورت وجود مدیر در هر نظامی از جهت عقلی امری بدیهی است. زیرا هر مجموعه نظامندی در راستای تحقق اهداف و برنامه های خویش به مدیریتی توانمند نیازمند است. برقراری نظم و جلوگیری از هرج و مرج از آثار وجود مدیر است استفاده از سرمایه های مجموعه و به کارگیری و هماهنگ سازی نیروها و سازماندهی آنها که توسط مدیر انجام می گیرد دستیابی به هدف را با صرف هزینه کمتر ممکن می سازد.

خانواده به دلیل نقش بنیادین خود در ساختار جامعه، نیازمند مدیری توانمند برای رسیدن به اهداف خود دارد. مدیریت در خانواده، در رشته های گوناگون دانشی قابل بررسی است. گاهی در دانش مدیریت گاهی در رشته جامعه شناسی با توجه به نقش اساسی و متقابل جامعه و خانواده و گاهی با توجه به رویکردهای گوناگونی که در

۱. طلبه سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۲. استاد حوزه و دانشگاه

تاریخ بشریت درباره مدیریت خانواده وجود داشته است، مورد بررسی تاریخی قرار می‌گیرد. اما مسئله مهم این است که بدانیم مدیریت در خانواده در حوزه و قلمرو دین از چه اصول و چارچوبی پیروی می‌کند؟ در مقاله سعی شده ضرورت، اصول و چارچوب، ایعاد و استانداردهای مدیریت در خانواده بررسی شود.

واژگان کلیدی: خانواده، اصل، چارچوب، استاندارد، مدیریت

بررسی شبهات انطباق نظام حقوق جزائی اسلام با سنن فطری

محمد صادق یوسفی مقدم^۱

زهره نیک پرور^۲

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خواهران استان قم، سال اول، شماره دوم،
زمستان ۱۳۹۷

چکیده

یکی از مهم‌ترین بخش‌های نظام تشریعی اسلام، احکام جزائی آن است. این قوانین با توجه به همه ابعاد وجودی انسان و به منظور هدایت، حفظ حیات، تأمین امنیت جسمی و روحی و... وضع شده است. در کشورهای به ظاهر متمدن و بویژه در سال‌های اخیر، افراد دیندار یا بی‌دین، با اهداف گوناگون، شبهاتی بر قوانین کیفری اسلام وارد کرده‌اند. خشن دانستن قوانین جزائی اسلام، ناسازگاری این احکام با حقوق بشر، انتقام‌جویی بودن این احکام، لزوم تربیت مجرم بجای مجازات کردن و... از جمله شبهاتی است که مطرح کرده‌اند. توجه به مصلحت عمومی، تأمین امنیت اجتماعی، دفاع از حق مظلوم و... با استفاده از آیه **وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ** (بقره/۱۷۹) و به طور کلی هماهنگ بودن تشریعات الهی با فطرت بشر، پاسخ به شبهه‌افکنان می‌باشد.

واژگان کلیدی: نظام جزائی، فطرت، شبهه

۱. دانشیار و عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم فرهنگ اسلامی

۲. طلبه سطح چهار رشته تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

نقش مادر در نهادینه کردن فرهنگ کار و تولید با تأکید بر آیات و روایات

فاطمه حسن زاده^۱

حورا سرفرازپور، سارا توفیقی، فاطمه نعمت‌اللهی^۲

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خواهران استان قم، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۷

چکیده

جوامع کنونی، متأثر از آسیب‌های فردی و اجتماعی بحران بیکاری هستند. اما در نگاهی آسیب‌شناسانه، بحران بیکاری به سبب رسوخ فرهنگی بیمار در بطن جامعه شکل می‌گیرد. تغییر سبک زندگی و رشد ارزشهای ناهمگون با تعالیم اسلامی از عوامل گسترش بیکاری در سطح جامعه است. بخشی از این بحران به سبب روشهای ناصحیح تربیتی در خانواده پدید آمده است. بررسی این آسیب‌های تربیتی در خانواده، مستلزم تعمق در حیطه ارتباطی مادر با فرزندان است. دستاورد این نگاره تأمل و بازنگری در روایات وارده در زمینه کار و ارتباط آن با نقش تربیتی مادر به عنوان عنصری سازنده در انتقال فرهنگ کار و تلاش است. این مسأله در سه سطح نقش شناختی و نقش عاطفی و مدیریتی مادر، بررسی گردیده است.

واژگان کلیدی: مادر، خانواده، فرهنگ کار، نقش شناختی، نقش

عاطفی

۱. طلبه سطح ۴ حکمت متعالیه، مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۲. طلاب سطح ۲ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

تبیین و تحلیل حکمت الهی در مهندسی تنزیلی توصیف قرآن در قرآن

زینب بهجت پور^۱

سید حمید جزایری^۲

پژوهش‌های قرآنی - پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی - علمی - پژوهشی، سال بیست و
چهارم، شماره ۱، پیاپی ۹۰، بهار ۹۸

چکیده

نزول هر بخش از قرآن، با توجه به وضعیت، نیاز و مواضع مثبت و منفی مخاطبان معاصر نزول در مکه و مدینه صورت می‌گرفت. اسماء و صفاتی که قرآن به خود نسبت می‌دهد، بسته به عوامل مختلف، مانند نوع و سطح مخاطبان اول و اینکه آنان در چه مرحله‌ای از سیر تحول و هدایت هستند، متنوع است. این مقاله در پی کشف و تحلیل حکمت الهی در کاربست عناوین قرآنی در چهار نقطه عطف، در تاریخ تحول مخاطبان اولیه کلام‌الله است. چنان که قرآن در آغاز نزول، در مواجهه با شبهه‌افکنی مشرکان برای ایجاد تردید درباره حقانیت کلام‌الله از جایگاه آسمانی‌اش و نزول آن به اراده خدا و به واسطه جبرئیل، با توصیفاتی متناسب دفاع می‌نماید، در ادامه مسیر نیز با اوصافی که حاکی از تناسب و توافق این کلام با فطرت و دریافت‌های درونی افراد است و عناوین متناسب با هر مرحله از تحول، با ایشان سخن گفته می‌شود.

واژگان کلیدی: عناوین قرآن؛ ترتیب نزول؛ توصیف قرآن

۱. طلبه سطح ۴ رشته تفسیر تطبیقی مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

۲. استادیار جامعه المصطفی العالمیه

اهمیت تولید علم و راهکارهای پیشرفت علمی در تمدن نوین اسلامی از منظر قرآن و نهج البلاغه

زهره محمدی نبی‌الله^۱

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خواهران استان قم، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۷

چکیده

امروزه مساله تولید علم، پیشرفت علمی و رویش تمدن‌ها از مباحث بسیار مهم و مطرح در گفتمان‌های علمی و تولید فکر و نظر اندیشمندان (از جمله رهبر انقلاب) است که باید تلاش کرد به یک فرهنگ ارزشمند عمومی تبدیل شود. از آغاز ظهور اسلام همواره معیارها و شاخصه‌هایی برای رشد و پیشرفت علم و بالندگی تمدن‌ها وجود داشته است. در واقع آموزه‌های رسول گرامی اسلام (ص) باعث ایجاد یک تفکر و اندیشه جدیدی شد که نتیجه آن شکل‌گیری یکی از بزرگترین تمدن‌های بشری براساس آموزه‌های وحیانی بود. اسلام با تشویق و تحریک مسلمانان به علم‌اندوزی زمینه را برای توسعه علمی آنها فراهم نموده و اجازه استفاده از پیشرفتهای علمی سایر تمدن‌ها را داده است و از پیروان خود می‌خواهد که فقط مصرف‌کننده پیشرفتهای علمی دیگران نبوده و خود تولیدکننده علم باشند. اکنون

۱. طلبه سطح ۳ رشته تفسیر و علوم قرآن مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه معارف اسلامی قم گرایش آشنایی با منابع اسلامی

نیز با پیشرفت بشر و مطرح بودن مباحث جدید در حوزه تولید علم و تمدن‌سازی، نیازمند تقویت یکسری از عوامل و معیارها برای پیشبرد اهداف و هم‌چنین زدودن یکسری موانع و چالش‌ها هستیم. قرآن و نهج‌البلاغه به عنوان دو منبع ارزشمند می‌توانند انسان و جامعه را در این مسیر به سوی قله‌های پیشرفت و تعالی هدایت کنند. این مقاله با به کار بستن رهنمودهای این دو سرچشمه، به بررسی راهکارهایی برای تولید علم و شکوفایی علمی جامعه و بالندگی تمدن نوین اسلامی می‌پردازد و آن‌ها را در دو قالب ارتقاء عوامل سرعت دهنده رشد علم و حذف عوامل بازدارنده رشد علم بیان می‌کند که از جمله‌ی این عوامل می‌توان به ایمان، علم و نوآوری، اخلاق، مجاهدت و پشتکار مضاعف، اهمیت دادن به ارزش‌ها و عمل به منویات رهبری، ایجاد اقتصاد و رفاه عمومی، داشتن روحیه انتقادپذیری، پرهیز از تحجر و جمود، دوری از تنبلی و بی‌حوصلگی اشاره کرد که امید است با پوشاندن جامه عمل به همه آنها شاهد رشد روزافزون بر علم و دانش در تمدن نوین اسلامی باشیم.

واژگان کلیدی: تولید علم، پیشرفت، تمدن نوین، ارتقاء، بازدارنده

تحلیل و بررسی کتاب «زواج المسیار، حقیقته و حکمه (تألیف: دکتر یوسف القرضاوی)

خدیجه آل بوغیش^۱

فصلنامه علمی پژوهش؛ نشریه داخلی مدارس علمیه خاوران استان قم، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۷

چکیده

دکتر یوسف عبدالله القرضاوی از بزرگترین عالمان دینی سنی مذهب الازهر است. ایشان از شاگردان مدرسه حسن البناء بوده و موسس و رئیس اتحادیه جهانی علمای مسلمان و الاخوان می‌باشد. او دانشمندی است که در بسیاری از شاخه‌های علوم اسلامی، صاحب نظر است و بیش از ۸۰ جلد کتاب تألیف نموده که بسیاری از آن‌ها به زبان‌های مختلف دنیا ترجمه شده است. یکی از آثار دکتر قرضاوی کتابی است با عنوان «زواج المسیار، حقیقته و حکمه»، که در آن به بررسی یکی از مصادیق جدید نکاح موسوم به نکاح مسیار پرداخته و رأی و فتوای خود را در رابطه با این نوع از نکاح بیان می‌کند. در این نوشتار سعی شده است تا ضمن معرفی و تحلیل این کتاب، برخی از آراء ایشان از دیدگاه فقه شیعی نقد و بررسی گردد.

واژگان کلیدی: قرضاوی، نکاح مسیار، حق نفقه، حق مسکن،

قوامیت

۱. طلبه سطح ۴ رشته فقه خانواده، مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه

چکیده پایان نامه های دفاع شده طلاب

چکیده پایان نامه های رشته تفسیر و علوم قرآن

نقش اهل بیت در جلوگیری از تحریف قرآن

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمدمهدی فیروزمهر
نگارنده: مریم رئیس میرزایی

چکیده

اقدامات علمی و عملی اهل بیت در حفظ و صیانت از قرآن کریم در ابعاد و عرصه های گوناگون، مسئله اصلی این تحقیق است. بسیاری از روایات نقل شده از اهل بیت به تبیین منزلت و جایگاه رفیع قرآن پرداخته است. توصیه به پیروی از قرآن، بیان اوصاف والای قرآن مانند تجلی گاه خداوند، ریسمان الهی و نور حقیقی، تنها گوشه ای از این مطالب است. از سوی دیگر، اهل بیت در مواقع گوناگون به حفظ و صیانت از قرآن اقدام نموده اند. طبق روایات و گواهی بسیاری از دانشمندان اسلامی، امام علی ع اولین کسی است که بعد از رحلت رسول خدا ص، قرآن را یکجا جمع می کند. از سوی دیگر، زمانی که موضوع اختلاف قرائات مطرح می گردد اهل بیت با جدیت با قرائت های مختلف مقابله کرده و مردم را به قرائت صحیح که همان قرائت رسول خدا و جمهور مسلمین بود، رهنمون شدند. اهل بیت با شیوه های گوناگون علمی به مقابله با انواع کج روی ها و شیطنتها که خطر تحریف قرآن را در پی داشت می پرداختند. اهل بیت که مفسران واقعی قرآن هستند، در تفسیر قرآن نیز علاوه بر آموزش روش های

صحیح تفسیری، منابع مورد نیاز برای تفسیر را نیز معرفی می کردند. از همین رو، به کارگیری روایات ایشان در تفسیر، ضروری است. البته برخی کتب تفسیری، مانند کتاب مصباح الشریعه امام صادق ع و تفسیر منسوب به امام حسن عسکری ع، در واقع به وسیله شاگردان ایشان نگاشته شده و سپس به امام آن عصر نسبت داده شده است. اهل بیت در پرورش شاگردان برجسته، نقش عملی مهمی داشته و همچنین، حفظ قداست و حرمت قرآن در ابعاد مختلف آن که در روایات متعددی مورد تأکید است نیز بخشی از اقدامات علمی و عملی اهل بیت در راستای صیانت از قرآن می باشد. برای این منظور مباحث این پژوهش در سه فصل و بدین شرح تنظیم شده است: در بخش نخست به کلیات و مفاهیم، در معنای لغوی و اصطلاحی واژگان اقدامات، اهل بیت، تحریف پرداخته شده است. در فصل دوم که یکی از بخش های اصلی و پایانی این پژوهش است به بررسی تلاش های علمی اهل بیت در مباحث استشهاد اهل بیت، استدلال ایشان و مبارزه اهل بیت با تفسیرهای انحرافی پرداخته است. فصل سوم که آخرین بخش اصلی و پایانی است نگاهی به تلاش های عملی اهل بیت در مباحث جمع و کتابت قرآن، اهتمام پیامبر به ترویج و گسترش قرآن و تربیت شاگردان برجسته کرده است.

واژگان کلیدی: تحریف، اهل بیت، اقدامات، استشهاد، تفسیر

روش قرآن در نهادسازی امر به معروف و نهی از منکر

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محسن قمرزاده
نگارنده: زینب السادات احمدپناهی

چکیده

ظهور مفاهیم و مبانی شریعت اسلام در میان قبایل متفرق عرب جاهلی، ظرف مدت کوتاهی از آنان امتی متحد و متمدن ساخت که به تمدن های عظیم آن دوران پهلوی می زد. این امر، محصول در هم تنیدگی روشی مبتنی بر اصل تدریج و ترتیب با محتوایی عمیق و جامع در مصحف شریف می باشد. امر به معروف و نهی از منکر از جمله عناصری بود که در اثر این ترکیب و به منظور ضمانت اجرای احکام و بقاء آیین اسلام در میان معاصرین نزول نهاده گشت.

تتبع در سیر تنزیلی آیات مرتبط با موضوع مورد پژوهش روشن می سازد که سوره های مکی با ایجاد زمینه های لازم، جامعه ایمانی مدنی را مهیای پذیرش و اجرای فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر در سطح اجتماع می نمایند. از جمله این زیر ساخت ها، ترغیب مخاطبین به انفاق، رسیدگی به امور ایتام، توصیه یکدیگر به شکیبایی و حرکت در مسیر حق و ارزش دانستن مسئولیت پذیری در قبال

سرنوشت هم نوعان و نیز توبیخ هر گونه عملکرد مخالف با آموزه‌های مذکور و ضدارزش شمردن منفعل بودن در برابر سرانجام آن‌ها می‌باشد.

اینک نوبت به سوره‌های مدنی می‌رسد که پس از اعلان عمومی وجوب امر به معروف و نهی از منکر بر مؤمنین به گسترش و بسط این فرهنگ در جامعه ایمانی و محافظت از آن پردازند. بنابراین جهت دست یافتن به این مهم، برحذر داشتن مؤمنان از موانع موجود در مسیر نهاده‌سازی، تبیین مشکلات و تشریح راه کارهای فائق آمدن بر آن‌ها نظیر آغاز نظارت اجتماعی از جامعه کوچک خانواده را در دستور کار قرار می‌دهند.

واژگان کلیدی: روش، نهاده‌سازی، ترتیب نزول، امر به معروف و نهی از منکر

علل بروز نملایات زندگی و مقابله با آن از دیدگاه قرآن

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سیدعلی اکبر حسینی رامندی
نگارنده: مهری خیری

چکیده

جهان همواره دستخوش تغییر و دگرگونی است و در واقع مجموعه‌ای است از خوشی‌ها و ناخوشی‌ها، آسایش و سختی‌ها، درشتی‌ها و نرمی‌ها، پستی‌ها و بلندی‌ها و ... بدین سبب آدمی موقعیت‌های ناخوشایند خرد و کلانی را در برهه‌های مختلف زندگی تجربه می‌کند. البته شاید این فراز و نشیب‌ها در زندگی برخی افراد، کم و یا بیش‌تر از دیگران باشد؛ ولی نمی‌توان کسی را یافت که زندگی او همیشه به یک صورت و یک نواخت باشد. این فراز و نشیب‌ها خواه مورد انتظار باشد خواه نباشد، کوتاه مدت باشد یا بلندمدت، فردی باشد یا اجتماعی، گاه خارج از توان انسان‌های معمولی هستند و آنها را به سوی منابع قابل اعتماد سوق می‌دهند. دین به عنوان یکی از منابع قابل اعتنا می‌تواند در این زمینه نقشی مهم و مؤثر ایفا کند. ادیان با توجه و تصدیق به پرمخاطره بودن زندگی، هر یک شیوه‌ای را، با هدف تحمل‌پذیر کردن شرایط، ارائه می‌دهند. قرآن کریم نیز، به عنوان

کتاب آسمانی دین مبین اسلام، ضمن بیان علل بروز ناملايمات زندگي از قبيل؛ گناهان، طبيعت دنيا، آزمائش الهی، غفلت، و... به بيان راهکارهایی جهت مقابله با آنها می‌پردازد.

راهکارهای قرآنی مقابله با ناملايمات در سه بخش؛ شناختی، عاطفی، و رفتاری بیان می‌شود:

در مقابله شناختی؛ افکار، عقاید و نگرش افراد نسبت به اوصاف خدا و پشتیبانی او موجب توان‌افزایی وی در مقابله با ناملايمات می‌شود.

در مقابله عاطفی؛ فرد به واسطه نیرویی که در اثر ارتباط با خدا و امید به او، در وی ایجاد می‌شود، و همچنین با استمداد از صبر و شکیبایی به مقابله با ناملايمات برمی‌خیزد.

انجام اعمال صالح، صله رحم، حمایت اجتماعی و مهاجرت، از جمله توصیه‌های عملی می‌باشد، که در قرآن به نقش آن‌ها در هنگام بروز ناملايمات، به جهت تحمل‌پذیرتر کردن آن برای شخص گرفتار، تصریح شده است. این موارد تحت عنوان مقابله رفتاری بررسی می‌شود.

واژگان کلیدی: علل، ناملايمات، بلا، مقابله قرآنی

تأثیر یاد مرگ در روابط اجتماعی انسان از منظر آیات و روایات

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندر جوی
نگارنده: الهام صادقی

چکیده

این تحقیق در صدد است کارکرد یاد مرگ را در اصلاح روابط اجتماعی مورد بررسی قرار داده که در این رابطه سه حوزه اجتماعی که عبارتند از: حوزه خانواده، محیط علمی و محیط عمومی مطرح نظر قرار می‌گیرد.

تأثیر یاد مرگ در اصلاح روابط خانوادگی در ضمن دو گفتار بررسی شده است که در گفتار اول به تأمین حقوق مشترک زوجین هم چون حسن خلق، صبر، تمکین نیازهای غریزی و پوشاندن عیوب هر یک از زوجین از جانب دیگری و همچنین اتمام وظایف خاصه زوج نسبت به زوجه همچون پرداخت مهریه، نفقه و توسعه بر عیال، و همکاری مرد با زن در امور خانه و نیز اهتمام به وظایف خاصه زوجه نسبت به زوج همچون اطاعت، امانت داری و کم خرج بدون اشاره شده است.

در گفتار دوم نیز تأثیر یاد مرگ در اصلاح رابطه والدین با فرزندان و تأمین حقوق فرزندان از جانب والدین همچون گذاردن نام نیک بر فرزندان، تهیه رزق حلال، رفتار محبت آمیز مورد بررسی قرار گرفته است هم چنین اثر مرگ اندیشی در تأمین حقوق والدین از جانب فرزندان همچون اطاعت، احسان و نیکی نسبت به والدین مورد بحث واقع شده است.

پس از فراغ از بحث در حوزه خانوادگی به تأثیر یاد مرگ در اصلاح روابط اجتماعی در محیط علمی و ادای حقوق متعلم از جانب معلم همچون ایجاد خلوص نیست در شاگردان، لزوم مواسات و دلسوزی معلم نسبت به شاگردان، استفاده از روش های مختلف برای منع از تخلف شاگردان، تواضع و فروتنی معلم نسبت به شاگردان، القاء مطالب علمی باید در خور استعداد شاگردان باشد پرداخته شده است. هم چنین در طرف مقابل تأثیر مرگ اندیشی در ادای حقوق معلم از جانب متعلمین همچون تلقی استاد به عنوان پدر واقعی و روحانی و تعظیم و احترام وی، تواضع و فروتنی در برابر استاد، سپاس گزاری از ارشاد و هشدارهای استاد تحمل جدی و تندی های استاد مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

پس از انجام بحث در حوزه محیط علمی به تأثیر یاد مرگ در اصلاح روابط اجتماعی در محیط عمومی و کاری هم چون امانت داری، نظم و انضباط، حس خلق و نیز محیط تفریحی پرداخته شده است.

لازم به ذکر است روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای بوده و با مراجعه به اسناد نوشتاری و نرم‌افزارهای علمی انجام گرفته و روش داده‌پردازی تحقیق مذکور به صورت توصیفی تحلیلی به انجام رسیده است.

واژگان کلیدی: مرگ، تأثیر، انسان، غفلت، روابط اجتماعی

تحلیل روش شناختی قصص قرآن در تعلیم امر اخلاقی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر مهرباد صادق‌نیا
نگارنده: فاطمه مجاورى

چکیده

قصص و گزارشات تاریخی قرآن کریم و تأثیر آنها در تعمیق باورهای ایمان داران، نزد متالهان و مفسران اسلامی، صرفاً ارزش تاریخی ندارد. یک توافق عمومی در این زمینه وجود دارد که این روایت‌ها نوعی توصیه اخلاقی در خود دارند که در تعمیق باورهای پیروان، موثرند.

در این پایان‌نامه روش‌های کلی قصص قرآن در جهت تعلیم امر اخلاقی بررسی، و ابعاد تأثیرگذاری آن تحلیل شده است. مدعای اولیه آن است که روش‌هایی چون: عبرت‌دهی، طرح آموزه‌ی عمل، عقوبت و پاداش و در نهایت روش الگودهی، از رئوس روش‌های قصه‌های قرآن در تعلیم امر اخلاقی هستند.

این تحقیق از نوع بنیادی و به اعتبار ماهیت، توصیفی - تحلیلی است. از نظر جمع‌آوری اطلاعات، از نوع کتابخانه‌ای و بررسی تفاسیر، مقالات و پایان‌نامه‌های مرتبط، و به اعتبار موضوع، از نوع دینی یا وحیانی است.

این پژوهش شامل ۴ فصل است که فصل اول به کلیات و فلسفه‌ی وجود قصص در قرآن، فصل دوم به روش عبرت‌دهی، فصل سوم به روش طرح آموزه عمل، عقوبت و پاداش، و در فصل آخر به روش الگودهی در قصص قرآن پرداخته شده است؛ که در سه فصل روش‌شناختی به مباحث این روش‌ها در تعلیم امر اخلاق فردی، اخلاق جمعی و بصیرت اخلاقی توجه شده و نمونه‌هایی از قصص قرآن مورد تحلیل قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: روش‌شناختی، قصص قرآن، امر اخلاقی

سلامت قلب از منظر آیات و روایات

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی فیروز مهر
نگارنده: معصومه اعظمی

چکیده

موضوع تحقیق پیش رو، سلامت قلب از منظر آیات و روایات است. هدف این تحقیق که در جهت پاسخ گویی به نیازهای جامعه است، کشف معیارهای مربوط به سلامت قلب و ساماندهی مباحث آن، از دیدگاه قرآن و روایات است که با روش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از ابزارهایی همچون؛ مشاهده اسناد، کتابخانه، اینترنت و نرم افزارهای قرآنی و روایی، به تعریف و تبیین سلامت قلب از نگاه آیات و روایات پرداخته است. در آیات و روایات قلب سلیم، قلبی است که خدا را ملاقات می کند در حالی که غیر از خدا در آن نیست و در روز جزا که نه مال و نه فرزند سودی برای انسان دارد، تنها قلب سلیم است که چاره ساز و کارآمد می باشد. در این تحقیق، عوامل سلامت قلب در سه حوزه اعتقادی، محیطی و رفتاری بررسی شد که ایمان، توحید، یاد مرگ و قیامت از عوامل اعتقادی سلامت قلب، و وراثت، ازدواج و رفیق از عوامل محیطی آن، و عبادت و بندگی، تقوا، صلح رحم، همنشینی با اهل علم، کار و تلاش و ورزش از عوامل

رفتاری سلامت قلب معرفی شدند. هم چنین برای قلب سالم نشانه‌هایی مانند؛ خشوع، امنیت و نرم دلی، هدایت، اطمینان و ترس یا وجل مطرح شد و در آخر موانع سلامت قلب در دو حوزه اعتقادی و اخلاقی - رفتاری از منظر آیات و روایات بیان شد که در آن کفر، شرک، شک و نفاق از موانع اصلی و اعتقادی که ریشه و عامل بیماریهای قلب هستند و در حوزه اخلاقی و رفتاری؛ ریا، کبر، حسد و سوء ظن به عنوان بیماری یا مانع سلامت قلب معرفی شدند و در زمینه پیشگیری از بیماریها عواملی چون حکمت، موعظه، عدم شرکت در مجالس گناه و صبر نام برده شد.

واژگان کلیدی: قلب، سلامت، آیات، روایات

چکیده پایان نامه های رشته فقه و اصول

زکات پول از دیدگاه فقهی معاصر

استاد راهنما: سرکار خانم مرضیه اسکندرجوی
نگارنده: لیلا پورنقی

چکیده

یکی از موارد نه گانه‌ی وجوب زکات، نقدین (طلا و نقره) است که با شرایط خاصی، دارنده‌ی آنها مکلف به پرداخت زکات می‌باشد. این مسئله مورد اتفاق و اجماع فقهاست و نیازی به بحث ندارد. اما آنچه لازم است مورد بررسی قرار گیرد پاسخگویی به این سوال است که آیا نقدین (طلا و نقره) خود موضوعیت و مطلوبیت ذاتی داشته و شارع مقدس حیثیت ذاتی آنها را مورد عنایت قرار داده و مشمول حکم زکات گردانیده است یا آنکه نقدین معیار ثروت و دارایی اشخاص محسوب شده و در آن زمان نشانه‌ی ثروتمندی بوده است و امروزه در زمان ما اوراق معتبری مانند پول و اوراق مالیه دیگر سبیل دارایی و ثروت می‌باشند، لذا پول می‌تواند و بلکه باید مشمول حکم زکات قرار گیرد، زیرا در حال حاضر به عنوان جانشین طلا و نقره در بازار رواج داشته و به عنوان میزان دارایی و مالکیت اشخاص در مبادلات اقتصادی نقش بازی می‌کند.

از طرفی موارد زکات در عصر کنونی نسبت به سایر اموال خیلی کمتر است و نیاز فقرا و احتیاجات شان بیشتر است و زکات موارد

تسعه برای رفع نیاز فقرا و نیازمندان کفایت نمی‌کند. در این رساله تمامی جوانب موضوع اعم از تعاریف واژگان، شرایط عمومی و اختصاصی تعلق زکات، ادله قائلین به حصر و نقد آن ادله و استدلال بررسی می‌شود و در پایان استدلال بر برخی روایات مبنی بر اینکه الفاظ استفاده شده در این روایات عام است و پول را هم شامل می‌شود و دلیلی بر اختصاص پول نداریم و همچنین استدلال عقلی قائلین به عدم انحصار و تعلق زکات بر پول مبنی بر استفاده از اطلاعات و عمومات ادله و الغای خصوصیت، برای اثبات مسئله ذکر می‌شود.

واژگان کلیدی: زکات، نقدین، پول، دیدگاه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد مسعودی
نگارنده: خدیجه حزباوی

ملخص الدراسة

اهداف الدراسة: هدفت الدراسة الى تحديد متطلبات المؤمنين والقضاة وهم يواجهون بعض الاعمال الرائجة باسم السحر والروحانيات في جمهورية ايران الاسلامية والرسالة تبحث بالتحديد مسألة الروحانيين وهم المعروفين باسم الـ"دعانويسها" في ايران و كان المفروض عندنا ان اعمالهم من السحر و بهذا عنوانا اسم بحثنا ولكن بعد البحث والتحقيق والتفتيح اتضح لنا انها علم من علوم الانبياء والاولياء ولا اشكال فيها بل هي جائزة ان لم نقل مستحبة من باب رفع مشكلات الناس الروحانية واعمال هؤلاء الروحانيين تتمحور على ثلاث اشياء وهى: (الطلاسـم و العزائم و الاوفاق) وكان اللازم علينا فى هذه الرسالة بحث حقيقتها و فرقها مع السحر المحرم و من ثم مناقشة كل الادلة التى نقلت على حليتها و هكذا الادلة التى ذكروها لحرمتها و من ثم مناقشة كل هذه الادلة و نقدها فى ميزان العقل و الشرع و كلام سلفنا الصالح و مباني العلماء فى تحريم

شئ و تحلیه و بالتالی توصلنا الی ان هذه الثلاث من الاقسام اعنى:
 (الطلاسّم و العزائم و الاوافق) اصلها محللة و لا دلیل علی حرمتها نعم ان
 استخدمت فی السحر فیترب علیها حکمه لکن هذه الاعمال فی نفسها لا
 تثبت السحر علی احد اذا زاولها. منهج الدارسة: تم تحقیق الادلة من کل
 الکتب الفقهیه و الاصولیه و الحديثیه و استندت فی بیان حقيقة هذه العلوم
 من اصل الکتب المكتوبة فی ذلك و امهاتها . میزه هذا البحث علی غیره:
 يعتبر هذا البحث اول بحث شرعی و علمی حول هذه العلوم التی تعبیر من
 العلوم الغریبة، و لم ارى باحثا فی مدة بحثی من سبقنی فی تألیف کتاب او
 مقالة فی هذا المضمار و لم سبقنا غیرنا و لله الحمد علی ذلك وکنا
 السباقین فی هذا الامر. اهم التوصیات: من اهم ما توصلت الیه الکاتبة هو
 ان هذه العلوم هی فرع من علوم اهل البيت ﷺ و لا بد من وجود اشخاص
 عارفين بهذه العلوم الغریبة لان فیها قضاء حوائج الناس و هذا کان دیدن
 علمائنا الاقدمین حیث تمتلئ مکتباتنا الخطیة بکتب العلوم الغریبة التی
 ألفها علمائنا السابقون و هذا العلوم تختلف عن السحر اختلافا جذریا و
 عدم وجود دراسات علمیه، منهجیه حول هذه العلوم، سبب العزوف عنها.
 الكلمات المفتاحیه: السحر، الطلاسّم، العزائم، الاوافق، الروحانیات

بررسی فقهی رفتارهای والدین در تربیت کودک

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید جواد حسینی خواه
نگارنده: فاطمه قربانی

چکیده

خانواده کوچک ترین و مهم ترین واحد اجتماعی و رکن اصلی هر جامعه است که نقش بسزایی در رشد شخصیت فرزندان دارد. از این رو، بر والدین لازم است که در امر تربیت فرزندان شان از هیچ کوششی فروگذار نکرده و تمام تلاش خود را به کار گیرند تا شاهد اضمحلال خانواده و - به تبع آن - جامعه اسلامی نباشند.

فقه امامیه به عنوان بازگوکننده قوانین و تکالیف الهی، توجه ویژه‌ای در زمینه تربیت و آموزش کودکان داشته و وظایفی را بر دوش والدین قرار داده است که پژوهش حاضر، آن را از زاویه رفتار پدر و مادر در تربیت فرزندان، مورد بررسی قرار می‌دهد.

رسالة حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال که «مهم ترین رفتار والدین در تربیت کودک، قبل و بعد از تولد چه حکمی دارند؟» با روش توصیفی - تحلیلی، به استخراج و استنتاج گزاره‌های فقهی در زمینه کردار و رفتار پدر و مادر، جهت تربیت دینی آنان پرداخته است.

نتایج حاصل از تحقیق، بیانگر این امر مهم است که اگر والدین بخواهند فرزندان سالم و صالح تحویل جامعه دهند که هم مایه افتخار و مباهات پدر و مادر و هم صدقه جاری برای آنان محسوب شود و از طرفی کمک به قدم گذاشتن فرزند در مسیر سعادت و کمال باشد، باید بدانند که وظیفه خطیری برعهده دارند و در قبال فرزندان، مسئولیت دارند؛ زیرا والدین قبل از تولد فرزند در حوزه انتخاب همسر شایسته، در رعایت کردن آداب و شرایط انعقاد نطفه، در تغذیه دوران بارداری و در دوران شیردهی و در تغذیه و تربیت عبادی آنان تا تربیت اجتماعی، هم خود الگو هستند، هم وظیفه آموزش برعهده ایشان است. البته در این زمینه باید از دعا و توسل هم کمک بگیرند تا بتوانند به یاری خداوند متعال، فرزندان را به سرمنزل خیر و سعادت برسانند.

واژگان کلیدی: رفتار، والدین، تربیت، کودک، فقه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمدتقی ربانی
نگارنده: نجمه آرزو

چکیده

خانواده جایگاهی برای آرامش و آسایش افراد که مورد تاکید شارع مقدس قرار گرفته است. دوام و ثبات خانواده اهمیت ویژه‌ای دارد اما گاهی به دلایلی ممکن است این محفل مورد تزلزل واقع شود. در چنین شرایطی یکی از ترفندهای ظریف اسلام بحث حکمت می‌باشد. حکمت بین زوجین یکی از شیوه‌های حل اختلاف و فصل خصومت محسوب می‌شود که به زوجین امکان می‌دهد بدون مراجعه به دادگاه بتوانند فرد یا افرادی را که مورد اعتمادشان هستند. برای حل و فصل اختلاف انتخاب کنند. حکمت در فقه اسلامی بصورت منسجم و تحت عنوان یک باب مستقل و مجزا مطرح نگردیده است اما فقهای امامیه و اهل سنت در مورد آن در موارد متعدد بحث کرده‌اند. یکی از این موارد آیه ۳۵ سوره نساء است که در آن ضرورت انتخاب داور و حکم از میان بستگان زن و مرد برای حل اختلاف زوجین، مورد بحث قرار گرفته است. این آیه به طور صریح در موارد اختلاف و نشوز زوجین به عنوان راهکار و حیانی مثمر ثمر است و می‌تواند موجب

اصلاح ذات البین شود. در این پژوهش که به صورت توصیفی تحلیلی - انجام گرفته ابتدا به مفهوم‌شناسی حکمیت و واژگان مشابه آن پرداخته شده است. فقهای امامیه و اهل سنت درباره نشوز اختلاف نظر چندانی ندارند و اغلب آنها نشوز را سرپیچی از حقوق واجب همسری می‌دانند. فقهای شیعه و اهل سنت در مورد ادله مشروعیت حکمیت به آیات قرآن، سنت، اجماع و بنای عقلا استناد کرده‌اند که گرچه تفاوت‌هایی دارند اما کلیت مطلب مورد پذیرش تمام فرق اسلامی است. برخی از شروط حکمین مورد قبول و اتفاق نظر فقهای فریقین است مانند: اسلام، بلوغ و عقل، و برخی نیز مانند حریت، ذکوریت، قرابت، عدالت، عدم خصومت و اجتهاد مورد اختلاف فقها می‌باشد. فرد حکم علاوه بر مقبول و مرضی الطرفین بودن، آیا لازم است شرایط قضاوت را داشته باشد و یا فقط وظیفه سازش و رفع خصومت دارد؟ یا اینکه اودر مقام قضاوت است و دارای قدرت اجرای طلاق می‌باشد؟ میان علمای فریقین محل بحث می‌باشد. قاضی نیز در منابع فقهی به قاضی منصوب و قاضی منتخب (تحکیم) تقسیم می‌شود که فقهای امامیه و اهل سنت بر مشروعیت آن ادله‌ای را بیان کرده‌اند. اما در اینکه قاضی تحکیم از طرف حکومت تعیین شود یا از طرف زوجین یا اقربای آنها، نظرات متعددی مطرح است. برخی از فقها معتقدند که حکمین فقط اجازه مصالحه و سازش دارند و برخی دیگر اجازه طلاق نیز به حکمین می‌دهند. در مورد ماهیت آرای داوران نیز سه نظریه مطرح است. نظریه تحکیم که بیشتر مد نظر علمای امامیه است. نظریه

توکیل که اغلب، اهل سنت قائل به آن هستند و نظریه کارشناسی که به
نظر نگارنده جامع‌ترین نظر در این مورد است.
واژگان کلیدی: شقاق، داوری، قضاوت تحکیمی، زوجین، نشوز،
حکمت

بررسی شروط ضمن عقد نکاح و تطبیق آن با حقوق مدنی ایران

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سید حمید جزایری

استاد مشاور: سرکار خانم اسکندر جوی

نگارنده: زینب راوندی بیدگلی

چکیده

پایبندی به شروط، براساس ادله‌ای از جمله کتاب که به موجب آیه شریفه ﴿أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾ و روایاتی نظیر «المؤمنون عند شروطهم» واجب و لازم است. و چنانچه شرط از شرایط صحت برخوردار باشد، از هر سه نوع شرط فعل، شرط نتیجه و شرط صفت که باشد، در ضمن (کنار) هر عقدی قرار گیرد، لازم الوفاء می‌باشد. متها اثر این شرط در سایر عقود با عقد نکاح کمی متفاوت است. در اثر تخلف از شرط صفت، خیار فسخ نسبت به نکاح وجود دارد، اما در اثر تخلف از شرط فعل و شرط نتیجه چنین ضمانت اجرایی وجود ندارد. شرط خیار فسخ نسبت به نکاح باطل است ولی نسبت به مهریه در عقد نکاح دائم صحیح است و در عقد نکاح موقت شرط خیار فسخ نسبت به مهریه باطل و موجب بطلان عقد است چون در نکاح موقت، مهریه رکن عقد است. شرط عدم نفقه در عقد نکاح دائم، شرط پرداخت نفقه در عقد نکاح موقت، شرط توارث در عقد موقت، شرط تعیین محل

سکونت به نفع زوجه، شرط ادامه تحصیل و انتخاب شغل زوجه، شروطی صحیح و الزام آور هستند. شرط عدم ازدواج مجدد، هر چند نظریه مشهور مبنی بر نامشروع بودن آن است اما بنابر روایات صریح، می‌توان رأی به صحت چنین شرطی داد ولی در اثر این شرط اختلاف نظر وجود دارد. شرط وجود صفت خاص در یکی از زوجین صحیح و عدم وصف مشروط، باعث ایجاد حق فسخ می‌شود. شرط وکالت زوجه در طلاق خویش بر طبق نظر مشهور فقهاء جایز می‌باشد و اگر به صورت شرط نتیجه در ضمن عقد نکاح شرط شود، وکالت در طلاق منجز و غیر قابل عزل خواهد بود. شرط عدم طلاق به نفع زوجه و شرط انتقال نصف دارایی زوج به زوجه در صورت اقدام زوج به طلاق زوجه بدون عذر موجه، شرطی مشروع است.

واژگان کلیدی: عقد نکاح، عقد لازم، عقد جایز، طلاق، شرط، وکالت

پوشش ورزشکاران و رویت بازی آنها توسط جنس مخالف

از نگاه فقهاء امامیه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین حسن غفاری فر
نگارنده: سیده ام‌لیلا حسینی

چکیده

با تغییر سبک زندگی در عصر حاضر و پررنگ شدن نقش زنان و اهمیت وجودی آنان، می‌بایست برای داشتن جامعه‌ای سلامت و شاد، به دنبال راه کارهایی جهت سلامت جسمی و روحی زنان باشیم تا بتوانند در جایگاه خود به نحو احسن ایفای نقش نمایند. از جمله راه کارهای مهم، ورزش است.

امروزه با توجه به نقش و کارکرد ورزش در ابعاد مختلف جامعه از جمله سلامت جسم و روح، شاهد گسترش آن و حضور گسترده بانوان در مسابقات هستیم. حضور بانوان در مسابقات برون مرزی به دلیل پوشش خاص و حضور مردان نامحرم و پخش آن از رسانه، مورد بحث و چالش است که باید با نگاه فقهی و اصولی بررسی شود.

با نگاهی به تاریخچه ورزش بانوان از یک دهه قبل از انقلاب تا کنون، خواهیم دید پوشش بانوان ورزشکار بهبود چشم گیری داشته و

فدراسیون‌های بین‌المللی که ابتدا با حضور بانوان ایران همراه با پوشش اسلامی مخالف بودند، حال داشتن پوشش برای تمام زنان مسلمان را امری مقبول می‌دانند.

جهت بیان ارزش حضور بانوان ورزشکار با پوشش اسلامی لازم است ضرورت این حضور اثبات شود. ضرورت‌هایی چون اثبات ورزش به عنوان یک اصل ضروری در زندگی زنان و تأثیر حضور بانوان کشور در میادین بین‌المللی بر نهادینه شدن این اصل، ضرورت دفاع از ارزش‌های دینی و اثبات این امر که با پوشش نیز می‌توان ورزش کرد و اصلاح بسیاری از دیدگاه‌های اشتباه در مورد پوشش اسلامی که در افکار مردم جهان شکل گرفته است و ضرورت استفاده از چنین فرصت مغتنمی جهت امر به معروف (پوشش) و نهی از منکر (بی‌عفتی) که در جامعه جهانی بیداد می‌کند.

با این بیان، ضرورت حضور بانوان در میادین بین‌المللی از طریق قاعده اضطرار اثبات می‌شود؛ البته این قاعده در جایی قابل اجراست که تمام ضوابط رعایت شود.

با بررسی‌های فقهی انجام شده در باب رؤیت مرد به زن نامحرم و پوشش بانوان، باید به تطبیق این قاعده در شرایط مختلف زن ورزشکار در مسابقات بین‌المللی پرداخت.

واژگان کلیدی: رؤیت، پوشش، ورزش

حکم جراحی زیبایی در فقه امامیه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن غفاری فر
نگارنده: نرجس بناوند

چکیده

جراحی زیبایی نوعی جراحی است برای ایجاد تغییرات در ظاهر جسم جهت رفع عیوب، زشتی‌های مادر زادی یا عارضی و یا تغییر شکل برای نیل به معیارهای زیبایی موجود در جامعه. با توجه به رواج روزافزون این نوع جراحی در میان مسلمانان لازم است حکم شرعی آن، مورد بررسی قرار گرفته شود.

حکم جراحی زیبایی بدون لحاظ ملازمات حرام و نبود ضرر در حال فرضیه این تحقیق است.

در فصل اول مفاهیم و کلیاتی که رابطه تنگاتنگی با مسأله دارد مورد کنکاش قرار گرفته است. در فصل دوم ابتدا ادله عدم جواز جراحی زیبایی غیر ضروری بدون لحاظ ملازمات حرام مورد بررسی قرار گرفت که با نقد و رد دلایل این نظریه مورد قبول قرار نگرفت. در قسمت وجود دلایل جواز جراحی زیبایی غیر ضروری بدون لحاظ

ملازمات حرام چون لمس و نگاه و.... مورد بررسی قرار گرفت؛ که نظریه برگزیده در آن جواز است.

بعد از آن ادله جواز جراحی زیبایی ضروری با لحاظ ملازمات حرام مورد بررسی قرار گرفت و حکم به جواز آن در صورت ضرورت بررسی شده است. فصل سوم مربوط به ضمان پزشک و نتیجه ضمان پزشک متخصص و ماهر و راه رهایی پزشک از ضمان اخذ براءت و ابراء بیمار است.

واژگان کلیدی: جراحی زیبایی، جراحی پلاستیک، فقه امامیه

چکیده پایان نامه های رشته کلام اسلامی

تبيين و نقد آراء كلامی ميرزا مهدی غروی اصفهانی

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی همدانی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین مهدی زندیه
نگارنده: زهرا مرادی وقار

چکیده

میرزا مهدی غروی اصفهانی پایه‌گذار مکتب فکری معارفی خراسان و از چهره‌های مخالف فلسفه در عصر حاضر است. در باور میرزا مهدی مفاهیم و مصطلحات فلسفی و عرفانی با محک‌های اسلامی و مبانی قرآنی و معارف معصومین علیهم‌السلام تطابق تام ندارد. از خصوصیات مرحوم اصفهانی اظهار نظرهای خاص در مقابل آرای رایج در باب شناخت است. میرزا مدعی بیان معارف ناب اسلامی، به دور از هر گونه آمیختگی با افکار و علوم بشری و ارائه راه جدیدی مطابق با شریعت می‌باشد. ایشان در باب معرفت فقط به معرفت فطری اهتمام دارد و معرفت اکتسابی را نمی‌پذیرد و معتقد است خداشناسی فطری ما را از استدلال و برهان در باب خداشناسی بی‌نیاز می‌کند. در باب شناخت اسماء و صفات الهی معرفت اکتسابی را امری بیهوده و تحصیل حاصل فرض نموده و شناخت الهی از طریق کسب را غیر

ممکن دانسته است. برطبق دیدگاه مرحوم میرزای اصفهانی از آن جا که انسان‌ها فطرتاً خداشناس هستند، به حقانیت و صدق ادعای انبیاء پی می‌برند و این همان گواهی خداوند بر صدق ادعای رسول اش خواهد بود. در باب معرفت نفس میرزا معتقد است که مانند سایر معارف با عقل بشری حاصل نمی‌شود و موهبتی از ناحیه خداوند است. میرزای اصفهانی نفس را در معارف الهی موجودی مادی در زمان و مکان می‌داند و در عین طرفداری از مادی بودن نفس، عالم آخرت و معاد را یکسره جسمانی شمرده و موجودات آن را نیز مادی دانسته است.

واژگان کلیدی: اندیشه‌ی کلامی، معرفت‌شناسی، خداشناسی، راهنماشناسی، معادشناسی، میرزا مهدی غروی اصفهانی

بررسی مهدویت از نظر سلفیان و سده اخیر

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین عزالدین رضانژاد
نگارنده: اقدس خوشنود حسین آبادی

چکیده

متأسفانه در دو سده اخیر گروهی با بهره گیری از عنوان سلفیه به انکار مهدویت و امامت امام مهدی پرداخته‌اند. این گروه، شبهاتی پیرامون مهدویت و ظهور امام مهدی مطرح کرده و وجود امام مهدی را انکار کرده‌اند. عثمان بن محمد، نویسنده کتاب «مَتَى يَشْرُقُ نُورُكَ أَيُّهَا الْمُنْتَظَرُ؟» با ترجمه اسحاق دبیری با عنوان «عجیب ترین دروغ تاریخ» یکی از علمای متعصب سلفی است که در این باره فعالیت بسیار دارد و بسیاری از پیروان این فرقه را تحت تأثیر خود قرار داده است. او به زعم خود به بررسی شخصیت امام مهدی و معین بودن مادر ایشان و چگونگی حمل و ولادت، سال تولد، نام، کیفیت رشد، محل اقامت، مدت حکومت، غیبت و علت غیبت ایشان و... به تضعیف اسناد روایات مربوط و نادرست بودن ادله آن‌ها پرداخته است.

با توجه به اهمیت موضوع مهدویت و امامت امام مهدی و حجم شبهات مطرح شده علیه آن در وب‌گاه‌ها و شبکه‌های عربی و

فارسی و توزیع آن در میان اقشار مختلف جامعه، به ویژه مناطق مرزنشین، پاسخ گویی به شبهات و تبیین مهدویت به عنوان رکن اساسی دین لازم و ضروری است؛ در نتیجه به بررسی گفته‌های عثمان بن محمد و امثال او، درباره ضعف روایات و نارسایی و تناقض ادله مهدویت، پرداخته‌ایم و نادرست بودن گفته‌های او را ثابت کرده‌ایم؛ بنابراین هدف رساله، در گام نخست، جمع آوری و بیان نظریات سلفیان دو سده اخیر در باب مهدویت و سپس نقد و بررسی آن و تبیین مهدویت و امامت امام مهدی با مراجعه به قرآن و منابع روایی معتبر شیعه و سنی است. امید است با یاری خدای برای زدودن شبهات و ترویج معارف مهدوی گامی هرچند کوتاه برداشته و موجبات رضایت خداوند متعال و حضرت مهدی فراهم آید.

واژگان کلیدی: امام مهدی، مهدویت، امامت، سلفیت، عثمان بن

محمد

معنای زندگی از منظر آیت الله جوادی آملی

استاد راهنما: دکتر ابراهیم علی پور خورجستانی
نگارنده: فاطمه ملک پور

چکیده

معنای زندگی یکی از دغدغه‌های اصلی و پرسش‌های اساسی است که در طول تاریخ حیات انسان مطرح بوده است، در مسأله معنای زندگی سؤال اساسی آن است که آیا زندگی معنا دارد؟ چه چیزی به زندگی معنا می‌دهد؟ در این راستا دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی مورد بررسی قرار گرفته است. از نگاه علامه حیات منحصر در دنیا نیست بلکه زندگی دنیوی و اخروی یک جریان به هم پیوسته است و زندگی را بر مبنای چنین نگرشی تفسیر و تحلیل نموده و آن را معنا دار دانسته است یعنی زندگی هدف و غایت دارد، چرا که این زندگی دنیوی فرصتی برای رسیدن به آن حقیقت والا و هدف متعال است. و مقصود از معنای زندگی هم چیزی جز این نیست، پس نظام خلقت و به تبع آن زندگی انسان هدفمند بوده و غایت آن تقرب به خداوند است. و ایشان بر این باورند که اعتقاد به وجود خدا و جهان آخرت، و التزام به باورهای دینی، زمینه‌ساز معناداری زندگی است. همچنین انسان را

دارای حیات متألّهانه دانسته و سعادت وی را در گرو رسیدن به هدفی که خداوند برای وی مقرر داشته است می داند. و باید برای رسیدن به آن هدف و غایت یعنی همان حیات حقیقی تلاش کند. در مقابل، مواردی همچون؛ جدا شدن از وحی و ایمان، فقدان هدف در زندگی، غفلت و خود فراموشی یا عدم درک جایگاه انسانی، موجب ناامیدی و پوچ گرایی می شود.

واژگان کلیدی: معنا، زندگی، معنای زندگی، انسان، آیت الله جوادی
آملی، هدف زندگی

اندیشه‌های کلامی عبد الجلیل قزوینی رازی

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی همدانی
نگارنده: شهرزاد پناهی فرد

چکیده

عالم برجسته شیخ جلیل عبدالجلیل بن ابی الحسین بن ابی الفضل قزوینی، از عالمان امامی مشهور قرن ششم هجری است. اطلاعات دقیقی از تولد و وفات او در دست نیست. عبدالجلیل قزوینی آثار متعددی داشته که از میان آنها تنها کتاب «نقض» ایشان در دسترس ما می‌باشد. او از منظر روش‌شناسی کلامی، به عقل‌گرایان اصولی (غیر فلسفی منتقد فلاسفه) تعلق دارد، و در ادامه ی مدرسه کلامی بغداد، و متأثر از بزرگانی چون سید مرتضی علم الهدی بوده است. از خصوصیات وی دیدگاه تقریبی بین مذاهب و اعتدالی اوست، که این ویژگی در کنار اطلاعات کم نظیر او از علوم مختلف و متعدد، همین یک اثر ایشان را به گنجینه‌ای نفیس و ارزشمند تبدیل نموده است. شیخ عبدالجلیل در کتاب نقض به موضوعات متعدد کلامی اشاره نموده و گاه آنان را تبیین نموده است، ولی از آنجا که کتاب او در پاسخ به شبهات فردی سنی نگاشته شده، بیشتر مطالب و آرای وی

پیرامون مسائل امامت بیان گردیده است. در این پژوهش به بررسی آرای کلامی مرحوم قزوینی پرداختیم. ایشان معرفت حق تعالی را امری لازم می‌داند و در شناخت خداوند قائل بر نظری بودن آن بوده است. وی بر ضرورت نبوت و امامت به ذکر دلائلی پرداخته که بیان نمودیم. در آراء مرحوم قزوینی تمایزاتی را نسبت به عقاید شیعیان مطرح نمودیم، که در مباحثی چون: نظریه حال و ثبوتات ازلی در صفات الهی، علم غیب امام، معجزه توسط امام، رجعت بوده است. و همچنین برخی شبهات پاسخ داده شده توسط ایشان را در مسائل مختلف بیان کرده‌ایم.

واژگان کلیدی: اندیشه کلامی، عبدالجلیل قزوینی، روش‌شناسی، تقریب، خداشناسی، نبوت، امامت

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر عباس ایزدپناه
نگارنده: رقیه محمدی

چکیده

مسئله ای که در این نوشتار مورد بحث واقع شده، این است که در مقابل رویکردی که بر نیازمندی باور به خدا به استدلال و اثبات اصرار می‌ورزد، چه رویکردهایی وجود دارد؟ در پاسخ به این سوال، هفت رویکرد وجود دارد که قائل به بی‌نیازی باور به خدا از هر گونه استدلال و اثبات است. البته رویکرد دیگری نیز وجود دارد که اساساً وجود خدا را قابل اثبات و برهان‌پذیر نمی‌داند. این رویکرد در این نوشتار مد نظر قرار نگرفته و صرفاً هفت رویکردی که قائل به بی‌نیازی‌اند مورد بررسی قرار گرفته است. اولین رویکردی که مورد بحث واقع شده «ایمان‌گرایی» است. ایمان‌گرایی با دو شاخه افراطی و معتدلش مورد بحث قرار گرفته و در آن به دیدگاه کرگور و ویتگنشتاین پرداخته شده است. دومین رویکردی که مورد بررسی قرار گرفته، «معرفت‌شناسی اصلاح‌شده» است که در آن به طرح دیدگاه پلنتیگا پرداخته و باور به خدا به خاطر باور واقعاً پایه بودن، بی‌نیاز از

هر گونه استدلالی قلمداد شده است. سومین رویکردی که مورد توجه قرار گرفته، «تجربه دینی» است. در این رویکرد، سراغ دیدگاه آلستون رفته‌ایم و با بررسی مدعای وی، مبنی بر ادراکی بودن تجربه عرفانی، بی‌نیازی باور به خدا برای دارنده چنین تجاربی به اثبات رسیده است. فصل بعدی، رویکرد «فطری بودن باور به خدا» به خود اختصاص داده است. در این فصل، ابتدا فطرت از منظر عقل در دو گام مورد توجه واقع شده است: در گام نخست، اصل فطری بودن این باور را نشان داده شده و در گام بعدی، واقع‌نمایی این باور را مورد کنکاش قرار گرفته است و در ادامه، همین مساله از منظر متون قرآنی و روایی مورد عنایت قرار گرفته و معلوم شده که بر اساس آیات و روایات، مقصود از معرفت فطری معرفتی است که پیش از خلقت به انسان عطا گردیده است. در ادامه، چند رویکرد به صورت اجمالی در یک فصل مورد بحث واقع شده است: ابتدا رویکرد معرفت اضطراری از ناحیه متکلمین مورد بحث شده و معلوم گردیده که این همان معرفت فطری است. سپس رویکرد بدیهی بودن وجود خدا که توسط علامه طباطبائی مطرح شده، مورد توجه قرار گرفته و اشکالاتی بر این دیدگاه وارد شده است. آخرین رویکردی که در این مقال مورد عنایت قرار گرفته «مصحلت‌اندیشانه» است که توسط پاسکال و ویلیام جیمز طرح گردیده است. همچنین، اشکالات وارده بر این دیدگاه پاسخ داده شده است.

واژگان کلیدی: براهین اثبات خدا، ایمان گرایی، معرفت شناسی
اصلاح شده، تجربه دینی، شناخت فطری، معرفت اضطراری، بدیهی
بودن وجود خدا، بی نیازی از استدلال

تناسخ از دیدگاه اسلام و هندوئیسم (ادواته)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسین نقوی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمد رضا
موسوی فراز
نگارنده: سمیرا معتمدی نژاد

چکیده

تناسخ به معنی تولد مجدد، باز پیدایی یا حیات متوالی در قالب انسان، حیوان، گیاهان یا اشیاء، عقیده‌ی بنیادین در برخی از ادیان آسیایی به ویژه هندوئیسم می‌باشد و نقش اساسی در تنظیم زندگی اخلاقی و دینی هندوان بر عهده دارد. از سوی دیگر سنت‌های آخرت باوری بوده و هستند که بازگشت به این دنیا و زندگی مجدد در بدنی دیگر را منکر شده و تناسخ را نمی‌پذیرند؛ اما باور به تناسخ به دلیل جذابیت‌های ویژه آن، همچون: تبیین متفاوت از گذشته و آینده انسان و توجیه تفاوت‌ها و شرور طبیعی و انسانی، توانست ادیان بزرگی همچون اسلام را به چالش بکشد و در برخی از فرق اسلامی رسوخ کند و برای مدافعان اندیشه رستاخیز مزاحمت جدی ایجاد کند. لذا این نوشتار در صدد بوده تا نظریه تناسخ در اسلام و هندوئیسم را مطرح

کند و به بررسی و نقد دلایل هندویسم و فرق اسلامی قائل به تناسخ
پیردازد. بدین منظور تبیین کلی از تناسخ و اقسام آن ارائه و سپس به
ابطال تناسخ با تکیه بر عقل و نقل پرداخته شد و در مرحله بعد فرق
اسلامی قائل به تناسخ از جمله: غلات، معتزله، اهل حق، نصیری و
دروزیه معرفی شدند، دامنه تناسخ باوری آنها بیان شد و ادله عقلی و
نقلی آن مورد نقد قرار گرفت و بالاخره در گام نهایی، تناسخ باوری
هندویی به همراه ادله عقلی و تجربی بررسی و نقد شد و این مهم به
دست آمد که مبانی نادرست فلسفی و جهل تناسخ باوران نسبت به
حل مسائل اساسی و زیربنایی سبب گرایش به این مسئله بوده است.
بنابراین، هیچ یک از دلایل مذکور صحیح دانسته نمی شود و قابلیت
اثبات نظریه تناسخ را نخواهد داشت. این تحقیق با روش توصیفی -
تحلیلی و با ابزار کتابخانه‌ای بدست آمد.

واژگان کلیدی: تناسخ، معاد، رجعت، هندویسم، اسلام

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین مهدی زندیه
نگارنده: زهرا اخوانیان

چکیده

سلفیه نام فرقه‌ای از اهل تسنن است که قائل به پیروی از سلف می‌باشند و معتقدند تنها اعمال و افعال مسلمانان سه قرن اول اسلام صحیح بوده و باید از آنها تبعیت کرد و هر فعلی که پس از آن زمان حادث شده باشد را محکوم به بدعت می‌دانند. ایشان از همین طریق بسیاری از فرقه‌ها و مذاهب را بدعت گزار معرفی می‌کنند و با همین روش روز به روز دایره مصادیق بدعت را گسترده‌تر کرده و عمل و یا عقیده خاصی را داخل در دایره بدعت می‌دانند. درحالی‌که پیروی مطلق از سلف و اختصاص سلف به سه قرن اول هجری، خود بدعتی در دین می‌باشد زیرا ما آیه یا روایتی مبنی بر صحت این پیروی نداریم. این عقیده سلفیه باعث شده دیگر مذاهب عنوان شرک یا کافر بگیرند در حالی‌که بدعت گزار و مشرک اصلی خودشان هستند. بنابراین پژوهش حاضر به بیان مفهوم بدعت و مؤلفه‌های آن و مصادیق بدعت از منظر سلف و سلفیه پرداخته و دیدگاه‌های سلف و سلفیه را با

انشعابات آن در این زمینه با دلایل محکم و مستند مورد نقد قرار
میدهد. زیرا تفکرات این گروه هم در بعد اجتماعی و هم در بعد
اعتقادی آثار مختلفی را به جای گذاشته و برخی جوان‌ها را به خود
جذب نموده است. لذا در این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و با
گردآوری و نقد و بررسی و مقایسه اطلاعات بدست آمده بی‌پایه و
اساس بودن عقاید سلفیه و بدعت گزار بودن ابن تیمیه و پیروان این
فرقه ثابت شده است.

واژگان کلیدی: بدعت، سلفیه، سلف

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمدباقر فیومی
نگارنده: زهرا صباغ پور

چکیده

عنصر اساسی و سرچشمه همه اختلافات کلامی، سیاسی، فقهی، عقیدتی ریشه در عدم شناخت حقیقی و واقعی امامت دارد. اثبات و تبیین این مسئله با براهین مستدل وظیفه بزرگی است که بر عهده اندیشمندان قرار گرفته است. شیخ صدوق (از مدرسه قم) با بهره‌گیری از روش نقلی (غالباً) و شیخ مفید با بهره‌گرفتن از روش عقلی به تبیین مسئله امامت پرداخته‌اند.

در این پایان‌نامه با توجه به نقش این دو عالم در دفاع از حقانیت شیعه و اثبات آن؛ امامت و ولایت از دیدگاه این دو بزرگوار با روش توصیفی - تحلیلی و گردآوری کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل اول: کلیات بحث، فصل دوم تعاریف امامت از دیدگاه این دو عالم بزرگ و امامت عامه و فصل سوم شامل امامت خاصه از دیدگاه شیخ صدوق و شیخ مفید می‌باشد.

واژگان کلیدی: شیخ صدوق، شیخ مفید، امامت، ولایت

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدباقر قیومی
نگارنده: معصومه بیگم هاشمی مزرعه‌نو

چکیده

از آن جا که معاصی کبیره و صغیره از مسائلی است که در سرنوشت انسان نقش بسزایی دارد و از مباحث مهم و بحث برانگیز کلامی است که مورد اختلاف بین مذاهب کلامی قرار گرفته است، تحقیق حاضر بر آن است به ابعاد گناهان کبیره و صغیره، به روش کتابخانه‌ای و توصیفی و تحلیلی و به صورت جامع، ابتدا از منظر قرآن و روایات و سپس به بررسی نظرات متکلمین مذاهب اسلامی در این باب بپردازد. در مورد تقسیم گناهان به صغیره و کبیره دو دیدگاه وجود دارد که استدلال قائلین به تقسیم با استناد به آیات و روایات، دلیلی عقلی، اجماع و شهرت نسبت به استدلال منکرین به تقسیم پذیرفته شده است. قرآن و روایات ملاک تمیز کبائر از صغائر را وعده به آتش یا عذاب، تصریح بر کبیره بودن گناه و اشدّ یا اکبر بودن گناه نسبت به کبائر مسلمّه دانسته‌اند. اما مذاهب اسلامی در این باب دچار اختلاف شده بعضی یک ملاک و بعضی چند ملاک را مدّ نظر قرار داده‌اند.

تعداد گناهان کبیره در قرآن کریم به صورت مبهم و اجمال بیان شده است و روایاتی که از معصومین در این باب وارد شده است مختلف است که جمع بین روایات این است که هدف معصوم از بیان عدد، یا در مقام بیان اکبر کبائر و یا در مقام مثال بوده است. مذاهب کلامی نیز از آن جهت که در ملاک تمییز کبائر از صغائر اختلاف نظر دارند در نتیجه در باب تعداد کبائر نیز اختلاف نظر دارند. بیان حکم و جایگاه مرتکب کبیره به شناخت ماهیت و لوازم آن بستگی دارد. قرآن و روایات ایمان را تصدیق قلبی دانسته و عمل را از لوازم آن می دانند که با این تعریف مرتکب کبیره را مؤمن معرفی می کنند. اختلاف اساسی که مذاهب کلامی در بین ابعاد گناهان کبیره دارند، بر سر این مسئله هست و با تعاریف مختلفی که آن ها از ماهیت ایمان دارند خوارج، مرتکب کبیره را کافر و مخلّد در آتش، مرجئه وی را مؤمن، معتزله او را منزله بین المنزلتین (بین کفر و ایمان) و اشاعره و شیعه با استناد به آیات و روایات مرتکب کبیره را مؤمن فاسق و در صورت عدم شمول رحمت الهی و شفاعت شافعان نسبت به او، منقطع از عذاب می دانند.

واژگان کلیدی: معاصی، کبیره، صغیره، خوارج، مرجئه، مذاهب

کلامی

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی همدانی
استاد مشاور: دکتر ابراهیم علی پور خورجستانی
نگارنده: زینب مرادی

چکیده

پژوهش پیش‌رو به تبیین اندیشه‌های کلامی علامه محمدجواد مغنیه در مباحث اعتقادی (مبدأشناسی، راهنماشناسی، معاد) پرداخته است. دغدغه اصلی نگارنده، دستیابی به اندیشه‌های شاخص علامه مغنیه در مباحث کلامی و روش‌شناسی ایشان در این باره است. در راستای این هدف، نگارنده با بهره‌گیری از کتاب و سنت و آثار کلامی علامه محمدجواد مغنیه و دیگر متکلمین به شیوه کتابخانه‌ای و فیش برداری و با استفاده از نرم-افزارهای علمی، مطالب را جمع‌آوری و این پژوهش را به شیوه توضیحی-تحلیلی سازماندهی و پردازش نموده است.

در این پژوهش پس از طرح مسئله شناخت خداوند و معرفت فطری، در ادله خداشناسی دلایل متکلمین مانند برهان حدوث، برهان حرکت و برهان نظم مطرح می‌شود. در مورد اوصاف خداوند نیز براساس مشی متکلمان به صفات قدرت، علم، حیات و اراده پرداخته و

افعالی مانند قضا و قدر، جبر و تفویض و کلام الهی تبیین گردیده است.

در بحث نبوت نیز با استفاده از قاعده لطف ضرورت بعثت را تبیین نموده و به اوصاف و ویژگی‌های انبیاء می‌پردازد. در میان اوصاف رسولان عصمت و ادله آن تفصیلاً بررسی شده است. مغنیه وجه اعجاز قرآن را اسلوب آن دانسته و نظریه صرفه را مردود می‌داند.

در امامت عامه نیز به ضرورت، دلایل وجوب عقلی نصب امام، وظایف امام، شرایط و صفات امام می‌پردازد و در امامت خاصه، دلایل عقلی و نقلی امامت امام علی (ع) و سایر ائمه (ع) را اثبات می‌کند.

در بخش معاد، اهم مباحث معاد هم‌چون امکان ذاتی و وقوعی معاد، ادله ضرورت و وجوب آن، کیفیت معاد و شبهات منکرین مورد بررسی واقع شده و مسائل پیرامونی معاد هم‌چون قبض روح، حسابرسی قبر، نفع صور، حبط اعمال و... بیان شده است.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، علامه مغنیه از منظر روش‌شناسی کلامی به جریان عقل‌گرایی فلسفی تعلق دارد و از مکتب عقلی با گرایش فلسفی بزرگانی چون خواجه نصیرالدین طوسی و صدرالمتهین شیرازی تأثر پذیرفته است.

واژگان کلیدی: علم کلام، محمدجواد مغنیه، مبدأشناسی، راهنماشناسی، نبوت، امامت، معاد

تحلیل تطبیقی نیابت خاص و عام در عصر غیبت

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین حسین الهی نژاد
نگارنده: مهدیه فریس آبادی

چکیده

از جمله مسائلی که با خلقت بشر بر روی کره زمین آغاز شده، مساله نیابت و جانشینی انسان کامل از جانب خداوند متعال می باشد. مساله نیابت، با شروع غیبت صغری به یکی از مهم ترین مسائل مهدویت تبدیل شده که تا زمان ظهور امام زمان (ع) و حتی تا قیامت نیز ادامه خواهد داشت. لذا باید به این نکته توجه شود که با تبیین درست نیابت، جایگاه و نقش و وظائف ایشان، در تشکیل حکومت و سرپرستی سیاسی و مذهبی جامعه شیعه، بستر، هرچه سریعتر و بهتر برای ظهور امام زمان (ع) فراهم می شود. بنابراین نیابت نیز همانند امامت، منصوب از جانب خداوند متعال می باشد که نصوص فراوانی دلالت بر نصب نواب اربعه از جانب امام زمان (ع) می نماید.

از ادله عقلی و نقلی نیابت عام می توان به وجود ولی امر و فقیهی که در هر زمان برای برقراری نظم و هدایتگری مردم حکومت تشکیل دهد اشاره نمود.

هر چند که میان دو غیبت و نیابت تمایزاتی مانند: زمان، افراد و اوصاف، رویت و وظایف وجود دارد، ولی در حقیقت این شرائط و اوصاف هر زمان هست که باعث تمایزاتی در وظائف نیابت خاص و عام شده است. به هر حال از مهم ترین وظائف نواب اربعه می توان به تثبیت وجود، امامت و حفظ امام زمان (ع) و مبارزه با وکلاء دروغین نیابت و بابت اشاره نمود.

همچنین از مهم ترین وظائف ولی فقیه در غیبت کبری می توان در صورت قدرت داشتن به تشکیل حکومت و سرپرستی سیاسی مذهبی و ولایت مطلق ایشان بر جامعه اسلامی اشاره نمود. هر چند که اگر زمینه و شرائط برای نواب اربعه فراهم می بود اقدام به تشکیل حکومت می نمودند.

بنابراین جایگاه نیابت همانند امامت در منصوب بودن، واجب الاطاعه بودن و ولایت مطلق داشتن می باشد.

واژگان کلیدی: امام زمان، نیابت خاص، نیابت عام (ولایت فقیه)

پانچ بر تقدیمی دیدگاه سیف الدین آمدی در کتاب ابکار الافکار

در باب امامت عامه

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین مهدی زندیه
نگارنده: منیره یزدی

چکیده

مسئله امامت مسلمین بعد از پیامبر (ص) از جمله مسائل مهم در تاریخ کلام اسلامی است. با توجه به اهمیت این مسئله متکلمان شیعه و سنی همواره به تبیین این آموزه کلامی همت گمارده‌اند. کتاب ابکار الافکار از آن جمله است که توسط سیف‌الدین آمدی برای تثبیت عقاید اهل سنت تدوین گردیده است. پژوهش حاضر بخش امامت عامه این کتاب را ترجمه کرده و مطالب آن را مورد بررسی قرار داده است. مولف به بیان عقاید مکتب اشاعره در موضوع امامت پرداخته و ضمن آنکه امامت را موضوعی فرعی معرفی می‌کند، نصب امام را بر مردم واجب می‌داند. اما امامیه راه انتخاب امام را به عنوان جانشین پیامبر (ص) منحصر در نص دانسته و معتقدند نصب او بر خدا واجب است. صاحب کتاب مهم‌ترین شرط امام را مجتهد بودن در اصول و فروع دین می‌داند ولی امامیه این شرط را برای امامی که خلیفه نبی است

شایسته نمی‌داند، بلکه مقام امامت را بالاتر از اجتهاد دانسته و داشتن علم لدنی را ضروری می‌داند. ایشان وظایف امام را در حد یک قاضی و رئیس می‌داند، ولی امامیه وظیفه امام را همان وظائف پیامبر ﷺ به جز نبوت می‌داند، زیرا امام خلیفه نبی است و خلیفه باید در تمام شئون مانند مستخلف عنه باشد، در غیر این صورت خلیفه نخواهد بود.

واژگان کلیدی: امامت، سیف‌الدین آمدی، اشاعره، امامیه، نص، اجماع

اندیشه‌های کلای آقا جمال خوانساری

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین مهدی زندیه
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین غلامعباس عشرتی
نگارنده: سارا سعادت آگاه

چکیده

در شناخت مسائل اصلی و اعتقادی شیعه، نقش متکلمان اسلامی، بسیار مورد اهمیت قرار دارد؛ با شناخت اندیشه این متکلمان می‌توان فهمید که در تاریخ تشیع، چگونه از مسائل اساسی که در شناخت انسان از آغاز تا انجام وجود دارد، استفاده، تبیین و در برابر شبهات پاسداری شده است؛ آقا جمال خوانساری، از متکلمان برجسته شیعه در دوره پادشاهی صفویان، در اوج بروز اخباری‌گری و نص‌گرایان، در ابتدا با بیان شاخت خداوند با استفاده از ادله عقلی به تبیین شناخت خدای تعالی پرداخته و اوصاف علم و قدرت او را با روش عقلی اثبات نموده و باقی اوصاف همگی به این دو صفت اصلی بازمیگردند و درواقع در تمامی مسائل اعتقادی جایی که نیازی به استفاده کلی از عقل و استدالات آن نیست و نقل کفایت می‌کند، با همان ادله نقلی به تبیین می‌شود پرداخت؛ همچنان که پس از شناخت نبی با استدلال

عقلی، می‌توان تمامی مسائل اعتقادی را به واسطه حجیت قول و فعل نبی، حجت دانست و پس از نبی نیز تا زمانی که امام؛ حتی امام غایب که با وجود علم موهوبی خداوند و عصمتی که خدا برای مقام امامت قرار داده و خود به علم خود او را انتخاب و جانشین نبی قرار داد؛ نه به انتخاب مردمی که مصلحت امور خود را نمی‌دانند، می‌توان تمام مسائل انسان را حجت دانست؛ و از همین رو جهان دیگری نیز، پس از مرگ ثابت می‌گردد، که رابطه مستقیم با دنیا دارد؛ زیرا هر آنچه که انسان با اختیار خود، در سرنوشتش رقم زند؛ اگر چه خدای تعالی با علم به مصلحت و حکمت از آن با خبر است؛ اما نتیجه تمام این انتخاب‌ها را در عالمی غیر از این دنیا خواهد دید و تا زمانی که عفو یا بازخواست نرسیده است؛ ارواح و نفوس مجرد انسانی در گرو سنگینی اعمال فرستاده خود هستند؛ و البته برای گنهکاران که طلب آمرزش دارند؛ خداوند باب شفاعت را نهاده تا بتوانند با واسطه قراردادن انسان‌های صالح، خداوند از کرده ایشان درگذرد و در نهایت به زندگی ابدی، سرشار از خوشی برسند.

واژگان کلیدی: آقاجمال، اندیشه‌های کلامی، علم کلام اسلامی،

خواناساری

شناخت از منظر امیرالمؤمنین علی (ع)

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر فاطمه رجبی
نگارنده: منور اسمعیل وندی

چکیده

شناخت یکی از مهم‌ترین و زیر بنایی‌ترین مسایل در همه علوم است. از منظر امیرالمؤمنین علی (ع) شناخت نوری است که راه انسان را در مسیرهای پریچ و خم زندگی روشن می‌کند و از افتادن او در بیراهه‌ها و چاه‌های تاریک و ظلمانی معاصی و گناهان جلوگیری می‌کند.

خداوند متعال انسان را آفرید و او را مجهز به ابزارهای شناخت و کسب معرفت نمود و پیرامون او را با آیات آفاقی و انفسی خود پر کرد تا انسان با بهره‌گیری از ابزار و منابع شناخت، به درکی واقعی و حقیقی از خود، جهان و مبدأ و معاد خود، برسد. در این میان به او دو امتیاز ویژه بخشید یکی نور عقل و دیگری منبع قلب، تا در سایه تعالیم الهی و با بهره‌گیری از این دو چراغ راه را از چاه و حق را از باطل تشخیص دهد و با پیمودن مسیر هدایت به رشد و بالندگی نهایی خود نائل گردد.

از منظر امام علی (ع) شناخت حقیقی شامل معارف و حقایقی است که دارای مراتب و درجاتی است. پایین‌ترین درجه آن شناختی است که انسان از خود، جهان اطرافش، و مبدأ و معاد خود باید داشته باشد. اما بالاترین درجه آن که شامل انسان‌های متقی و وارسته است درک بی‌پرده و شناخت شهودی و قلبی حقایق و مخصوصاً شناخت خداوند متعال به عنوان مبدأ فیض و خیر مطلق است. این مرتبه برای کسی که طالب آن باشد قابل وصول است به شرطی که برای تحقق آن تلاش کند و با موانع و آفاتی که شناخت حقیقی را تهدید می‌کنند مبارزه نماید. الگو و نمونه کامل این عارف واصل و انسان کامل امام متقین و پیشوای عارفین حضرت علی (ع) هستند. که با رجوع به زندگی سراسر ایمان و زهد ایشان و سخنان حکمت‌آمیز و عالمانه ایشان این ادعا ثابت خواهد شد.

واژگان کلیدی: شناخت، معرفت، ابزار معرفت، انواع معرفت،

ارزش معرفتی انواع شناخت

راهبردهای امام کاظم و امام رضا علیه السلام جهت آماده سازی مسلمانان برای ورود به عصر غیبت

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین علیرضا ایمانی
نگارنده: حمیده عساری

چکیده

یکی از مسائل مهم و چالش برانگیز در جامعه شیعی، مباحث مهدویت و به خصوص بحث غیبت امام مهدی علیه السلام و به تبع آن آماده سازی فضای فکری مسلمانان توسط ائمه معصومین جهت پذیرش این دوران است.

امام کاظم و امام رضا علیه السلام همچون سایر ائمه در این راه علی رغم شرایط موجود دوران خویش از جمله: حاکمان سفاک عباسی هم عصرایشان و سخت گیری ها و فشارهایی که از سوی آنان بر شیعیان تحمیل می شد، همچنین جریان های فکری و التقاطی تاثیرگذار بر تفکر شیعه و جنگ های داخلی و خارجی که جو جامعه اسلامی را متشنج می ساخت و... دست از تلاش برنداشته و با اقداماتی در این راستا سبب روشنگری اجتماع شدند. این امور در دوغالب مباحث نظری و اقدامات عملی دسته بندی شده است. طرح مباحثی از قبیل معرفی اسم،

نَسَب و شمایل ظاهری امام و پررنگ نمودن بحث غیبت و وجوه و انواع و پیشینه آن در بیان و گفتار، سبب آماده‌سازی افکار و اذهان عمومی از طریق فکری و نظری شده است و ایشان با اقدامات عملی مانند تبیین فرهنگ انتظار همچون انواع، آثار و فضیلت و جایگاه آن در مقام قول و فعل و نیز تاسیس سازمان وکالت و بسط و گسترش آن در سراسر ممالک اسلامی و بیان ادعیه خاص در مباحث مهدویت و فرج حضرت، به این مهم پرداختند.

واژگان کلیدی: راهبرد، غیبت، آماده‌سازی، امام کاظم علیه السلام، امام

رضا علیه السلام

بررسی وجوه سازگاری رأفت امام مهدی (ع) با منتقم بودن امام

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا بهروزی لک
نگارنده: زینب نجارزاده کلیشمی

چکیده

این پژوهش با عنوان بررسی وجوه سازگاری رأفت امام مهدی (ع) با منتقم بودن امام، در صدد تبیین شبهه ناسازگاری بین دو صفت رئوف و منتقم بودن امام و یافتن پاسخ مناسب به آن است. در راستای این هدف، نگارنده با بهره‌گیری از منابع دینی که شامل آیات و روایات می‌باشد و با روش کتابخانه‌ای، فیش‌برداری، استفاده از نرم‌افزارها و مقالات و به شیوه توصیفی و تحلیلی به این امر پرداخته است. چکیده و دستاوردهای تحقیق به این شرح است:

اهمیت دو صفت رأفت و منتقم بودن، پس از بررسی اوصاف و ویژگی‌های امام، که شامل ویژگی‌های شخصی و شخصیتی است و با در نظر گرفتن جایگاه این دو صفت در میان اغلب اوصاف امام مهدی (ع) به خوبی روشن می‌گردد و همچنین با بررسی و طبقه‌بندی منابع دینی پیرامون رأفت و انتقام، فلسفه رئوف و منتقم بودن امام که

در واقع همان حفظ کرامت انسان‌ها و به دلیل برقراری نظم و عدالت اجتماعی است آشکار می‌شود.

از مباحث بسیار مهم و قابل توجه در حیطه مهدویت، پرداختن به شبهاتی است که غالباً توسط دشمنان دین و به بهانه‌های سیاسی در جامعه مطرح و به وسیله دوستان ناآگاه اشاعه می‌شود که باید به آن‌ها پاسخ مناسب داده شود؛ از جمله آن شبهات، شبهه ناسازگاری میان دو صفت رئوف و منتقم بودن امام مهدی (ع) است.

با تحقیق پیرامون جایگاه رأفت و انتقام در اسلام و با بررسی تضاد در صفات خداوند که تنها در میان اوصاف فعلی حق تعالی وجود دارد و هم‌چنین صفات متضاد در انسان که به فطرت‌گرایی و طبیعت‌گرایی او مربوط می‌شود و نیز با بحث از نقش جنگ و صلح در جامعه مهدوی و محوریت رأفت در آرمان‌شهر مهدوی، به خوبی روشن می‌شود که وجود دو صفت رئوف و منتقم در امام، نه تنها هیچ‌گونه مشکل و تعارضی با هم ندارند، بلکه برای اجرای وعده الهی که همان حاکمیت اسلام و مستضعفان جهان بر روی زمین است بسیار ضروری و لازم می‌باشند.

واژگان کلیدی: رأفت، انتقام، جنگ، صلح، تعارض، ناسازگاری

بررسی حکمت تفاوت با و تمایز با در خلقت انسان از منظر متکلمین اسلامی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین سیف‌اله قنبری نیک
نگارنده: فاطمه توانی

چکیده

ضرورت شناخت صفات خداوند که از جمله آن صفات، حکمت و عدالت است مسأله‌ای بدیهی و بی‌نیاز از استدلال است. تحقق این مهم نیازمند زمینه‌سازی شناخت تمام جوانب مرتبط با این امر است، از جمله شناخت حکمت تفاوت‌ها و تمایزها در خلقت انسان است که معرفت نسبت به آن باعث از بین رفتن شک در قلوب، پاسخ به شبهات مرتبط و بالا رفتن اعتقاد قلبی می‌شود.

حکمت و عدالت خداوند به طور کلی و در خلقت انسان به صورت جزئی، مورد پذیرش تمام مذاهب اسلامی است؛ لیکن گاهی در مصداق‌شناسی با چالش‌هایی مواجه می‌شود که اگر به درستی تبیین نشود چه بسا امر بدیهی حکمت و عدالت خداوند را با آسیب‌هایی مواجه می‌سازد. از این رو پایان‌نامه حاضر به روش تحلیلی - توصیفی، با هدف تبیین صحیح این مسئله به عنوان یکی از شبهات و پرسش‌های ایجاد شده در امر حکمت و عدالت الهی، به بررسی انواع تفاوت‌ها در

خلقت انسان و ارائه حکمت تفاوت‌ها می‌پردازد. بررسی‌های انجام شده حاکی از این مطلب است که حکمت تفاوت‌ها در خلقت انسان در آراء متکلمان متقدم و متأخر، به حسب تفاوت دستگاه فکری خود و تعلق شان به یکی از چهار دسته معتزلی، اشعری، شیعی متقدم و شیعی متأخر به نتیجه‌ای متفاوت در تقریر حکمت این تفاوت‌ها دست یافته‌اند. البته اشتراک آنان در جایگاه متکلم و تعلق آشکار آنان به دین اسلام و خداوندی که به سبب جایگاه الوهیت به وصف عدالت آراسته است، نقاط اشتراک در نگرش آنان را هم نمایان می‌کند. با این حال در بحث از تفاوت‌های خلقی و خلقی هم چهار نگرش نمایان است.

اندیشه کلامی معتزلی و اشعری هر کدام به جانبی از افراط و تفریط گراییده‌اند و از این رو در تشریح حکمت ناکام مانده‌اند. معتزلی (حافظ و عبدالجبار) با تکیه بر عقل خویش و عدل خداوند، دامنه اختیار را گسترانده است، در مقابل، اندیشه کلامی اشعری (با محوریت ابوالحسن اشعری، غزالی، فخر رازی و با تبعیت ابن تیمیه از مرام آنان) به جانب مقابل گراییده است و با نفی اختیار و توضیح ناتمام عدل الهی، تفاوت‌ها را به جبر و تقدیر حواله داده است و سکوت و رضا را راه جبران آن خوانده است.

در مقابل دو بیان نارس فوق، این اندیشه شیعی است که ابتدا با تبعیت از کلام معصومین موضع نه جبر و نه تفویض، بل امر بین الامرین را تجویز کرده است و در ادامه با بهره‌گیری از براهین عقلی مستحکم و با عنایت به ظرفیت فلسفه و عرفان حقیقی و ملهم از

تعالیم معصومین علیهم السلام به فاعلیت دائمی خداوند و وجود رابطی و امکان فقری انسان در سایه وجود مستقل و استغناء حقیقی خداوند راه یافته است. در این نگاه که در متکلمان متأخر شیعی (شامل لاهیجی، فیض کاشانی، علامه طباطبائی و شهید مطهری) با گسترش حکمت متعالیه صدرایی به آن رسیده اند، بیان متکلمان سلف (شامل صدوق و مفید و سید مرتضی و خواجه نصیر و علامه حلی) تکمیل شده است.

واژگان کلیدی: حکمت، تفاوت، خلقت، انسان، متکلمان، خَلْقی،

خُلُقِی

چکیده پایان نامه های رشته فلسفه اسلامی

بررسی و نقد فلسفی دیدگاه جودیت جارویث تامسون درباره سقط جنین

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علیرضا آل بویه
استاد مشاور: سرکار خانم ویدا سالمی
نگارنده: زینب دهقانی نیستانی

چکیده

سقط جنین یکی از مسائل مهم و پیچیده در حوزه اخلاق کاربردی می‌باشد، که درباره‌ی آن نظرات متعددی بیان شده است. برخی سقط جنین را در هر زمان از بارداری و به هر دلیلی مجاز می‌دانند و برخی دیگر حتی زمانی که جان مادر در خطر باشد سقط جنین را مجاز نمی‌دانند. عده‌ای دیگر نیز میانه‌رو بوده و آن را در برخی موارد جایز می‌دانند. جودیت جارویث تامسون از جمله‌ی دسته اخیر است. او در تقسیمی مبتکرانه بارداری را به دو نوع بارداری خواسته و بارداری ناخواسته تقسیم می‌کند و سقط جنین را در بارداری ناخواسته ناشی از تجاوز به عنف و نقص در وسائل جلوگیری از بارداری و نیز بارداری خواسته آن‌جا که جان مادر و جنین در تعارض است مجاز می‌داند. او در مقاله معروف خود با عنوان (دفاع از سقط جنین) در شیوه‌ای بی‌سابقه و با قبول پیش‌فرض رایج در استدلال مخالفان سقط جنین

مبنی بر شخص بودن آن سعی کرد تا نشان دهد شخص بودن و در نتیجه حق حیات داشتن همیشه نمی‌تواند دلیلی برای مجاز نبودن سقط جنین باشد. تامسون معتقد است هرچند جنین شخص است و حق حیات دارد اما زن نیز می‌تواند تصمیم بگیرد چه بر سر بدنش می‌آید. او تحلیل خود از اصل حق کنترل بدن را در قالب تمثیل معروف ویولن نواز مطرح می‌کند و برای تقویت استدلال خود و پاسخ به اشکالات احتمالی سناریوهای دیگری را نیز طراحی می‌کند. مقاله‌ی وی بارها باز نشر شده و نقدهای اساسی به آن وارد شده است.

در این پایان‌نامه در صدد بررسی و نقد دیدگاه تامسون در باب سقط جنین هستیم و با بیان برخی اشکالات دیدگاه وی از جمله بی‌ربط بودن برخی تمائیل با مورد بارداری و نیز تناقض میان آنچه او از آن به عنوان اصل اخلاقی یاد کرده است و سایر اصول اساسی اخلاقی در صدد اثبات ناکارآمدی استدلال او در باب سقط جنین هستیم.

واژگان کلیدی: سقط جنین، بارداری خواسته، بارداری ناخواسته،

سامری خیرخواه، جودیت تامسون

تدویری دیدگاه جان‌کی در باب برهان‌های وجودی بر اساس کتاب معجزه خدا باوری

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود موسوی
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین عسکری سلیمانی امیری
نگارنده: فاطمه پورنمازیان

چکیده

شناخت هستی مهمترین دغدغه بشر بوده، به گونه‌ای که همواره یکی از اشتغال‌های فکری انسان این است که آیا جهانی با این همه عظمت و شگفتی می‌تواند ساخته و پرداخته موجودی متعالی نباشد؟ در این میان گروهی در اثبات خدا کوشیدند و عده اندکی در مقام انکار آن برآمدند. با پیشرفت علوم و پیدایش دیدگاه‌های فلسفی، برخی در انکار خدا و برخی در اثبات وجودش رساله‌ها نوشتند و پرسش‌هایی مانند اینکه آیا اساساً وجود خدا اثبات شدنی است و آیا می‌توان برهانی بر وجود خدا اقامه نمود، مطرح شد. جان مکی فیلسوف ملحدی است که در کتاب معجزه خدا باوری، دیدگاه و استدلال‌های اثرگذار اثبات وجود خدا و برهان‌های وجودی را مطرح نمود و در نقد تقریرات آنسلم، دکارت و پلاتینگا کوشید. مکی اعتقاد به وجود خدا

را وابسته به اثبات عقلانی نمی‌داند اما خودش خدا ناباوری را در پیش گرفت. او در تبیین برهان‌های وجودی، ضمن عدم درک صحیح از قضایای منطقی، نقش و اعتبار عقل را نادیده گرفت و دچار فهمی ناقص شد. گرچه تقریرات آنسلم، دکارت و پلانتینگا خطاهایی دارد و وجود ابهام در عبارات منتقدانی چون کانت سبب شده تا سوء برداشت‌های مختلف از آن شود؛ اما اشکالاتی که مکی مطرح می‌کند وارد نیست و نمی‌تواند برهان‌پذیری وجود خدا و براهین اقامه شده در این زمینه را خدشه دار کند.

واژگان کلیدی: برهان وجودی، برهان ناپذیری وجود خدا، معجزه خدا باوری، جان مکی، دکارت، آنسلم، پلانتینگا

ارزیابی آثار برهان قوه و فعل

از دیدگاه حکیم ملاصدرا و پیروان ایشان در عصر حاضر

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر معصومه اسماعیلی
نگارنده: زینب حریرزوی

چکیده

برهان قوه و فعل، یکی از براهین مشهور سینوی است که هدف آن اثبات هیولای اولی، است. این برهان جهت اثبات مدعای خود، دو حیثیت واقعی در اشیاء؛ یعنی حیثیت بالقوه‌ی جسم که امکان «شدن» و قابلیت پذیرش فعلیت‌ها را داراست و حیثیت بالفعل آن که آثار خارجی شیء بر آن مترتب می‌گردد، را مورد تحلیل قرار می‌دهد.

این دو حیثیت که اجزای تحلیلی جسمند، از جهت واحد قابل جمع با یکدیگر نیستند و این همان مقدمه‌ی دوم برهان است؛ که استاد فیاضی بر آن اشکال وارد کرده و تقابل میان فقدان و وجود را، تقابل ملکه و عدمی می‌داند که محذوری در اجتماع آنها وجود ندارد. اما به گفته‌ی علامه طباطبائی (ع) تقابل میان قوه و فعل، خارج از تقابل‌های چهارگانه‌ی مصطلح بوده و آن را تقابل تشکیکی می‌داند که در آن مابه‌الاختلاف به مابه‌الاشتراک باز می‌گردد. با توجه به دیدگاه ملاصدرا

و علامه، که مباحث قوه و فعل را ذیل احکام تقسیمی موجود بما هو موجود بیان کرده و حرکت را از شئون این بحث می‌دانند، برهان قوه و فعل قابل ارزیابی است. همچنین در ارزیابی برهان با تأکید بر قاعده‌ی «کل حادث زمانی» علاوه بر نتایج مهمی چون حرکت در موجودات مادی و اثبات امکان استعدادی به عنوان یک امر خارجی، اثبات هیولای اولی نیز نتیجه خواهد شد. در حرکت به معنای تغییر تدریجی، هیولا به عنوان طرف اول حرکت و قابل آن و مصحح وجود حرکت است. در حرکات عرضی، موضوع جوهرست؛ اما در حرکت جوهری که امری خارجی و انتزاعی است، هیچ موضوع متحرکی نمی‌خواهد، چون ذاتش عین تحرک است. اما نفس متحرک جوهری از جهت اینکه در حال حدوث بوده و بین «القوه و الفعل است»؛ نیازمند قابل بوده که آن قابل، هیولا است. همچنین اثر مهم دیگر برهان، اثبات حرکت در مجردات به معنای اشتداد وجودی است که در تکامل نفوس انسانی ثمره دارد. حرکت در نفس به نحو اشتداد وجودی و استکمال آن ممکن بوده و تعبیر ماده در آن به معنای ماده‌ی مصطلح نمی‌باشد.

واژگان کلیدی: برهان قوه و فعل، هیولا، ملاصدرا، حرکت جوهری، حرکت در مجردات، حرکت نفس، صدرائیان جدید

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر رضا حاجی ابراهیم
نگارنده: طاهره کریمی محلی

چکیده

در این پژوهش سه مسئله مورد توجه قرار گرفت: ۱- عشق مجازی نفسانی و عشق حقیقی هر یک، کمالی است که در نتیجه رسیدن به حیات عقلی، میسر است. ۲- از نظر قرآن، کمال نهایی که همان دوستی خدای متعال یا عشق حقیقی است، مشروط به پیروی از رسول اوست و اثر پیروی از رسول، محبوب شدن نزد خداست. ۳- رسیدن به حیات عقلی، از یک سو در گرو پیروی از قوه عاقله است نه پیروی از قوای حیوانی و مادون و از سوی دیگر در گروه اطاعت و پیروی از رسول اکرم صلی الله علیه و آله است؛ از این رو، این پژوهش با مطالعه کتابخانه‌ای و دست‌یابی به آرای فلسفی و تفسیری علامه جوادی آملی، به روش توصیفی تحلیلی نشان داد که اولاً باقی ماندن در حیات حیوانی و نباتی، برای انسان نقص است و لذا محبوهایی که در این سطح از حیات برگزیده می‌شوند، محبوبی دروغینند. ثانیاً کمال او در این است که با بها دادن به عقل و پیروی و اطاعت از رسول خدا صلی الله علیه و آله، خود را از نقص رهانیده و به حیات عقلی برسد، و محبوبی راستین برگزیند.

هدف این پژوهش بازشناسی محبت‌های راستین و دروغین و نیز محبوب‌های آنها، از هم و نیز معرفت افزایی به اینکه عشق به خدا و دوستی آنچه را که خدا دوست می‌دارد، محبت و عشقی راستین است که انسان را در تراز انسانی نگه می‌دارد و زیبنده اوست. یافته پژوهش این است که از نظرگاه علامه جوادی، عشق مجازی نفسانی، زمانی پل و گذرگاهی برای عشق حقیقی است که کمال متوسط باشد؛ یعنی ما را به خدا رهنمون سازد و در مسیر الهی باشد و گرنه عشق‌های مجازی، پل و رابط عشق حقیقی نخواهد بود، بلکه عقبه کعود و رهن راه خدا و محبت به خداست؛ از این رو ایشان، عشق مصطلح در عرف عام (=عشق حیوانی) را نیز عشق نمی‌داند.

واژگان کلیدی: عشق، معشوق، عشق حقیقی، عشق مجازی،

محبت، محب، علامه جوادی

بررسی انتقادی اندیشه پائولو کوئلیو درباره معنای زندگی با تکیه بر آراء عرفانی

امام خمینی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد مهدی گرجیان
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن معلمی
نگارنده: وجیهه عادلی

چکیده

هدف اصلی این نوشتار این است که بر مبنای اندیشه عرفانی امام خمینی، دیدگاه پائولو کوئلیو راجع به مسئله چیرستی «معنای زندگی» ارزیابی و داوری شود. به این جهت، با روش تحلیل محتوای کیفی به تبیین مؤلفه‌های معنای زندگی در آثار کوئلیو پرداخته شد و با استنتاج و استنباط دیدگاه وی به صورت تقریری هنجاری از معنای زندگی، زمینه لازم برای نقد دیدگاه وی مهیا شد. از طرفی لازمه مبنا قرار دادن دیدگاه امام خمینی در نقد، طرح مبسوط اندیشه ایشان در قالب مؤلفه‌های مختلف معناداری زندگی می‌باشد که به این مهم نیز با همان روش مطرح شده پرداخته شد. کوئلیو «معنای زندگی» را در هر سه مفهوم رایج معنای زندگی به نحوی مرتبط با یکدیگر به کار برده است. به طوری که می‌توان گفت مفهومی جامع که شامل ارزش، هدف و

کارکرد زندگی می‌شود را برگزیده است. به این نحو که عقیده دارد هر فردی برای معنادار شدن زندگی خود باید رسیدن به افسانه شخصی خویش را هدف زندگی خود قرار دهد. به طور معمول از این دیدگاه وی می‌توان چنین استنتاج نمود که وی بر این باور است که افسانه شخصی وی به هر چیزی تعلق یابد دارای ارزش مثبت خواهد بود و از طرفی به خاطر این که یگانه وظیفه وی در کیهان همین است، زندگی وی کارکرد و نقش مؤثر خود را در کیهان خواهد داشت. از نظر امام خمینی ره نیز معنای زندگی در هر سه مفهوم هدف، ارزش و کارکرد زندگی مطرح است، و از آن‌جا که از نظر ایشان حقیقت وجودی انسان و سعادت و شقاوت او، تنها به واسطه منبع معرفتی فراطبیعی وحی قابل تبیین است، معنای زندگی در هر سه مفهوم آن، امری کشفی است نه مجعول انسان. البته به علت نقش مهم انسان کامل در واسطه فیض بودن، کشف معنای حقیقی زندگی انسان، کاملاً وابسته به سطح اتصال و ارتباط با وجود مبدأ فیاض انسان کامل است. دیدگاه کوئلیو که تحت رویکرد طبیعت‌گرای انفسی جای می‌گیرد در نسبت با اندیشه حضرت امام خمینی ره دارای نقیصه‌های متعددی است که مهم‌ترین آن عدم جامعیت نسبت به تمام سطوح معنایی زندگی و مصادیق معناداری زندگی است. همین‌طور، از آن‌جایی که لازمه دیدگاه کوئلیو نسبت‌گرایی معرفتی است برخلاف رهیافت معرفتی حضرت امام ره در حل معضل پوچی و احساس بی‌معنایی زندگی از کارآمدی لازم برخوردار نیست. انتقادات متعدد دیگری نیز به لوازم و شرایط

اندیشه وی در این خصوص وارد است که امکان توجیه منطقی دیدگاه وی را از اساس مورد انکار قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: معنای زندگی، ارزش زندگی، هدف زندگی، کارکرد زندگی، امام خمینی ره، پائولو کوئلیو

تدویرری فلسفی دیدگاه دان مارکوس
دباره‌ی سقط جنین از منظر اخلاقی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علیرضا آل بویه
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی مبینی
نگارنده: محدثه مولوی

چکیده

همه‌ی ما درباره‌ی آینده‌ی خود می‌اندیشیم، به طراحی برنامه‌های متفاوت می‌پردازیم، دوراندیشی می‌کنیم و... بنابراین آینده‌ی ما یا بازارش است یا ارزشمند خواهد بود زیرا اگر چنین نباشد اصلاً تفکر و تأملی در مورد آینده وجود نخواهد داشت. در نتیجه اگر کسی بخواهد مانع رسیدن ما به آینده شود کار او را نادرست تلقی می‌کنیم چه رسد به اینکه بخواهد از ما سلب حیات کند. دان مارکوس از جمله فیلسوفان اخلاق است که با توجه به همین نکته بر نادرستی قتل و در نتیجه نادرستی سقط جنین استدلال اقامه کرده است. از آنجایی که استدلال‌های موافقان و مخالفان سقط جنین از دیدگاه او با کاستی‌های بسیار روبرو بوده و سبب شده در مسئله‌ی سقط جنین بن‌بست رخ دهد و به تکافؤ ادله برسند او کوشیده است با استدلال «آینده‌ای شبیه

آینده‌ی ما» از زاویه‌ی دیگری به مخالفت با سقط جنین پردازد و استدلال نویی اقامه کند تا علاوه بر فقدان کاستی‌های موجود از امتیازات ویژه‌ای نیز برخوردار بوده و به گمان خویش بحث را از بن‌بست خارج کند. در این پژوهش به تبیین و نقد و بررسی استدلال مارکوس درباره‌ی نادرستی قتل و به دنبال آن نادرستی سقط جنین از منظر اخلاقی و در نهایت ارائه تقریری نو از استدلال مارکوس بر مبنای فلسفه اسلامی پرداخته خواهد شد در آخر می‌توان گفت استدلال «آینده‌ای شبیه آینده ما» با تقریر مارکوس با کاستی‌هایی روبرو است اما می‌توان با رفع نقایص به تقریری مناسب از آن رسید.

واژگان کلیدی: دان مارکوس، سقط جنین، آینده‌ای شبیه به آینده‌ی ما، نادرستی قتل، دوگانه‌انگاری

استاد راهنما: سرکار خانم دکتر معصومه اسماعیلی
نگارنده: زهرا ناصریان آرانی

چکیده

ملا رجبعلی تبریزی (۱۵۰۵ ه.ق) از فیلسوفان عصر صفوی است که برخی او را از جمله به دلیل شاگرد میرفندرسکی بودن و تدریس کتب ابن سینا، مشائی خوانده‌اند. وی معاصر صدرا نیز بوده و بی‌تردید از اندیشه‌ها و نظریات او آگاهی داشته، با این وجود در موارد زیادی اندیشه‌هایش در انتقاد با اندیشه‌های صدرا قرار می‌گیرد. ساختار این پایان‌نامه به دو حوزه تقسیم‌بندی می‌شود. در حوزه اول، بررسی تئوری‌های انتقادی و ابداعی و دست آوردها و رهیافت‌های فکری ایشان نسبت به مسائل فلسفی است که در ساحت‌های مختلف مباحث وجودشناختی، انسان‌شناختی و فرجام‌شناختی تقسیم می‌شود. و در حوزه دوم در هر فصل به نقد و ارزیابی نظرات ایشان اشاره می‌شود. محقق ابتدا به بیان جایگاه حکمت تنزیهی ملا رجبعلی تبریزی در مقایسه با دیگر حکمت‌ها پرداخته و با معرفی دیگر مکاتب جایگاه حکمت تنزیهی را بیان کرده است. همچنین ماهیت نظام فلسفی

اصفهان نیز برای شناخت ریشه‌ی تفکر ایشان مورد بررسی قرار گرفته است.

فلسفه ملا رجبعلی مقارن با انتقاد به مبانی و اتخاذهای فلسفی ملاصدر است. برخی از این انتقادات، نقدهای اساسی و زیربنایی است و برخی نیز نقدهای سطحی و روبنایی است. از ایرادات و انتقادات ملا رجبعلی تبریزی بر مباحث مختلف در حکمت متعالیه معلوم می‌شود که وی با ملاصدرا و افکار او آشنا بوده است. گفتنی است که این گونه نقدهای ملا رجبعلی تبریزی، به طور همه جانبه و عمده، بیشتر حکمت متعالیه و مبانی نظری فلسفه‌ی ملاصدرا را به چالش کشیده‌اند. ایشان در مسأله اصالت وجود یا اصالت ماهیت از معدود متفکرانی است که با ادله خاص خود منکر اصاله الوجود می‌شود و در نهایت قائل به اصالت الماهیه می‌شود. در مکتب فلسفی ایشان، توجه به دو ساختار هستی‌شناسی و انسان‌شناسی قابل اهمیت است.

واژگان کلیدی: وجود، جعل، ماهیت، انسان‌شناسی، وجودشناسی

علل معرفتی و غیر معرفتی دوگانگی رفتار فرد در فضای حقیقی و مجازی و راهکارهای اخلاقی برون رفت از آن

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر علیرضا آل بویه
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی مبینی
نگارنده: کبری جهانی

چکیده

با وارد شدن هر پدیده جدیدی در جوامع و زندگی افراد و به موازات پیشرفت سریع فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات، ممکن است علاوه بر فراهم شدن زمینه‌های مناسب برای بهتر شدن شرایط موجود، آسیب‌ها و تهدیدهایی نیز به وجود آید که در صورت غفلت از این آسیب‌ها و تهدیدها، صدمات جبران ناپذیری متوجه جامعه و افراد می‌شود. فضای مجازی نیز به عنوان پدیده‌ای که دائما در حال به روز شدن و پیچیده شدن است از این امر مستثنا نیست. امروزه با توجه به پیشرفت روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات، اینترنت و فضای مجازی جزء جدایی ناپذیر زندگی افراد شده و به گونه‌ای با زندگی انسان‌ها عجین شده است که شاید تصور زندگی بدون آن بسیار دشوار به نظر برسد. این فضا به دلیل ظرفیت و شرایط منحصر به فردی که دارد و به دلیل ویژگی‌هایی مانند سرعت در انتقال اطلاعات، دسترسی

آسان و کم هزینه، نداشتن محدودیت جغرافیایی، گمنامی و ناشناس ماندن، زمینه جدیدی را برای رفتارهای خوب و بد اخلاقی فراهم کرده است. با این حال این فضا افزون بر ایجاد فرصت‌ها و زمینه‌های مناسب برای پیشرفت افراد و جوامع، آسیب‌هایی نیز به دنبال داشته است. دوگانگی رفتار فرد در فضای حقیقی و مجازی از جمله‌ی این آسیب‌هاست که علل معرفتی و غیرمعرفتی متعددی می‌تواند داشته باشد. از این‌رو، لازم است با بررسی و شناخت علل دوگانگی رفتار فرد در این دو فضا، راهکارهایی را برای استفاده درست و اخلاقی از این فرصت ایجاد شده ارائه داد از این‌رو، در پژوهش حاضر ابتدا به علل معرفتی و غیرمعرفتی دوگانگی رفتار در فضای حقیقی و مجازی پرداخته خواهد شد و در ادامه با توجه به این‌که قوانین در صورت داشتن پشتوانه درونی و اخلاقی می‌تواند، بهترین ضمانت اجرایی را داشته باشد، برای برون‌رفت از این دوگانگی تنها ب راهکارهای اخلاقی پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: دوگانگی رفتار، علل معرفتی و غیرمعرفتی، فضای حقیقی، فضای مجازی، راهکار اخلاقی

چکیده پایان نامه های رشته مطالعات اسلامی زنان

مسئله اشتغال، تصدی مناصب سیاسی و قضایی و تحصیلات زن از دیدگاه علامه سید محمد حسین حسینی طهرانی و آیت الله محمد مهدی
شمس الدین

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر اسماعیل چراغی
کوتیانی
نگارنده: نفیسه السادات حسینی

چکیده

در این پژوهش دیدگاه علامه حسینی طهرانی و آیت الله محمد مهدی شمس الدین در خصوص تحصیل و اشتغال و تصدی مناصب سیاسی و قضایی زنان بررسی شده است. علامه حسینی طهرانی با تکیه بر آیات و روایات سعی در تبیین جایگاه زنان داشته و مهم ترین وظیفه زنان را امور مربوط به خانه و فرزندان معرفی می کند و اهتمام به هر امری که منافات با طبیعت زنان داشته باشد را ضایع شدن زنان دانسته و تحصیل و اشتغالی را برای زنان جایز می داند که موافق با طبیعت ذاتی زنان باشد. لذا تصدی مناصب سیاسی و قضایی برای زنان را به علت عدم تناسب با طبیعت آنها جایز نمی داند. تفکر ایشان در حوزه زنان به صورت کلی از طرف عده ای از فقها مورد نقد قرار گرفته است.

آیت‌الله شمس‌الدین از جمله فقیهانی است که مسائل زنان را با نگاه جدید مورد بررسی قرار داده است و مسائل زنان را در ۴ جلد کتاب با عنوان مسائل الحرجه فی فقه المرأه بیان کرده است و به نقد استدلال‌هایی پرداخته است که محدودیت‌هایی را برای تحصیل و اشتغال زنان قائل بوده‌اند. از نگاه ایشان با رعایت موازین شرعی محدودیتی برای تحصیل و اشتغال زنان وجود ندارد. ایشان با اثبات جواز ریاست حکومت و قضاوت برای زنان تصدی دیگر مناصب سیاسی و قضایی را نیز برای زنان جایز می‌دانند.

واژگان کلیدی: تحصیل، علم آموزی زنان، اشتغال زنان، مناصب سیاسی و قضایی زنان

بررسی تطبیقی تفاوت های تربیتی دختر و پسر در خانواده از منظر اسلام و فمینیسم

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا کدخدایی
نگارنده: زهرا محسن زاده هدشی

چکیده

کودکان از سنین پایین با مفهوم دختر بودن و پسر بودن در جامعه امروزی آشنا می شوند؛ آن ها در متن جامعه، از میان کلیه رفتارهای آشکار و اشاره های نهان، تفاوت های جنسیتی را تجربه می کنند. تربیتی صحیح است و کودک را به کمال می رساند که با رسیدن به سن نوجوانی به نقش های جنسیتی خود واقف شود. با رشد سنی، این باورها در افراد تقویت شده و از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود. چگونگی تعامل والدین با دختر و پسر نقش بسزایی در احترام از شکل گیری برخی از این باورها دارد. در جوامعی که ادعای برابری زن و مرد را دارند، کودکان پذیرای نقش های جنسیتی کاملاً برابر می شوند، به همین تربیت در دوران جوانی افکار و رفتار آن ها به شدت متأثر از این گرایشات جنسیتی خواهد بود. دین مبین اسلام برخلاف دیدگاه رایج فمینیست ها که داعی برابری بین بیشتر مواضع جنسیتی است، به

مبانی و راهبردهایی اشاره دارد که تفاوت‌های جنسیتی را بر اساس تکوین، تأیید کرده و برای آن برنامه‌های تربیتی تبیین نموده است. در بسیاری از متون تربیتی که بر پایه آموزه‌های ناب اسلام نگاشته شده است مباحث تربیتی مربوط به دختران به صورت جداگانه آمده است اما از ویژگی‌های خاص تربیتی پسران، غفلت شده و حتی کار مقایسه‌ای در این زمینه صورت نگرفته است. این نگارش به بررسی تطبیقی تفاوت‌های تربیتی دختر و پسر از دیدگاه دو رویکرد اسلام و فمینیسم می‌پردازد.

واژگان کلیدی: تربیت، جنسیت، فمینیسم، خانواده، اسلام

نقش جنسیت در بنیادهای اخلاقی از منظر اسلام و فمینیسم

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر مهدی سجادی امین
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر آینه چلی
نگارنده: الهه بهلولی

چکیده

یکی از مباحث بنیادی در عرصه اخلاق پژوهی مسأله رابطه جنسیت و اخلاق است که از دیرباز ذهن متفکران را به خود مشغول کرده است. تحقیق در باره " نقش جنسیت در اخلاق از منظر اسلام و فمینیسم " می بایست در حوزه های مختلف دینی، فلسفی و روان شناسی صورت گیرد. از یک سو عدم التزام به همسانی اخلاقی و ارزشی زنان و مردان پیامدهایی همچون امتیاز و برتری یک جنس بر جنس دیگر در ارزشمندی را در پی داشته و از سوی دیگر قائل شدن به تشابه زنان و مردان در حوزه رفتارهای اخلاقی، نادیده گرفتن نقش های جنسیتی اخلاقی - که نظام آفرینش بر عهده هر یک از زن و مرد نهاده - را به دنبال داشته است. با توجه به این پیامدها و ساحت های وجودی متمایز زن و مرد است که ضرورت استمداد از مرجعی فرا جنسیتی - رهیافت اسلام شناسانه - در تبیین ارزش گذاری و الگودهی مسأله جنسیت و اخلاق پیش از پیش آشکار می گردد. در این تحقیق ضمن استخراج و

بررسی دیدگاه فمینیسم و گرایش های فمینیستی، به بیان دیدگاه اسلام با روش تحلیلی - توصیفی پرداخته است. از بررسی های انجام شده معلوم شد که از دوران یونان باستان تا دوره جدید به طور غالب، رویکرد مردانه نگر به اخلاق همراه با تحقیر زنان وجود داشته است. به نظر می رسد ظهور گرایش های اخلاقی زنانه نگر "فمینیستی" و غیر آن بازتاب یکسونگری مردانه به اخلاق باشد. در این میان برخی از فمینیست ها با ناامیدی از القای برتری زنان با طرح مشابهت و همسانی جنسیتی زنان و مردان به اخلاق "زنمرد" روی آورده و برخی "اخلاق مراقبت" را ویژه زنان و "اخلاق عدالت" را ویژه مردان دانسته اند، بعضی نیز منکر هرگونه خصیصه ی مردانه و زنانه شده و جنس گونه یی را پدیده تاریخی و فرهنگی می دانند. اسلام به عنوان مجموعه ای از باورها و ارزش ها و منبع و تکمیل کننده مکارم اخلاق، با عنایت به همه ابعاد روانی و جسمی و ویژگی های فطری و تکوینی زنان و مردان رویکرد خاصی را در مبحث جنسیت و هنجارهای اخلاقی را به نمایش گذاشته است. این الگوی جنسیتی اخلاق ضمن تأکید بر همسانی ارزشی زنان و مردان حاوی دو نکته اساسی است؛ نخست این که در حوزه خوی های اخلاقی مجموعه ای از تفاوت ها در شدت و ضعف و دامنه برخی از ویژگی ها همچون حیا و انعطاف پذیری بیشتر در گفتار، رفتار و پرهیز از خودنمایی تأکید نموده است.

واژگان کلیدی: اخلاق، هنجار اخلاقی، جنسیت، زنان، مردان،

اسلام، فمینیسم

چکیده پایان نامه های رشته اخلاق اسلامی

نقش محبت به خدا و مهم‌ترین بهارهای اخلاق اجتماعی

استاد راهنما: حجت‌الاسلام و المسلمین آقای حسین دیبا
نگارنده: رقیه غفاری

چکیده

پژوهش حاضر با عنوان «نقش محبت به خدا در مهم‌ترین هنجارهای اخلاق اجتماعی» به دنبال این است که محبت خدا، چه تأثیری در اخلاق اجتماعی انسان‌ها دارد. تعریف اصطلاحی محبت به خدا عبارتند از این است که، حب ارتباطی است بین محب و محبوب؛ یعنی رابطه دو سویه بین خداوند و انسان می‌باشد که این محبت باعث می‌شود که انسان خودش را همانند و شبیه محبوبش یعنی خداوند جلّ جلاله قرار دهد و همانند او رفتار کند. اخلاق اجتماعی، عبارت از فضایل و رذایل ناظر به رابطه فرد با سایر انسان‌ها می‌باشد.

روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است. این تحقیق به مهم‌ترین هنجارهای اخلاق اجتماعی عبارتند از احترام به انسان‌ها، صداقت و همدلی که در اثر پرورش محبت خدا، می‌توان به آن خصوصیات اخلاقی آراسته شد، می‌پردازد. انسان‌ها در اثر داشتن محبت به خدا، خداگونه می‌شوند و سعی می‌کنند صفات و ویژگی‌های خدا را در

خود به وجود آورند. همانند محبوبشان بندگان را اکرام کنند و نسبت به آن‌ها مهربان باشند و از خصوصیتی که باعث از بین رفتن حرمت انسانی می‌شوند دوری کنند. یافته‌های تحقیق عبارتند از این است که، انسان در اثر محبت خدا، راستی و صداقت را با تقویت ایمان به خدا، قیامت و تأمل و تفکر در آثار صداقت، و رفع موانع آن، در زندگی خود می‌تواند جاری و ساری سازد و هم‌چنین محبت خدا باعث می‌شود که با تقویت عوامل حس همدلی که عبارتند از والدین همدل، رسانه‌ها، ایمان به خدا و تهذیب نفس و آراسته شدن به فضایل اخلاقی و رفع موانع آن، حس همدلی را در خود به وجود آورد.

واژگان کلیدی: محبت، خدا، اخلاق، اجتماع، احترام، صداقت،

همدلی

چکیده پایان نامه های رشته تاریخ اسلام

وضعیت تعلیم و تربیت زنان «دوره پهلوی دوم»

استاد راهنما: آقای دکتر فلاحزاده

نگارنده: سعیده باطنی

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی وضعیت تعلیم و تربیت زنان در دوره پهلوی دوم است. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی و با استفاده از روش تحلیل توصیفی می‌باشد لذا مقصود، نحوه به انجام رساندن فعالیت‌های فکری و عملی برای فراهم آوردن پاسخ به پرسش‌های اصلی پژوهش می‌باشد که نیل به هدف اصلی را فراهم می‌کند.

در بخش دوم به مبانی اصول، رویکردها، سیاست‌ها و برنامه‌های نظام آموزشی زنان در دوره پهلوی دوم در قالب دو گفتار پرداخته شده است که در گفتار اول به پیشینه موضوعی مبانی، اصول و رویکردها و سیاست‌ها و برنامه‌های تعلیم و تربیت زنان قبل از دوره پهلوی دوم و در گفتار دوم به صورت اختصاصی به دوره پهلوی دوم پرداخته شده است؛ مبانی، سیاست‌ها و رویکردهایی از جمله پهلویسم، ناسیونالیسم، مدرنیسم و تجددگرایی، مذهب‌زدایی، انقلاب سفید و... می‌باشد که قطعاً شناخت و بررسی مبانی فکری و اصول و رویکردهای حاکمان آن دوره در عمل و ساختاری که به وجود می‌آوردند تاثیر دارد و به

منزله ریشه و پایه‌های اصلی برای عمل و کردار می‌باشد. در ادامه در فصل سوم به بررسی ساختار و تشکیلات و مراکز و نهادهای و قوانین تعلیم و تربیت زنان در دوره پهلوی دوم می‌باشد که این فصل نیز در قالب چهار گفتار می‌باشد که در گفتار اول به بررسی پیشینه موضوعی ساختار و تشکیلات و نهادهای تعلیم در دوره قبل از پهلوی دوم و در گفتار دوم به طور اختصاصی در دوره پهلوی دوم پرداخته شده است که به بررسی برنامه‌های درسی مقاطع مختلف و مدارس و هنرستان و مراکز مختلف از جمله سپاه دانش و آموزش بزرگسالان موسوم به اکابر که این دو مورد از ابداعات مخصوص در این دوره بوده است و هم‌چنین مراکز مرتبط به طور اختصاصی پرداخته است و گفتارهای بعد به مراکز و تشکیلات مرتبط که به حوزه‌های علمیه به عنوان مهمترین و تاثیرگذارترین مراکز بوده است. سپس در فصل چهارم به آسیب‌شناسی نظام آموزشی تعلیم و تربیت زنان و نهادهای آن در دوره پهلوی دوم پرداخته شده است که در قالب سه گفتار آمده است که در گفتار اول به آسیب‌ها و سیاست‌های پنهان از جمله آموزش پوششی برای سیاست‌های پنهان و اهداف پنهان تأسیس مدارس دخترانه خارجی در ایران و در گفتار دوم به بررسی آسیب‌های مربوط به زنان پرداخته شده است و در نهایت در گفتار بعدی به مخالفت علما و علل آن از جمله مخالفت امام خمینی با انقلاب سفید به صورت ویژه پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: تعلیم، تربیت، آموزش، پرورش، زنان، محمدرضا

پهلوی

نقش زنان در حیات از اهل بیت

پس از رحلت پیامبر ﷺ تا قیام عاشورا

استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین دکتر حمیدرضا مطهری
نگارنده: مهین بیات

چکیده

حمایت و دفاع از اهل بیت ﷺ امر مهمی است که می‌تواند از جنبه‌های مختلف اعم از فرهنگی، سیاسی و اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد. در تاریخ زنان در این حیطه مانند مردان نقش‌آفرین بوده‌اند. در این پایان‌نامه که به روش تاریخی توصیفی تحلیلی جمع‌آوری شده است با بررسی‌ها دیده می‌شود که زنان در زمان‌ها و مکان‌های مختلف و صرف نظر از تعلق به قوم و قبیله و نژاد، با شناخت دین و وظیفه دینی و انسانی خود و آگاهی از مقام و منزلت اهل بیت ﷺ از آنان حمایت نموده‌اند.

آنان گاهی با روایت‌گری حقایق را که دشمنان درباره اهل بیت پنهان می‌کردند، آشکار می‌ساختند یا در کرسی تعلیم و تربیت شاگرد بودند. زمانی نیز با حضور در برخی مکان‌های اجتماعی مانند حج یا دربار ظالمان از حق غصب شده اهل بیت ﷺ دفاع و ظالمان را رسوا

می‌کردند و گاهی در جنگ حضور می‌یافتند، آنان با نقل روایات ائمه علیهم‌السلام و ایراد خطابه‌های تاثیرگذار در بین مردم، سرودن اشعار و تشویق مردان به شرکت در جهاد از این خاندان گرامی حمایت کرده‌اند. همچنین با تربیت فرزندانی محب ولایت، آنان را به جنگ می‌فرستادند و آن عده که همسرانشان در انتخاب دنیا و آخرت مردد بودند با راهنمایی‌های به موقع زنان به فرجام نیک مبتلا می‌شدند. در امور اجتماعی در مسجد حاضر می‌شوند و با سخنان خود به دفاع از امام خود می‌پردازند و با امر به معروف و نهی از منکر مانع فتنه و خاطیان را ارشاد به مسیر حق می‌کنند. با عیادت خاندان اهل بیت علیهم‌السلام از آنها دلجویی می‌کنند و پیام ایشان را به دیگران اعلام می‌نمایند. بعضی از این زنان با بخشش اموال خود به فقرا و نیازمندان به حل مشکلات دوستداران اهل بیت علیهم‌السلام می‌پرداختند.

واژگان کلیدی: زنان صدر اسلام، حمایت، اهل بیت علیهم‌السلام، نقش

فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، قبایل

کوشش‌های اصحاب و راویان امام هادی (ع)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا هدایت‌پناه
نگارنده: زهره محمودی

چکیده

امامان شیعه (ع) با همه‌ی توان می‌کوشیدند تا با تربیت شاگردان و بیان معارف دینی، علوم خویش را به مردم بیاموزند و مقدمات هدایت آنان را فراهم آورند. البته اوضاع سیاسی و اجتماعی عصر هر امام (ع) با دیگر امامان (ع) تفاوت داشت و اوضاع سیاسی و اجتماعی دوران امام هادی (ع) از دشوارترین آنها بود؛ ولی با همه‌ی این سختی‌ها، راویان و اصحاب آن حضرت (ع) معارف متنوعی را از ایشان نقل کرده‌اند. اصحاب و راویان امام هادی (ع) گونه‌های مختلفی داشته‌اند، از جهت ملیت برخی عرب و برخی غیر عرب بوده‌اند و از جهت اعتقادی و مذهبی به امامیه، غیر امامیه و سنی دسته‌بندی شده‌اند، هم‌چنین از جهت گرایش علمی، برخی کلامی، فقهی، تفسیری، ادبی، تاریخی و جغرافیایی بوده‌اند. نقش اصحاب و راویان آن حضرت (ع) در مسائل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بسیار حائز اهمیت بوده است. برخی از اصحاب و راویان آن حضرت وکیل بوده‌اند و برخی با حکومت در

تعامل بوده‌اند. هم چنین برخی از آنان، نقش به سزایی در مبارزه با انحرافات دینی، مبارزه با غلات و صوفیه و در تربیت یاران مخلص امام علیه السلام داشته‌اند. از جهت اقتصادی اصحاب و راویان امام هادی علیه السلام، منابع، مشاغل و درآمد مختلفی داشته و برخی از آنان نقش بسزایی در جمع آوری وجوهات شرعی شیعیان داشته‌اند. این نوشتار، با بررسی دقیق این گونه‌ها، از طریق منابع تاریخی، رجالی و حدیثی به بازشناسی زندگی اصحاب و راویان امام هادی علیه السلام که در دوران دشواری از تاریخ شیعه می‌زیسته‌اند و در راه گسترش معارف اهل بیت علیهم السلام رنج‌های زیادی متحمل شده‌اند، پرداخته است.

واژگان کلیدی: امام هادی علیه السلام، اصحاب، راویان، گونه‌شناسی

مناسبات قبیلہ خزاعہ بنی ہاشم

از دورہ جاہلیت تا شہادت امام رضا (ع)

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین رمضان محمدی
نگارنده: معصومه ستوده آرائی

چکیده

پایان‌نامه حاضر تحت عنوان «مناسبات قبیلہ خزاعہ با بنی ہاشم از جاہلیت تا شہادت امام رضا (ع) تدوین گردیدہ است. یکی از قبایل مهم در شبہ جزیرہ العرب قبیلہ خزاعہ بود کہ در عصر جاہلی مناسبات سیاسی و اجتماعی خویش را بہ سبب ہم پیمانی با عبدالمطلب آغاز کرد و بر عہد خود با بنی ہاشم تا ظہور اسلام باقی ماند. اہمیت و نقش این مناسبات آنچنان قوی و مستحکم است کہ آنہا ہم چنان حضورشان را در تحولات صدر اسلام نشان دادند و ہمآہنگی ہای خود را در ادوار بعد از عصر جاہلی با بنی ہاشم حفظ کردند. تحقیق حاضر با روش تاریخی - توصیفی، مناسبات این قبیلہ را در چہار مقطع تاریخی عصر جاہلیت و نبوی، عصر خلفای راشدین تا سال چہلم ہجری، دورہ حکومت امویان و عصر عباسی تا شہادت امام رضا (ع) (۲۰۳ھ) در نظر گرفتہ است. با بررسی بہ عمل آمدہ درمی یابیم

که قبیله خزاعه در مواجهه با اسلام همانند سایر قبایل دو موضع متفاوت اختیار کردند و به تدریج با تلاش و رفتار رسول خدا به اسلام جذب شدند. با توجه به حضور قبیله خزاعه در تحولات عمده تاریخ اسلام و مواضع متفاوتی که این قبیله در پیش گرفته است می‌توان گفت که اگرچه قبیله خزاعه در مواضع سیاسی خود دو رویه همراهی و مخالفت با اهل‌البیت علیهم‌السلام داشته است، اما از سویی دیگر خدمات مفید و خوبی را به اهل‌بیت علیهم‌السلام رساندند و برخی از رجال خزاعی از صحابه ائمه علیهم‌السلام بودند و با پیروی از اهل‌بیت علیهم‌السلام در سیر تاریخی تشیع نقش مهمی را ایفا نمودند.

واژگان کلیدی: مناسبات، قبیله، بنی‌هاشم، خزاعه

بررسی اصالت چند تن از امامزادگان زن مدفون در ری از دیدگاه تاریخی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد مهدی فقیه
بحرالعلوم
نگارنده: منصوره سادات میرزاده مدرسی

چکیده

گذشته از اهل بیت عصمت و طهارت که الگوهای تامّ برای سیر کمالی انسانها هستند؛ افراد وارسته و تربیت یافته در دامان و مکتب این ذوات مقدسه نیز که در عرف عام به امامزادگان مشهورند و به تقدیر و لطف الهی در کشور ما در هر شهر و دیاری مضجع شریفشان وجود دارد؛ این مضاجع شریف، می‌تواند از جهات مختلف، فرهنگی و مذهبی و اجتماعی مانند، ایجاد همبستگی میان مردم بر محور امامزادگان شریف و... در جهت تصحیح سبک زندگی و... مفید باشد، اما اولین گام در این مسیر، اثبات اصالت و درستی نسب، صاحبان مضاجع از طریق بررسی اسناد تاریخی می‌باشد که مقدمه اعتماد مردم و روی آوردن و فعال شدن آستان مقدس این ذراری اهل بیت علیهم‌السلام خواهد شد. امامزادگان زنی در شهر تهران مدفون می‌باشند که بررسی نسب شریف و اصالت آنها می‌تواند، مضجع شریف و آرامگاه این

ذوات مقدسه را تبدیل به پایگاه‌های فرهنگی - مذهبی و مأمونی برای رجوع محبین اهل بیت عصمت و طهارت کند، بقاع موجود در شهر ری از جهات بسیاری دارای اهمیت ویژه‌ای هستند، هم به جهت قدمت و تاریخ که این شهر از جمله شهرهای کهن و باستانی ایران است و سابقه تاریخی این شهر به دوره باستان و منابع قدیم ساسانی و در برخی منابع ری جزء شهرهای ماد برشمرده شده است، برخی از مورخان نیز مؤسس شهر ری را «شیث» پیامبر فرزند آدم ابوالبشر می‌دانند، گذشته از قدمت این شهر؛ ویژگی که در این رساله موردنظر ماست، متمایل شدن این شهر، از همان اوایل قرن دوم هجری به سمت تشیع و دلایلی که باعث شد که شهر ری به محل مناسبی برای مهاجرت و استقرار علویان و به قولی، اولین محل استقرار علویان در ایران تبدیل شود. لذا در این رساله پس از بحث از کلیات در فصل اول، در فصل دوم به دلایل هجرت علویان به صورت کلی و بعضی از سادات شاخص به شهر ری پرداخته می‌شود و سپس به تیره‌های مهاجر علوی به شهر ری اشاره می‌شود و در نهایت در فصل سوم به بعضی از امامزادگان و علویات مدفون در ری مانند بی‌بی شهربانو، بی‌بی زبیده، سیده ملک خاتون و... و اقوال و اصالت و نسب آنها پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی: اصالت، نسب، امامزاده، زن، تهران، تاریخ

شخصیت و نقش سیاسی - اجتماعی و فکری - فرهنگی سید بن جبیر

استاد راهنما: حجت الاسلام دکتر محمدرضا هدایت پناه
نگارنده: محبوبه نور محمدی

چکیده

پژوهش حاضر که از لحاظ گردآوری، به روش کتابخانه‌ای است و از لحاظ ماهوی، تاریخی و از نوع تحقیقات توصیفی و تحلیلی است، به شخصیت و نقش سیاسی - اجتماعی و فکری - فرهنگی یکی از صحابی خاص امام سجاد علیه السلام به نام «سعید بن جبیر» پرداخته است. وی در سال ۴۵ قمری در کوفه چشم به جهان گشود و در دوره نوجوانی برای تحصیل علم از محضر امام سجاد علیه السلام و صحابه رسول خدا صلی الله علیه و آله و تابعین به مدینه هجرت کرد. از لحاظ شخصیتی در دو بعد علمی و عملی که شامل اعمال عبادی و اخلاقی می‌شود، وی سرآمد برخی از تابعین روزگار خویش بود. دوران زندگی سعید بن جبیر، تماماً مصادف با دوران حکومت خلفای اموی بود و در جامعه به لحاظ سیاسی - اجتماعی و فکری - فرهنگی، اختلافات و انحرافات زیادی پدید آمده بود. در این اوضاع بحرانی، فعالان سیاسی - اجتماعی و فکری - فرهنگی، از جمله سعید بن جبیر، به ایفای نقش و فعالیت

پرداختند و تا حد توان و اقتضای شرایط به مقابله با حکومت اموی پرداختند. سعید بن جبیر پس از یک مناظره اعتقادی کم‌نظیر با یکی از سنگدل‌ترین کارگزاران اموی به نام حجاج بن یوسف ثقفی و به دستور او در سال ۹۵ هجری قمری در شهر واسط به شهادت رسید.

واژگان کلیدی: نقش، سیاسی - اجتماعی، فکری - فرهنگی، شیعه

سیره‌عبادی حضرت علی

استاد راهنما: حجت‌الاسلام والمسلمین رمضان محمدی
نگارنده: مریم محمودزاده

چکیده

سیره معصومین علیهم‌السلام، در نظام فکری و فقهی شیعه از همان جایگاهی برخوردار است که قرآن و احادیث پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در آن جایگاه قرار دارند. از این رو شناخت سیره عبادی ائمه علیهم‌السلام، کاربردی وسیع دارد و هیچ عالم دینی و فقیه شیعی نمی‌تواند از دانستن آن بی‌نیاز باشد. با وجود این، ائمه اطهار علیهم‌السلام شیوه‌های متعددی در عبادت و بندگی خداوند متعال داشته‌اند. یکی از مهم‌ترین سیره‌های عبادی که اندکی متفاوت از سایر معصومان و نیز مورد توجه دیگر ائمه بوده، سیره عبادی امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام می‌باشد که در امتداد سیره عبادی رسول خدا بوده و از مهم‌ترین ویژگی‌های عبادی آن حضرت محسوب می‌شود. زندگانی حضرت علی علیه‌السلام و سیره عبادی فردی و جمعی آن حضرت بسیار پرفروغ و خیره‌کننده است و بسیاری از فضایل و نیکی‌ها را در خود جمع داشت؛ از این‌رو برای آنان که به دنبال کمال‌جویی و کسب فضیلت و نیز شناخت و آشنایی بیشتر با معارف و اندیشه‌های دینی‌اند

بهترین الگو به شمار خواهد رفت. با مطالعه سیره عبادی امیرالمؤمنین، می‌توان به این نتیجه رسید که نظام عبادی توصیه شده از نظر آن حضرت، نظامی جامع، متناسب با حیات مادی و معنوی انسان‌ها است که تضمین‌کننده نیازها و بسترهای رشد و کمال دنیا و آخرت انسان خواهد بود. در این پژوهش که به روش کتابخانه‌ای و با رویکرد تحلیلی - توصیفی، انجام شده است، سیره عبادی حضرت علی علیه السلام مورد بحث قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: سیره، عبادت، امیرالمؤمنین علی علیه السلام

گزارش نشست های علمی و کرسی آزاداندیشی معاونت
پژوهش

گزارش نشست علمی-پژوهشی

موضوع: احیای اخلاقی «انتحال»

استاد: حجت الاسلام والمسلمین دکتر سیدحسن اسلامی اردکانی
تاریخ برگزاری: ۹۷/۹/۲۶

نشست علمی با عنوان "انتحال" با ارائه استاد محترم حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر سیدحسن اسلامی اردکانی با حضور اساتید و طلاب سطح ۲، ۳ و ۴ مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه برگزار شد.

استاد آقای دکتر اسلامی در ابتدای بحث بیان داشتند: برای انجام پژوهش ملاک‌ها و معیارهای اخلاقی وجود دارد. و از آن به اخلاق پژوهشی تعبیر می‌شود. سرشت پژوهش، اعتماد آفرینی است. برای

پژوهش کردن، می‌بایست دانش کافی و قابل اعتماد بودن برای دیگران را لحاظ کنیم. یک خطا در عرصه پژوهش، انتحال است. انتحال یک معضل و طاعون جهانی است.

انتحال چیست؟ چرا انتحال غیر اخلاقی و نادرست است؟ چگونه باید از آن پرهیز کرد؟ جدول پراکندگی انتحال در جهان نشان از آن است که این امر غیر اخلاقی در جهان شیوع پیدا کرده است. نرم‌افزارهایی هم وجود دارد که با دادن موضوع، برای شما یک مقاله کامل آماده و تحویل شما می‌دهند و در واقع مقاله جعلی کامپیوتر ساخته هم داریم. البته در کشورهای دیگر مجازات‌های سنگین برای انتحال در نظر گرفته شده است و این امر موجب شده که انتحال کمتر صورت نگیرد. انتحال یعنی آنچه به من تعلق ندارد، به خودم نسبت دهم. نباید انتحال را همان سرقت علمی در نظر گرفت؛ چرا که سرقت، نقض مالکیت است و مالکیت قابل انتقال است، در حالی که انتحال نقض خالقیت است. در خالقیت رابطه علی برقرار است و رابطه علی گسسته نمی‌شود. بنابراین خلق کردن یک اثر قابل انتقال به دیگری نیست.

در تعریف فنی انتحال باید گفت: فرد اثر دیگری را که شامل نوشته، فیلم، تصویر، نقاشی و... است را به نام خود یا بدون ارجاع مناسب، به خود نسبت دهد. شش عنصر در انتحال وجود دارد: فاعل، متن گرفته شده از منبع معین، نداشتن اعلان مناسب، بدون قصد یا با قصد فریب. به دیگر معنا، انتحال برگرفتن متنی از منبع معین بدون

ارجاع درست با قصد یا بدون قصد فریب و نسبت دادن آن به خود فرد است. از نمونه‌های انتحال می‌تواند به نقل قول عین مطالب دیگران، گرفتن محتوای علمی دیگری، گرفتن ایده از کسی بدون ارجاع درست اشاره نمود. از پایگاه‌های مشابه‌یاب می‌توان به سمیم نور که توسط مرکز کامپیوتری نور تهیه شده و همانندجو که توسط وزارت علوم تولید شده است، نام برد. بدترین شکل انتحال از سوی اساتید و هیئت علمی صورت می‌گیرد. دلایل گوناگونی برای غیراخلاقی بودن انتحال وجود دارد که می‌توان به شش رهیافت در این زمینه اشاره نمود.

گزارش نشست علمی-پژوهشی

موضوع: رویکردی نو به فقه الاخلاق، ضرورت و نتایج

استاد: حجت الاسلام والمسلمین آقای امیر غنوی

تاریخ برگزاری: ۹۷/۹/۲۸

نشست علمی با عنوان "رویکردی نو به فقه الاخلاق، ضرورت و نتایج" با حضور دبیر جلسه؛ حجت الاسلام والمسلمین آقای محمد جواد فدایی و ارائه دهنده نشست؛ حجت الاسلام والمسلمین آقای امیر غنوی با شرکت طلاب سطح ۳ رشته اخلاق و تربیت اسلامی در مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه برگزار شد.

استاد غنوی در ابتدای نشست اظهار داشتند: در آستانه چهل سالگی انقلاب اسلامی ایران، توجه خاصی به حوزه اخلاق اسلامی شده است و رشته مختلف اخلاق گستردگی خاصی در حوزه و دانشگاه‌ها پیدا کردند. با این وجود عرصه اخلاق اسلامی، نیاز به آموزش، پژوهش و

زمان بیشتر دارد. متفکرین با اخلاق، در حوزه ارتباطات داخلی و خارجی اخلاق را با زبان عقلی تبیین و تشریح می‌نمایند. در فضای عقلانیت و مدرنیته که مستقل از دین، ارزشهای اخلاقی مانند محیط زیست، رفتار جنسی، رفتار بین‌المللی مطرح می‌شود. حال ما به عنوان مدعیان دین در عرصه ارزشهای اخلاق اسلامی چه دستاوردهای داشته‌ایم؟

در آثار بزرگان اخلاق همچون جامع السعادت مرحوم نراقی بیشتر با اخلاق ارسطویی آشنا می‌شویم. مرحوم نراقی روایات متعدد در ارتباط با موضوعات اخلاقی بیان نموده، ولی تحلیل فقیهانه در مورد این روایات صورت نگرفته است. در حوزه احکام فقهی، وقتی مسئله‌ای مطرح می‌شود، فقها با استفاده از آیات و روایات به آن پاسخ می‌دهند، در حالی که در حوزه اخلاق، ما از داشته‌های ذهنی خود استفاده می‌کنیم و به مسئله اخلاقی پاسخ می‌دهیم و برای تأیید پاسخ از قرآن و روایات شاهد می‌آوریم. پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار  از سلاح اخلاق برای تبیین و تبیلغ دین اسلام بهره می‌گرفتند. در حال حاضر ما با کدام ذخیره و منبع می‌توانیم به مباحث اخلاقی مطرح شده در جامعه پاسخ دهیم؟

در روانشناسی معاصر روان‌شناسی مثبت‌گرا مطرح شده است، که با استفاده از ظرفیت‌های مثبت انسانی، تلاش دارد شاد زیستن و شادکامی در زندگی مردم وارد کند. آیا روان‌شناسی مثبت‌گرا می‌تواند دغدغه‌های عظیم انسانی را پاسخگو باشد؟

در سیره معصومین، آقا اباعبدالله (ع) را می‌بینیم که در روز عاشورا با تمام مصیبت‌های سنگینی که بر ایشان وارد شده بود، با صلابت و شجاع در میدان نبرد مبارزه می‌کرد. در عصر حاضر دغدغه‌های عظیم انسانی را حوزه اخلاق می‌تواند پاسخگو باشد، و این مستلزم آن است که به آموزه‌های اخلاق اسلامی توجه دوباره و ویژه‌ای داشته باشیم. برای رسیدن به این مهم، باید نکات مهمی را در نظر بگیریم؛ مجموعه معارف اخلاقی به زبان دیگر، به صورت زیبا بیان شده است و برای دریافت مفهوم عمیق و زیبایی این معارف، می‌بایست در برگرداندن آن معارف به زبان خود توجه و دقت کافی داشته باشیم و فاصله زبان معارف را با زبان خود کم کنیم. مجموعه این معارف در لابه‌لای کتاب‌های اسلامی هستند و در یک‌جا جمع نشده است. آشنایی با نرم افزارها و امکانات پژوهشی می‌تواند به پیشرفت در این مسیر کمک کند. برای فراگیری آموزه‌های اخلاقی، نیاز به مربی و آموزشگر است. برای دریافت معارف بلند اخلاقی در بیانات معصومین (ع)، مانند دوازده هزار روایات که در غررالحکم از امام علی (ع) نقل شده است، به فرصت کافی، آموزش برای یادگیری استخراج این معارف و مشارکت فعال برای کسب مهارت استفاده از آیات و روایات در تبیین ارزشهای اخلاقی لازم است. در حوزه اخلاق اسلامی نیاز داریم با نظارت و راهنمایی اساتید، شیوه‌های موضوع‌یابی اخلاقی را فرا بگیریم و در این حوزه وارد کار پژوهشی شویم.

در نظام جمهوری اسلامی، فعالان حوزه اخلاق اسلامی باید برای نظام‌مند کردن مسائل اخلاقی تلاش کنند. موضوع این حوزه نظام اخلاق اسلامی است و روش به دست آوردن این نظام، فقه‌الاخلاق است. به این معنی که با استفاده از آیات و روایات و به کارگیری فقه، به بررسی موضوعات اخلاقی بپردازیم.

گزارش نشست علمی- پژوهشی

موضوع: شباهت ها و تفاوت های طب اسلامی با طب سنتی

استاد ارائه دهنده: سرکار خانم زینب عباس نژاد و سرکار خانم معصومه بشارت لو

استاد داور: سرکار خانم سیده مرضیه علوی

تاریخ برگزاری: سال ۹۷

نشست علمی با موضوع «شباهت ها و تفاوت های طب اسلامی با طب سنتی» با حضور ارائه دهندگان محترم سرکار خانم زینب عباس نژاد و سرکار خانم معصومه بشارت لو و داور جلسه سرکار خانم سیده مرضیه علوی برگزار شد. در این نشست اساتید، طلاب سطح ۲، ۳ و ۴ مؤسسه معصومیه، طلاب نخبه پژوهشی مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (ع) آران و بیدگل و طلاب مدرسه علمیه حضرت آمنه شرکت نمودند.

در ابتدا خانم عباس‌نژاد، برگزیده المپیادهای علمی کشوری حوزه‌های علمیه خواهران و نخبه پژوهشی پژوهشگاه طب النبى ﷺ قم، به آمارهای بالای بیماریهای مختلف در ایران اشاره کردند. ایشان دستورات طبى قرآن و روایات را طب اسلامى معرفی کردند. گروهى از قدما همچون شیخ صدوق وجود علم طب اسلامى در اسلام را نپذیرفتند ولى تعداد زیادى از علمای متأخر مانند علامه حلى، آیت‌الله بهجت ﷺ، آیت‌الله مکارم (دام عزه) و آیت‌الله سبحانى (دام عزه) با طب اسلامى موافق هستند.

در ادامه خانم عباس‌نژاد به شباهت‌ها و تفاوت‌های طب اسلامى و طب سنتى پرداختند: طب سنتى با طب اسلامى در عناصر چهارگانه و علم مزاج‌شناسى، غذا درمانى و برخى روش‌های درمانى اشتراك دارند. در مورد تفاوت‌های بین این دو طب مى‌توان گفت در طب سنتى درمان‌های اختصاصى همچون طب سوزنى، زالو درمانى، عرقیات گیاهى و استفاده فراوان از دمنوش‌های گیاهى کاربرد دارد، در حالى‌که در طب اسلامى درمان‌های ابداعى مانند درمان معنوى (درمان با نماز، قرآن و دعا)، درمان با مسواک، درمان با سویق، جزئى‌نگرى در درمان به کار مى‌رود.

در نهایت خانم عباس‌نژاد اظهار داشتند که طب اسلامى نسبت به طب سنتى دارای ویژگی‌هایی است. اتصال معصومین به علم الهى، عصمت پیشوایان، سهولت استفاده از طب اسلامى، کم عارض‌تر بودن طب اسلامى، ارزان‌تر بودن درمان طب اسلامى، تأثیر اعتقاد در درمان،

تقرب به خدا و گسترش دین اسلام بین مردم، از ویژگی‌های بارز طب اسلامی شمرده می‌شود.

سپس ارائه دهنده دوم، سرکار خانم معصومه بشارتلو، استاد حوزه‌های علمیه خواهران و مدرس آموزش و پرورش، سبک زندگی سالم اسلامی را مورد توجه قرار دادند. ایشان در موضوع «نقش گیاهان در تغذیه و سلامت از منظر قرآن و روایات» پژوهش و بررسی‌های فراوانی انجام داده‌اند.

خانم بشارتلو بیان داشتند که مبنای دین اسلام در بحث سلامتی انسان بر تناسب بین روح و جسم است. در زمان حال که سلامت جسم را به عهده علم تجربی و سلامت روح را بر دوش دین نهاده‌اند، این جدایی بین تن و جان آدمی، سلامتی او را به خطر می‌اندازد. بایدها که در دین اسلام ذکر شده برای سلامتی جسم و جان انسان، ثمرات زیادی دارد که در شرع مقدس با عنوان حلال مطرح می‌شود. نبایدهایی که برای انسان در اسلام مطرح شده، مضراتی برای جسم و روح او دارد که در شرع به آنها حرام گفته می‌شود. البته انبیاء، اولیاء الهی و ائمه اطهار (ع) مردم را به پزشک حاذق ارجاع می‌دادند. مناظرات بین ائمه و اطبا در تاریخ فراوان گزارش شده است که در همه موارد اطبا از علم امام نسبت به مسائل پزشکی شگفت زده می‌شدند.

در طب اسلامی به بحث پیشگیری بیشتر از درمان اهمیت داده شده است: در بحث پیشگیری، تغذیه سالم و سلامتی دستگاه گوارش محور بحث قرار می‌گیرد. در باب تغذیه روایات متعددی وجود دارد؛ امام

علی علیه السلام به فرزندشان امام حسن مجتبی علیه السلام فرمودند: فرزندم، می خواهی به تو چهار چیز بیاموزم که از طبابت اطباء بی نیاز شوی؛ به وقت گرسنگی غذا بخور، تا سیر نشدی دست از غذا بکش، غذا را خوب جویدن و در وقت خواب اجابت مزاج نمودن. در روایات مختلف، شروع کردن غذا با بسم الله و نمک سفارش شده است. در روایت آمده است که کسی که در آغاز و پایان غذا نمک بخورد، هفتاد بیماری از او دور می شود. در بحث درمان بیماری از منظر آیات و روایات می توان به تحمل بیماری، مراجعه به پزشک حاذق و پرهیز غذایی اشاره نمود.

خانم سیده مرضیه علوی، استاد حوزه های علمیه خواهران، مدرس دانشگاه و مدیر پژوهشگاه طب النبوی علیه السلام قم، در پایان بحث به جمع بندی مطالب پرداختند. ایشان بیان کردند که با داشتن ۶۰۰ روایت معتبر در متون اسلامی در خصوص طب، می توان وجود طب اسلامی را بر اساس آیات و روایات اثبات کرد. در طب اسلامی تأکید بر پیشگیری از بیماری است. استفاده از نوره درمانی در پیشگیری از بیماریها در روایات فراوان ذکر شده که همان ماده ای است که در شیمی درمانی در پزشکی جدید برای بیماران سرطانی استفاده می شود. در روایات آمده که سؤر و نیم خورده مومن سبب شفا است. در دنیای غرب از آموزه های طب اسلامی در پزشکی مدرن استفاده می شود. امام صادق علیه السلام به خوردن طریفل سفارش کرده اند که ثابت شده که در درمان لاغری و از بین رفتن آب زیاد بدن و رطوبت بدن بسیار تأثیرگذار است. در حال حاضر این دارو در آمریکا به نام تری فیلو ساخته

می‌شود و با قیمت گران برای درمان چاقی استفاده می‌شود. در آیه ۱۶۴ سوره نساء و آیه ۱۶۰ سوره نساء روغن شحم گاو را با عنوان الطیبات معرفی می‌شود. با جایگزینی این روغن به جای روغن مایع و جامد، می‌توان در جهت سلامتی افراد جامعه حرکت کرد. در مجموع باید گفت با انتخاب سبک زندگی اسلامی و به کار گرفتن طب اسلامی، می‌توان سلامتی و تندرستی جامعه اسلامی را تضمین نمود.

گزارش کرسی آزاداندیشی

موضوع: کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران

استاد ارائه دهنده: حجت الاسلام والمسلمین ایزدهی

استاد ناقد: حجت الاسلام والمسلمین سیدباقری

استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین هاشمیان

تاریخ برگزاری: ۹۷/۱۱/۱۵

به گزارش روابط عمومی مؤسسه، نشست کرسی آزاد اندیشی با محوریت کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران با حضور استاد ارائه دهنده حجت الاسلام والمسلمین ایزدهی، استاد ناقد حجت الاسلام والمسلمین سیدباقری، استاد داور حجت الاسلام والمسلمین هاشمیان و به همت معاونت پژوهش در تاریخ ۹۷/۱۱/۱۵ در سالن اجتماعات مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه خواهران برگزار شد.

در ابتدای این نشست حجت الاسلام والمسلمین ایزدهی به عنوان استاد ارائه دهنده، نظام جمهوری اسلامی ایران را به عنوان معجزه‌ای

در زمان خود و در میان انقلاب‌های شکل گرفته معرفی کرد. وی اظهار داشت: انقلاب اسلامی به رهبری روحانیت و بدون تشکیلات و سلاح محقق شد. برخلاف سایر انقلاب‌ها که رویکرد آنها تغییر کرده است، انقلاب اسلامی در طول این ۴۰ سال مسیر خود را با همان آرمان‌های روزهای نخست پیموده است.

وی در ادامه‌ی سخنان خود، کارآمد بودن نظام جمهوری اسلامی ایران را یکی از دغدغه‌های مهم دانست و افزود: بحث کارآمدی برای نظام اسلامی مقوله مهمی است و عمدتاً نظام‌ها بر اساس همین موارد داوری و ارزیابی می‌شوند؛ که آیا این نظام توانسته به اهداف خود برسد؟ آیا توانسته خود را به عنوان یک فرهنگ جهانی تثبیت نماید؟

حجت‌الاسلام والمسلمین ایزدهی سه رکن مهم کارآمدی یک نظام را ۱- آرمان‌ها، اهداف و غایات ۲. امکانات، شرایط و منابع ۳. موانع عنوان نمودند. کارآمدی نظام یک حقیقت مشکک است و می‌تواند به صورت حداقلی تا حداکثری تحقق یابد. در نظام جمهوری اسلامی، آرمان‌ها بر اساس مبانی دین و قانون اساسی حداکثری هستند و در مقابل، موانع رسیدن به اهداف والای نظام اسلامی نیز حداکثری هستند. بنابراین برای کارآمد بودن نظام اسلامی، می‌بایست امکانات، شرایط و منابع حداکثری باشند تا توفیقات نظام اسلامی نیز حداکثری شوند.

برای حداکثری کردن امکانات، شرایط و منابع چند نکته مورد توجه قرار می‌گیرد:

نخستین اقدام در جهت کارآمدی نظام اسلامی، تبدیل فقه شیعی به نرم افزار اداره جامعه است. قبل از انقلاب، فقه شیعی فقط برای افراد متدین بود؛ لیکن بعد از انقلاب فقهی شیعی که مبتنی بر منطق چهارگانه همه زمانی، همه مکانی، همه افرادی و همه شئون زندگی استوار است، باید به قانون اداره جامعه و پاسخگوی نیازهای جامعه تبدیل شود. اگر فقه شیعی تبدیل به قانون اداره جامعه نشود، اداره جامعه طبق حقوق بین الملل باید اداره شود که مطابق با غایات نظام اسلامی نیست. بنابراین وظیفه فقها و اندیشمندان اسلامی است که فقه را بازخوانی کنند و به نرم افزار اداره جامعه تبدیل نمایند، در غیر این صورت این نظام کارآمد نخواهد بود و به سکولاریسم تبدیل می شود؛ به این معنا که، حکومت اسلامی بر اساس مبانی دینی استوار است، لکن نرم افزار اداره جامعه بر مسائل عرفی است و دین در این عرصه نقشی ندارد.

حوزه علمیه باید بتواند مبانی دینی را به مثابه نرم افزار برای تحقق یک جامعه آرمانی در ذیل تمدن اسلامی فراهم کند. اگر غرب توانست تمدن امروز را ارائه کند، که در این تمدن، مبانی، ایسم های متعدد، سبک های زندگی مختلف و ساختارهای نظام وجود دارد، اگر مسلمانان توانستند در قرن ششم و هفتم تمدن اسلامی ناقص را در زمان بنی عباس ایجاد کنند، نظام جمهوری اسلامی نیز می تواند این تمدن را ایجاد کند. با نرم افزار موجود که ارکان مادی اومانیستی ماتریالیستی و... دارد، نمی توان به تمدن اسلامی و مدینه فاضله دست

یافت؛ بنابراین باید الگوی اسلامی ایرانی داشته باشیم. در این راستا باید علوم انسانی را بر اساس مبنای اسلامی بازخوانی، بازنگری و بازنوشت کنیم. در غیر این صورت محتوایی غیر اسلامی برای ایجاد حکومت اسلامی خواهیم داشت. شاید بسیاری از مشکلات امروز ما، مواردی است که زائده مبانی اسلام نیست. به عنوان مثال در نظام بانکداری، هسته و ذات آنها از غرب گرفته شده است.

نکته سوم این است که نظام اسلامی برای کارآمدی و محقق شدن اهداف، باید در عرصه ساختار نظام، کارگزار نظام و ضوابط اصلی حاکمیت، اقداماتی صورت گیرد. نظام اسلامی مبتنی بر حکومت ولایت فقیه و مردم سالاری دینی است. در این نظام انتخاب کارگزاران، توسط مردم طبق ضوابط انجام می شود و ولی فقیه حکم کارگزار را تنفیذ می کند. اگر انتخاب مردم، خوب یا بد بود، مردم مسئولیت انتخاب خود را می پذیرند. نظام برای پایداری، نیاز به ساختار دارد. سه قوه در نظام اسلامی وجود دارد: قوه قضائیه، قوه مقننه و قوه مجریه. ارتباط این سه قوه با یکدیگر، با ولایت فقیه و با مردم باید مورد توجه قرار گیرد. طبق حکومت اسلامی پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع)، حکومت و کارگزاران باید پاسخگوی مردم باشند. ولی فقیه و مردم حق دارند از کارگزاران حسابرسی کنند و آنها را استیضاح یا نقد کنند.

نظام اسلامی بر پایه مردم و ارزشها بنا شده است و بر اساس این پایه ها، توانسته است با تمام مشکلات مختلف اقتصادی، جنگ تحمیلی

و... در جهت آرمانهای خود مانند: انرژی هسته‌ای، پتروشیمی، تولید علوم انسانی اسلامی و... پیشرفت کند. بنابراین نظام اسلامی بر اساس فرایند سه‌گانه کارآمدی نظام: اهداف، زمینه‌ها و موانع اسلامی توفیق نسبی داشته است و برای پیشرفت بیشتر در جهت آرمان‌های نظام اسلامی باید زمینه، امکانات و منابع را حداکثری کرد.

در ادامه این نشست حجت‌الاسلام والمسلمین سید باقری، به توفیق نسبی نظام در بحث کارآمدی نظام اسلامی در چهل سال گذشته، اشاره کرد. در این راستا ایشان اظهار داشتند: برخی عقیده دارند که اگر نظامی بتواند رضایت مردم را به دست آورد، این نظام کارآمد است. برخی دیگر معتقدند که اگر نظام بتواند مشکلات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی مردم را حل کند، آن نظام کارآمد است. اما معقول و منطقی این است که موانع، ظرفیت‌ها و اهداف را در کنار هم قرار دهیم و با یک سنجش منطقی و دقیق بررسی کنیم که آیا نظام کارآمد است یا خیر؟ با توجه به این که ۴۰ سال از پیروزی انقلاب اسلامی گذشته است، دست کم طرفداران نظام اسلامی معتقدند که نظام کارآمدی نسبی داشته است، اما دشمنان نظام اسلامی با تبلیغات خود می‌خواهند نشان دهند که نظام اسلامی کارآمد نبوده است.

ایشان در ادامه در نقد سخنان آقای ایزدهی به نقش دآوری مردم در جهت کارآمدی نظام تأکید کردند. ایشان بیان کردند: آقای ایزدهی مردم را مسئول انتخاب خود دانستند، که می‌بایست پیامدها و عواقب انتخاب خود را بپذیرند. این تحلیل خوب و درستی است، ولی معلوم

نیست همه جا جواب دهد. یعنی معلوم نیست همیشه مردم بگویند: خودمان انتخاب کردیم، همه کارها را خودمان انجام دادیم، پس باید صبر کنیم. همچنان که جوانان امروز جامعه ما که ۳۰ تا ۴۰ درصد از جامعه ما را تشکیل داده‌اند، هیچ تلقی از جنگ، شهید و شهادت، امام و ولایت فقیه، ارزشها و از خودگذشتگی ندارند. در این صورت با آن تحلیل، صورت مسئله را پاک کرده‌ایم.

مردم به این مباحث و باورهای درست نرسیده‌اند، چرا که رسانه‌های ما خوب عمل نکردند، هجمه دشمنان نظام بسیار شدید است. بنابراین اگر همیشه مردم را مسئول انتخاب خودشان بدانیم، مشکلی حل نخواهد شد. یک تهافتی در کلام آقای ایزدهی وجود دارد. ولی فقیه می‌تواند کسی را به عنوان رئیس جمهوری انتخاب کند، پس مردم حق انتخاب کارگزار را ندارند. اگر مردم حق انتخاب ندارند، پس حق پاسخ جویی از نظام را نخواهند داشت؛ درحالی که آقای ایزدهی بر حق پاسخگویی نظام به مردم تأکید کردند.

نکته مهم این است که کارآمدی نظام بدون حضور مردم امکان ندارد. مشروعیت نظام به حضور مردم است. بعد از مشروعیت نظام، بحث کارآمدی نظام مطرح می‌شود و مشروعیت و کارآمدی ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند.

همه مسائلی که آقای ایزدهی مطرح کردند خوب است، ولی مردم به شرایط زندگی خود نگاه می‌کنند. مشکلات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه اسلامی قابل انکار نیست. در این راستا چه کاری باید

انجام شود. اگر بخواهیم درصدی از کارآمدی نظام را افزایش دهیم، بیشتر از هر زمان دیگر، به گفتگو، تعامل و آزاد اندیشی نیاز داریم. ما خیلی وقتها، بسیاری از ظرفیتهای نظام را صرف جدالهای سیاسی و حزبی بیهوده کرده ایم. همه ما تلاش کردیم و نظام اسلامی را بر پا کرده ایم، پس بیایم کنار هم بنشینیم و با گفتگو برای کارآمدی نظام کوشش کنیم.

در اندیشه دینی، حق انتخاب گری، انتخاب شدگی، حق آزادی، حق عدالت وجود دارد. و بر مبنای این حقوق، حق مطالبه عدالت شکل می گیرد. مقام معظم رهبری بر حق مطالبه عدالت تأکید دارند. حق مطالبه عدالت، سبب می شود کارگزار حس کند بیش از هر زمان، باید پاسخگوی نیاز مردم، تصمیمات و خطای خود باشد. مطالبه گری در عرصه عدالت بسیار پایین است.

در ساختار سیاسی باید نظارت، مطالبه گری و پاسخگویی وجود دارد. در حالیکه می بینیم این ساختار سرشار از فساد است. پس باید از روشها، موقعیت ها و ظرفیت های دیگری که در اندیشه دینی وجود دارد، استفاده کرد. نظارت در مملکت ما بسیار ضعیف است. امر به معروف فقط امر به پوشش اسلامی نیست، بلکه باید کسانی که میلیاردی اختلاس می کنند، مورد بازخواست قرار گیرند.

در نرم افزار اداره جامعه که آقای ایزدهی به آن اشاره داشتند، برای تولید این نرم افزار باید بار دیگر از مبانی دینی این نرم افزار را کشف و اجتهاد کنیم. از علوم اسلامی و انسانی استفاده کنیم. دستگاه اجتهاد

کمک می‌کند از تفریط، افراط، تجددگرایی و تحجرگرایی دور شویم. دستگاه اجتهادی کمک می‌کند، با یک فرآیند فهمیده سنجیده دقیق علمی و اعتدالی، به فهم درستی از دین دسترسی پیدا کنیم. آن فهم دقیق را اجرایی و عملیاتی کنیم و آن را تبدیل به قانون و آیین‌نامه کنیم و ساز و کار اجرایی آن را فراهم نماییم و در قالب قوانین به سوی کارآمدی هر چه بیشتر نظام حرکت کنیم.

آقای هاشمیان در مقام داوری و جمع‌بندی مباحث دو استاد بیان کرد: اگر عنوان کرسی، عنوان خاص‌تری بود، بحث‌ها خیلی چالشی‌تر پیش می‌رفت. چرا که کارآمدی هم ناظر به آن بخشی از نظام تعریف شود و هم ناظر بر مسائل مختلف جامعه است. کارآمدی ناظر بر کدام بخش از نظام است؟ در کشور ما علاوه بر قوای سه‌گانه، نهادهایی تحت نظر رهبری فعالیت دارند. همچنین می‌توان کارآمدی را قید زده شود و کارآمدی فرهنگی، اقتصادی، نظامی و امنیتی، اجتماعی مورد بحث قرار دهیم. در این صورت بحثها، انضمامی‌تر پیش می‌رفت. بحث‌های مطرح شده از سوی آقای ایزدهی و سید باقری در جهت کارآمدی سیاسی نظام است. در حالی که بیشترین چالشهای مطرح در جامعه، چالش‌های اجتماعی مانند آسیب‌های اجتماعی، فقر، اعتیاد، فحشا و بی‌بند و باری هستند و کمتر رنگ و بوی سیاسی پیدا می‌کند.

نکته دیگر این است مباحث آقای دکتر ایزدهی ناظر بر چیستی و چرایی کارآمدی نظام است که در شبکه‌های مختلف اجتماعی به آن پرداخته شده است. آنچه در حال حاضر ما به آن نیاز داریم این است

که چگونه در جهت کارآمدی نظام حرکت کنیم؟ آقای دکتر سید باقری قدری به این بحث پرداختند.

آقای هاشمیان در ادامه به چند کلید واژه در جهت ارتقاء کارآمدی نظام ارائه کردند. در نظام فعلی ما، عقلانیت سیاسی بر عقلانیت مدیریتی غلبه پیدا کرده است. به عنوان مثال، در عرصه اقتصادی وقتی نیاز به تصمیم‌گیری داریم، بیش از آن که متوجه حل مسئله باشیم، با نگاه‌های مصلحت‌سنجی سیاسی به مسئله ورود پیدا می‌کنیم. در عرصه فرهنگی، بیش از آنکه در پی آن باشیم که شاخص‌ها را از منطق قرآن استخراج کنیم و آنها را مبنا قرار دهیم، کاملاً فضای فرهنگی حاکم بر جامعه را سکولار و مدرن است.

در حکومت اسلامی، شاخص‌های داشت بردی نظام را کجا تعریف شده است؟ در یک ماشین در قسمت داشت بردی سه چهار عقربه است که کسی که پشت فرمان می‌نشیند، باید به این عقربه‌ها، دقت و توجه کافی داشته باشد تا ماشین کار خود را به خوبی انجام دهد، در حالی که هزاران مقوله در ماشین کار می‌کند. شاخص‌های داشبوردی نظام، به دلیل غالب بودن عقلانیت سیاسی، یا اصلاً وجود ندارد، یا مبتنی بر انگیزه‌های سیاسی تعریف شده‌اند. این شاخص‌های، باید بر اساس عقلانیت مدیریتی که برآمده از منطق قرآن است تعریف شود. در کارآمدی نظام از شاخص‌های قرآنی استفاده نمی‌شود، یا اگر استفاده می‌شود، با انگیزه‌های سیاسی این شاخص را مطرح می‌شود، تا بتوانند فلان جناح سیاسی را نقد کند. در نگاه مدیریتی، هدف اصلاح

جامعه است. در جمع‌های فرهیخته کشور ما، باید این مسئله مهم مورد بررسی قرار گیرد که چگونه می‌توانیم کارآمدی اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی را ارتقا دهیم.

چالش عقلانیت سیاسی، متأسفانه امروز پیوندی با رسانه‌ها برقرار کرده است و به ارتباطات سیاسی تبدیل شده است. در این ارتباطات سیاسیف به جای آن که به دنبال حل مسائل باشیم، در رسانه‌ها با آنها بازی می‌شود یا حل آن را به تعویق می‌اندازیم. در فضای رسانه‌ها، با خواب خرگوشی با مسائل برخورد می‌کنیم و مسائل را تبدیل به بحران می‌کنیم. در بحران هم، حل مسائل بسیار دشوار می‌شود.

برای کارآمدی نظام، باید به سه دسته از متغیرهای نظام توجه شود. به ساختارها و نهادها، عاملان انسانی و نیروهای اجتماعی توجه ویژه‌ای داشته باشیم. در بخش عاملان انسانی، با گردش نخبگان در پست‌های مختلف، جوان‌سازی پست‌های سازمانی به کارآمدی نظام کمک می‌شود. مقام معظم رهبری به جوان‌سازی سازمان دفتر تبلیغات، نهاد رهبری در دانشگاه‌ها اقدام نمودند. ولی این کار باید در تمام سازمانهای نظام رخ دهد. باید از عاملان انسانی متخلق، در حوزه دولتی، پارلمانی و قوه قضائیه استفاده شود.

در بخش ساختارها، حضرت امام علیه السلام نهادهای در جامعه ایجاد کردند که منشأ برکات بسیاری بودند، در حالی که در حال حاضر این نهادها، به سازمان‌های بی‌خاصیت و خشتی تبدیل شده‌اند. نهاد، در پاسخگویی به یک نیاز جامعه ایجاد می‌شود. سازمانهایی وجود دارند

که جمهوری اسلامی وارث آنها از زمان طاغوت است. آیا این سازمانها توانسته‌اند به نیازهای جامعه پاسخگو باشند؟ نهادهایی که بعد از انقلاب تشکیل شده‌اند، آیا به وظیفه خود عمل می‌کنند؟ نهاد جهاد سازندگی که در دهه شصت ایجاد شد و برکاتی زیادی داشت در حال حاضر در وزرات کشاورزی ادغام شده است. درفضا و جبر این سازمانهای بی‌خاصیت، نیروهای متعهد با انگیزه، بلعیده می‌شوند و انگیزه‌های شان نابود می‌شود. باید فرهنگ نهادی را حفظ کنیم. خود حوزه نیز مورد تهدید است. حوزه قبلاً نهادی برای پاسخگویی به نیاز جامعه بوده است، در حالی که در حال حاضر با گرتة برداری از سازمانهای مدرن تبدیل به سازمان شده است و این برای حوزه بسیار خطرناک است.

نیروهای اجتماعی، دسته سوم از متغیرهای نظام هستند که در کارآمدی نظام تأثیرگذار هستند. ما نیروهای اجتماعی را درک نکردیم و جدی نگرفتیم. در حال حاضر نیروهای متدین روشنفکر جای خود را به بازیگران و فوتبالیست‌ها داده‌اند. به همین علت است که مقام معظم رهبری، در بیانات خود، به افسران جنگ نرم، آتش به اختیار توجه ویژه نمودند. چرا که در فضای اجتماعی ما مهادهای بی‌خاصیت شده‌اند.

آقای هاشمیان در پایان به جمع‌بندی مباحث پرداختند. وی اظهار داشت: در فضای امروز، برای کارآمدی نظام باید به چگونگی نظام توجه شود. کارآمدی نظام باید از کارآمدی انتزاعی به سمت کارآمدی

انضمامی و شفاف حرکت کند و این کارآمدی را با شاخص‌های برآمده از قرآن و اهل‌بیت علیهم‌السلام تعریف و عرضه کنیم، مشروط بر آن که عقلانیت سیاسی را کنار بگذاریم. معاویه با استفاده از عقلانیت سیاسی برای جامعه خود کارآمدی ایجاد نمود، لیکن این عقلانیت سیاسی، دین و دنیا مردم را نابود می‌کند.

عنوان نشست را اگر تخصیص بزنیم و چگونگی را به آن اضافه شود، می‌توان این نشست را به عنوان جایابی این موضوع تلقی کرد. این موضوع یک پازل کلان است و کرسی «کارآمدی نظام اسلامی» به عنوان یک طرح بحث مطرح شد. جمع حاضر جمع فرهیخته است، که می‌توان از این ظرفیت استفاده کرد و پژوهش‌های سطح ۳ و ۴ را در این جهت هدایت کرد.